

Budsjett-innst. S. II.

(1998-99)

Innstilling frå finanskomiteen om Revidert nasjonalbudsjett 1999.

St.meld. nr. 2 (1998-99).

Til Stortinget.

1. INNLEIING

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Dag Terje Andersen, Berit Brørby, Erik Dalheim, Ranveig Frøiland, Trond Giske, Tore Nordtun og Hill-Marta Solberg, frå Framstegspartiet, Siv Jensen, Per Erik Monsen og Kenneth Svendsen, frå Kristeleg Folkeparti, Randi Karlstrøm, leiaren Lars Gunnar Lie og Ingebrigt S. Sørfonn, frå Høgre, Børge Brende, Per-Kristian Foss og Kjellaug Nakkim, frå Senterpartiet, Jørgen Holte, frå Sosialistisk Venstreparti, Øystein Djupedal, frå Venstre, Terje Johansen, og frå Tverrpolitisk Folkevalgte, Steinar Bastesen, viser til forretningsordenen §19 sjuande og åttande ledd som lyder:

"Eventuell kongelig samleproposisjon om endringer i statsbudsjettet legges fram senest den 15. mai i budsjettåret, sammen med stortingsmelding om Revidert nasjonalbudsjett. Finanskomiteen avgir innstilling om disse (Budsjett-innst. S. II) senest annen fredag i juni.

Ved behandling av endringer i statsbudsjettet i budsjettåret kan det ikke voteres særskilt over omtalte deler av et forslag, dersom forslagsstilleren motsetter seg dette."

Komiteen viser til at Regjeringa i St.prp. nr. 67 (1998-99) har lagt fram forslag om omprioriteringar og tilleggsløyvingar på statsbudsjettet 1999, jf. Innst. S. nr. 236 (1998-99) som vart avgitt saman med denne innstillinga. Forslag til vedtak satt fram i denne innstillinga er samla under avsnitt 21 Tilråding frå komiteen, eller avsnitt 20 Forslag frå mindretal i Innst. S. nr. 236 (1998-99), jf. nemnde St.prp. nr. 67 (1998-99).

2. HOVUDTREKKA I DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN OG UTVIKLINGA

2.1 Samandrag

Regjeringen legger med dette fram meldingen om Revidert nasjonalbudsjett 1999. Meldingen er utarbe-

idet i samarbeid med de enkelte departementene og bygger på opplysninger mottatt til og med 7. mai.

Regjeringens økonomiske politikk skal legge til rette for arbeid til alle, en rettferdig fordeling og en forvaltning av naturressurser og miljø som er forsvarlig i et langsiktig perspektiv. Oljeformuen må forvaltes slik at også framtidige generasjoner får nytte godt av den, og slik at det ikke skapes for sterkt press i norsk økonomi. Regjeringen legger vekt på å opprettholde en spredt bosetting og vil gjennom den økonomiske politikken søke å bremse den sentraliseringen som har funnet sted de siste årene, og gradvis snu flyttestrømmen.

Konjunkturoppgangen gjennom de siste seks årene har vært bredt basert og meget sterk. Fra 1993 til 1998 vokste BNP for Fastlands-Norge med gjennomsnittlig 3,1 prosent pr. år. Sysselsettingen har økt sterkt gjennom hele oppgangskonjunkturen. Fra 1993 til 1998 var økningen hele 226 300 personer, eller vel 11 prosent. Det norske arbeidsmarkedet har samtidig vist seg å være svært fleksibelt, med en sterk oppgang også i arbeidsstyrken. Tilstrømmingen av arbeidskraft har i betydelig grad bidratt til å dempe presset i arbeidsmarkedet. Dette har vært en medvirkende årsak til at norsk økonomi lenge klarte å kombinere høy økonomisk vekst med moderat lønns- og prisvekst. Gjennom 1997 og inn i 1998 ble det imidlertid etter hvert klart at arbeidskraftreserven i deler av arbeidsmarkedet var i ferd med å bli uttømt, noe som bl.a. kom til uttrykk gjennom en markert nedgang i langtidsledigheten. Fallet i ledigheten i 1998 var vesentlig sterkere enn tidligere år i oppgangen.

Økende ubalanser i arbeidsmarkedet bidro til at lønnsveksten gradvis tiltok. Årslønnsveksten fra 1997 til 1998 anslås nå til 6,2 prosent, som er det dobbelte av lønnsveksten hos våre handelspartnere. Etter lønnsoppgjørene i 1998 ble bildet av svekket konkurranseevne for fastlandsbedriftene svært tydelig.

Samtidig falt oljeprisen kraftig. Som årsgjennomsnitt ble oljeprisen redusert fra 136 kroner pr. fat i 1997 til 96 kroner pr. fat i 1998. Sammen med sterk importvekst til fastlandsøkonomien bidro oljeprisfallet til at

et overskudd på driftsregnskapet med utlandet i 1997 på om lag 56 mrd. kroner ble snudd til et underskudd på om lag 16bmrd. kroner i 1998. Videre oppsto det betydelig uro i internasjonal økonomi gjennom fjoråret. Omfanget av Asia-krisen viste seg å bli mer omfattende enn tidligere antatt, og det oppsto finanskriser i Russland og i Latin-Amerika. Den internasjonale uroen spredte seg til valutamarkedene i mange andre land, også Norge.

Den sterke lønnsveksten, den lave oljeprisen og den internasjonale finansuroen førte til en kraftig svekkelse av kronekursen og en dobling av det norske rentenivået i fjor sommer.

Utviklingen så langt i år tyder på at balansen i økonomien er i ferd med å bedres. Lønnsoppgjørene som er gjennomført i privat og offentlig sektor, kan peke i retning av en gjennomsnittlig årslønnsvekst fra 1998 til 1999 på om lag 4Hppst. Dette legger i så fall et godt grunnlag for at lønnsveksten neste år kan komme ned mot samme nivå som hos våre handelspartnere. Videre har kronekursen styrket seg. Siden slutten av mars har den ligget på om lag samme nivå som før kronesvekkelsen tok til i fjor sommer. Norges Banks renter er satt ned med til sammen 1,5 prosentenheter siden januar.

De viktigste faktorene bak denne utviklingen er følgende:

- Et stramt finanspolitisk opplegg for 1999 bidrar til å dempe pressproblemene i norsk økonomi. Dette gir samtidig et klart signal til finansmarkedene og partene i arbeidslivet om at finanspolitikken rettes inn mot å stabilisere økonomien.
- Det inntektspolitiske samarbeidet er styrket. I forkant av tariffoppgjøret var partene i arbeidslivet og myndigheten i utvalget for forberedelse av inntektsoppgjøret 1999 (Arntsen-utvalget) enige om behovet for moderate inntektsoppgjør i år og i årene framover.
- Oljeprisene har økt betydelig i det siste som følge av bl.a. OPECs vedtak om nye produksjonsbegrensninger. Oljeprisen var i første uken av mai gjennomsnittlig 127 kroner pr. fat.
- Den pengepolitiske virkemiddelbruken har vært rettet inn mot at kronekursen etter hvert skulle bringes tilbake til utgangsløyet. Det norske rentenivået er holdt betydelig høyere enn i euroområdet. Sammen med bl.a. oljeprisøkningen og utsikter til en kar avdemping av kostnadsveksten, har dette bidratt til styrkingen av kronekursen.

Hovedutfordringen i den økonomiske politikken er å sikre en balansert utvikling i norsk økonomi, der pris- og kostnadsveksten kommer raskt ned på samme nivå som hos våre handelspartnere. De positive utviklingsTREKKENE hittil i år må føres videre. For å få til dette, er det viktig å gjennomføre et stramt finanspolitisk opplegg i år. Hvis ikke, reduseres muligheten for å opprettholde et høyt nivå på sysselsettingen og unngå en vesentlig økning i arbeidsledigheten.

Usikkerheten om den økonomiske utviklingen er erfaringsmessig særlig stor under et konjunkturomslag. Utviklingen i produksjonen og sysselsetting kan bli svakere enn lagt til grunn i denne meldingen. Virkningene av den forventede nedgangen i aktiviteten i petroleumssektoren er det i dag vanskelig å ha oversikt over, og verdensøkonomien kan utvikle seg svakere enn antatt.

Den økonomiske veksten kan på den annen side også bli sterkere enn anslått. Blant annet kan veksten i det private forbruket være undervurdert. Husholdningene har de senere årene bygd opp betydelige finansielle reserver. Sammen med økte boligpriser og en antatt rentenedgang, kan det utløse et fall i spareraten i husholdningssektoren og dermed høyere vekst i det private forbruket enn anslått.

I Nasjonalbudsjettet 1999 ble det lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris i år på 110 kroner pr. fat. Denne forutsetningen er opprettholdt i denne meldingen. Oljeprisen er imidlertid usikker. Nye begivenheter som slår ut i oljeprisen, kan påvirke kronekursen og dermed renteutviklingen. Uro kan igjen oppstå i de internasjonale finansmarkedene. Dette smitter lett over på Norge.

Mange usikkerhetsfaktorer ligger utenfor myndighetenes kontroll. Å bidra til å stabilisere norsk økonomi ved å gjennomføre et stramt finanspolitisk opplegg for 1999, reduserer imidlertid i vesentlig grad sårbarheten overfor skiftende forhold i internasjonal økonomi.

Regjeringens økonomiske politikk er basert på følgende hovedelementer:

- Finanspolitikken brukes til å stabilisere utviklingen i innenlandsk etterspørsel.
- Pengepolitikken rettes inn mot å stabilisere kronen overfor europeiske valutaer.
- Det inntektspolitiske samarbeidet skal bidra til moderat pris- og kostnadsvekst.
- Strukturpolitikken skal bidra til at arbeidskraft, kapital og naturressurser forvaltes best mulig.

Det legges i meldingen til grunn en gjennomsnittlig årslønnsvekst fra 1998 til 1999 på 4Hppst. Konsumprisveksten fra 1998 til 1999 anslås til 2,4ppst. Dette innebærer at reallønnsveksten i år blir om lag 2ppst.

Hovedtrekkene i finanspolitikken for 1999 er nå:

- En finanspolitisk innstramming på Hppst. av BNP for Fastlands-Norge, målt ved endringen i det olje-, rente- og aktivitetskorrigerede budsjettoverskuddet.
- En reell, underliggende vekst i statsbudsjettets utgifter på knapt 1Hppst. fra 1998 til 1999.
- En reduksjon i skatte- og avgiftsnivået utenom barnetrygden som følge av vedtatte regelendringer på om lag 620 mill. kroner målt i påløpt verdi. Betalte skatter og avgifter anslås å øke med om lag 370 mill. kroner fra 1998 til 1999.

- Statsbudsjettets oljekorrigerte budsjettunderskudd anslås til 10,9 mrd. kroner. Underskuddet dekkes ved en tilsvarende overføring fra Statens petroleumsfond.
- Statens nettoinntekter fra petroleumsvirksomheten anslås til 37,7 mrd. kroner. Det samlede overskuddet i Statens petroleumsfond og statsbudsjettet anslås til 30,5 mrd. kroner. Ved utgangen av 1999 anslås den samlede kapitalen i petroleumsfondet til om lag 203 mrd. kroner.

Utenom anslagsendringer foreslås det at utgiftene i statsbudsjettet 1999 økes med 5,5 mrd. kroner siden vedtatt budsjett. De største utgiftsøkningene er knyttet til konflikten i Kosovo som utgjør 1,7 mrd. kroner, ferdigstilling av det nye Rikshospitalet og gjennomføring av eldreplanen på 4 år med hhv. 0,8 mrd. kroner og 0,2 mrd. kroner, samt økte bevilgninger til innsatsstyrt sykehusfinansiering og forsvarets internasjonale operasjoner med hhv. 0,3 mrd. kroner og 0,7 mrd. kroner.

I beløpet på 5,5 mrd. kroner inngår både endringer som er foreslått tidligere i år og forslagene i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett.

Tilleggsbevilgninger hittil i år og bevilgnings- og innstrammingsforslag som fremmes i denne meldingen, bidrar samlet til å øke det oljekorrigerte budsjettunderskuddet med 1 748 mill. kroner i forhold til det vedtatte budsjettet. Beløpet tilsvarer de foreslåtte bevilgningene i forbindelse med Kosovo-krisen. Regnskapstekniske justeringer fører dessuten til en svekkelse av det oljekorrigerte budsjettet med 244 mill. kroner fra det vedtatte budsjettet.

Regjeringen foreslår tiltak som samlet reduserer utgiftene med 2,0 mrd. kroner og øker inntektene med 1,5 mrd. kroner. Inndekningsforslagene på i alt 3,5 mrd. kroner som fremmes i denne meldingen inkluderer utgiftskutt ved bl.a. en reduksjon av Statsbyggs reguleringsfond med 0,3 mrd. kroner, en reduksjon av kommunesektorens rammeoverføringer (hovedstads-tilskuddet) med 150 mill. kroner og en reduksjon av reserveavsetningen til uforutsette utgifter på 0,9 mrd. kroner. Innenfor bistandsbudsjettet er det tidligere foreslått noen utgiftsøkninger i forbindelse med Kosovo-krisen, og det foreslås nå noen utgiftsreduksjoner på enkelte andre poster. Økte inntekter fra dokumentavgift og autodieselavgift utgjør 0,7 mrd. kroner. I tillegg foreslås inntektsøkninger ved salg av eiendom og en overføring fra konsesjonsavgiftsfondet på til sammen 0,5 mrd. kroner og økte aksjeutbytter og inntekter under departementene på 0,3 mrd. kroner.

Følgende anslagsendringer bidrar til å øke det oljekorrigerte underskuddet med 2,4 mrd. kroner fra vedtatt budsjett til Revidert nasjonalbudsjett:

- Statens netto renteinntekter er nedjustert med 1,5 mrd. kroner. Dette skyldes bl.a. en nedjustering av gjennomsnittlig rentesats på statens kontantbeholdning og på utlån i statsbankene. For statsbankene har dette i stor grad sammenheng med at flere

lånekunder enn tidligere lagt til grunn har gått over til fastrentelån.

- Skatte- og avgiftsinntektene er nedjustert med 0,5 mrd. kroner.
- Noe høyere anslått arbeidsledighet bidrar til at utgiftene til dagpenger er oppjustert med 0,4 mrd. kroner.

Tabell 3.6 i meldingen viser endringer i det oljekorrigerte overskuddet fra Nasjonalbudsjettet 1999 og vedtatt budsjett til Revidert nasjonalbudsjett.

Statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten på 37,7 mrd. kroner er nå anslått 18,4 mrd. kroner lavere enn i vedtatt budsjett for 1999. Inntektsreduksjonen skyldes først og fremst lavere produksjonsanslag, bl.a. som følge av vedtatte produksjonsbegrensninger. I tillegg er produksjons- og investeringskostnadene noe oppjustert siden vedtatt budsjett. Den uforutsett lave oljeprisen mot slutten av fjoråret fører dessuten til at betalte skatter i 1999 for skatteåret 1998 blir lavere enn tidligere lagt til grunn. Samlet fører disse endringene til reduserte overføringer fra statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE), lavere skatte- og avgiftsinntekter fra oljeselskapene og en nedjustering av aksjeutbyttet fra Statoil.

Fratrukket overføringen til statskassen på 10,9 mrd. kroner anslås avsetningen i Statens petroleumsfond til 26,8 mrd. kroner, som er 22,8 mrd. kroner lavere enn i det vedtatte budsjettet for 1999. Inklusive renter og utbytte i fondet på 3,7 mrd. kroner anslås det totale overskuddet i Statens petroleumsfond til 30,5 mrd. kroner.

Netto finansinvesteringer i offentlig forvaltning, som omfatter stats- og kommuneforvaltningens overskudd etter nasjonalregnskapets definisjoner, anslås til 44,8 mrd. kroner i 1999. Overskuddet utgjør 3,9 pst. av BNP, jf. tabell 3.7 i meldingen. Dette tilsvarer overskuddsbegrepet som benyttes i Maastricht-kriteriene for offentlige finanser. Bruttogjelden i offentlig forvaltning, slik den er definert i Maastricht-kravene, anslås nå til om lag 290 mrd. kroner eller vel 25 pst. av BNP ved utgangen av 1999. Bruttofordringene i offentlig forvaltning er imidlertid høyere enn gjelden, slik at nettofordringene ved utgangen av 1999 er anslått til om lag 480 mrd. kroner eller om lag 42 pst. av BNP.

Regjeringens forslag er nærmere omtalt i St.prp. nr. 67 (1998-99) Omprioriteringer og tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet 1999.

2.2 Merknader frå komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at arbeid for alle er det overordnede målet for Arbeiderpartiet i den økonomiske politikken. Gjennom solidaritetsalternativet ble arbeidsledigheten i Norge presset ned i løpet av 1990-tallet. Vi fikk vekst

i sysselsettingen i industrien og i annen konkurranseutsatt virksomhet.

Disse medlemmer viser til at ledigheten i Norge i dag er lav. Samtidig ser vi klare tegn til økende ledighet, spesielt innen skipsbygging, industri med store leveranser til oljesektoren og bygg og anlegg. I 1998 gikk antallet arbeidsplasser i industrien ned for første gang på fem år.

Disse medlemmer viser til at konjunkturtoppen er passert og at det ligger an til et markert omslag i fastlandsøkonomien i år og neste år. Aktivitetsveksten ligger an til å bli den svakeste på 10 år. Statistisk sentralbyrå og Norges Bank spår lav vekst i fastlandsøkonomien og økende arbeidsledighet. Regjeringens prognose for vekst i fastlandsøkonomien er nedjustert til 0,7 pst. for 1999. Regjeringen anslår at AKU-ledigheten vil øke til 3,5 pst. i 1999 fra 3,2 pst. i 1998. Et gjennomsnittlig ledighetsnivå i år på 3,5 pst. innebærer at ledigheten vil øke til om lag 4 pst. ved utgangen av året. Disse medlemmer viser til at det innebærer at arbeidsledigheten med Regjeringens egne prognoser kan øke med over 30 000 personer fra utgangen av 1998 (AKU-ledighet 4. kvartal 1998: 59 000) til utgangen av 1999 (anslag på AKU-ledigheten i 4. kvartal 1999 på 4 pst. tilsvarer 92 000 ledige). Det er først og fremst oljerelatert virksomhet, verkstedindustrien, annen industri og bygg og anlegg som vil merke økt ledighet. Kraftig fall i investeringene, redusert vekstbidrag fra husholdningene i forhold til tidligere år og svake vekstimpulser fra utlandet forklarer den svake veksten.

Disse medlemmer viser til at investeringene for Fastlands-Norge anslås å gå ned med over 5 pst. i 1999. Dette må sees på bakgrunn av en vekst på 2,0 pst. i 1998 og hele 9,7 pst. i 1997. Både bedriftsinvesteringene og boliginvesteringene ventes å falle med nærmere 6 pst. Regjeringen anslår et fall i petroleumsinvesteringene på 13 pst. i 1999 og hele 30 pst. i 2000.

Slike kraftige reduksjoner i investeringene gir store bidrag til redusert aktivitet ellers i økonomien.

Disse medlemmer mener det er viktig å innrette politikken slik at den kraftige investeringsnedgangen dempes. Da blir de negative utslagene på aktivitet og sysselsetting mindre.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, viser til at norsk industri og annet konkurranseutsatt næringsliv er avhengig av at vi har en pris- og kostnadsvekst som ikke er i utakt med den vi finner i de land vi handler med. Med høyere inflasjon og lønnsvekst enn i andre land, vil vårt næringsliv svekke sin konkurranseevne. Resultatet blir at bedrifter som ikke klarer det høye kostnadsnivået må legge ned og arbeidsplasser går tapt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Norge i perioden fra 1990 til 1997, da Solidaritetsalternativet lå til grunn for den økonomiske politikken, hadde en vekst i priser og lønninger som var mindre enn gjennomsnittet hos våre handelspartnere. Rentene lå på om lag samme nivå. Fra 1989 til 1993 gikk industrisysselsettingen tilbake. Fra bunnen i 1993 til 1997 økte industrisysselsettingen med 35 000 personer. Over hele perioden 1989-97 var økningen 9 000 sysselsatte.

Disse medlemmer viser til at den finanspolitiske handlefriheten vi har på grunn av de store petroleumsinntektene har fristet mange. Bruker vi for mye oljepenger i økonomien, presser vi samtidig opp priser og lønninger. Resultatet er at vi ødelegger for fastlandsindustrien som vi er avhengig av i dag, men som vi i enda større grad vil være avhengig av når oljeinntektene begynner å avta. Den årlige innenlandske bruken av oljeinntekter bør derfor være mest mulig stabil og tilpasset utviklingen i norsk økonomi, mens "resten" puttes inn på oljefondet.

Priser, lønninger og renter i Norge og hos handelspartnere

	1981-89	1990-97	1998	1999*	2000*
Norge:					
Konsumprisvekst	8,1	2,5	2,3	2,4	2,0
Timelønnskostnader i industrien, vekst	9,4	4,3	6,0	4,5	3,0
Pengemarkedsrenter, 3 mnd. NOK	13,6	7,7	5,7	6,7	
Sysselsettingsvekst, 1 000 personer	114,0	143,0	50,0	7,0	-7,0
- herunder industri, 1 000 personer	-68,0	9,0	-6,0		
Handelspartnere:					
Konsumprisvekst	5,4	3,3	1,2	1,1	1,4
Timelønnskostnader i industrien, vekst	7,2	4,7	3,0	3,0	2,5
Pengemarkedsrenter, 3 mnd.	9,8	7,4	4,1	3,3	3,3

* Anslag fra RNB og OECD

Disse medlemmer viser til at regjeringen Bondevik i forbindelse med 1998-budsjettet lot seg friste

til å bruke mer oljepenger enn det som var forsvarlig. Dette var en viktig årsak til det høye rentenivået vi fikk fra sommeren 1998 og som vi fortsatt sliter med.

Disse medlemmer viser videre til at Regjeringen i forslaget til Revidert budsjett legger opp til en svekket balanse og betydelig større bruk av oljepenger. På denne bakgrunn er det uforståelig at Regjeringen ikke prøver å endre innretningen på sitt budsjett slik at mulighetene for de utsatte næringene i konkurranseutsatt sektor bedres. Disse medlemmer viser til at Regjeringen ikke kommer med tiltak av betydning som kan lette situasjonen innen verkstedindustrien for eksempel ved å framskynde byggeprosjekter. Regjeringen foreslår heller ingen økning av antall plasser under arbeidsmarkedstiltakene. Disse medlemmer viser til at Regjeringens eneste tiltak mot økende ledighet er å bevilge 400 mill. kroner mer til dagpenger.

Disse medlemmer mener at faren for en todeling av arbeidsmarkedet, med press i enkelte deler og ledighet i andre, tilsier at budsjettpolitikken må innrettes mot å balansere utviklingen i norsk økonomi. Dette innebærer at det fortsatt må legges opp til en stram finanspolitikk, samtidig som budsjettet bør bidra til å stimulere de delene av næringslivet som nå har problemer. Disse medlemmer mener Regjeringens forslag til tiltak er helt utilstrekkelige og at det f.eks. ikke vil få noen umiddelbar virkning for verkstedindustrien.

Disse medlemmer mener tiltakene må målrettes mot utsatte næringer i geografisk avgrensede deler av landet. Videre må kompetansen styrkes både for de som er i jobb og for de arbeidsledige. Økt bruk av arbeidsmarkedstiltak vil bidra til større fleksibilitet i arbeidsmarkedet. Samlet vil en slik endret innretning av den økonomiske politikken bidra til en styrking av industriens konkurransevne, sikre arbeidsplassene og legge grunnlaget for en raskere og større rentenedgang.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til budsjettet som trepartiregjeringa la fram hausten 1998 og til avtalen om subsidiær støtte frå Framstegspartiet og Høgre til eit justert opplegg frå sentrumspartia. Innanfor eit stramt opplegg vart det funne plass til viktige fordelingspolitiske oppgåver som helse- og omsorg, distrikts- og næringstiltak, internasjonal utjamning og miljø.

Desse medlemmene vil vise til at revidert budsjett vanlegvis berre skal omfatta dei endringane som nye økonomiske vilkår har skapt. Framlegget frå Regjeringa byggjer på det. Ein del ekstraordinære utgifter har vorte inkludert i opplegget, dei største utgiftene er knytt til innsatsen for Kosovo og dei store overskridingane på Rikshospitalet.

Desse medlemmene vil streke under at det framleis er eit hovudmål at opplegget er tilpassa den økonomiske situasjonen slik at det norske rentenivået på sikt kan koma ned mot eit europeisk nivå.

Desse medlemmene legg vekt på at:

- Finanspolitikken vert nytta til å stabilisere utviklinga i innanlandsk etterspurnad.
- Pengepolitikken vert retta inn mot stabilisering av krona overfor europeiske valutaer.
- Det inntektspolitiske samarbeidet skal hjelpa til med ein moderat vekst i prisar og kostnader.
- Strukturpolitikken skal hjelpa til med å forvalte arbeidskraft, kapital og naturressursar på best mogleg måte.

Desse medlemmene støttar Regjeringa sitt opplegg, som byggjer på at nye utgifter skal verte dekte inn utanom 1,7 mrd. kroner. Dette svarar til Regjeringa sitt framlegg til løyvingar knytt til aksjonane på Balkan og for flyktningane frå Kosovo. Opplegget er etter desse medlemmene sitt syn tilstrekkeleg stramt til å medverka til ei balansert utvikling i norsk økonomi. Den norske arbeidsmarknaden er framleis stram. Tala for mai syner omlag 51 000 registrerte ledige. Desse medlemmene vil peike på at arbeidsløysa dei fem første månadene i 1999 er 4 500 lågare enn i 1998. Arbeidsløysestatistikken for første kvartal 1999 syner ei arbeidsløysa på 3,2 pst. Dersom ein legg til grunn at arbeidsløysa aukar jevnt gjennomgåande i inneverande år vil ei arbeidsløysa i 4. kvartal i år på 3,8 pst. gje eit gjennomsnitt på 3,5 pst. over året. Dersom dette er utviklinga vil det statistisk føre til auka arbeidsløysa på vel 15 000 personar gjennom 1999. Desse medlemmene kan derfor ikkje sjå korleis ei AKU-arbeidsløysa på 3,5 pst. i inneverande år vil liggje på 30 000 over nivået i fjoråret ved utgangen av 1999. Det er difor ingenting i den noverande situasjon som gjer dekning for påstandane om at det vil vere 30 000 fleire arbeidslause i 1999 enn i 1998. Desse medlemmene syner til omtalen i meldinga der prognosen for arbeidsløysa syner ei svak auke i 1999, men at det er stor uvisse knytt til overslaga.

Medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Tverrpolitisk Folkevalgte vil slå fast at vi framleis har ein stram arbeidsmarknad i Noreg og at arbeidsløysa ligg under det som sysselsettingskommisjonen rekna med skulle vere ein balansert "friksjonsløysa" i størrelsesorden 3,5 - 4 pst. Desse medlemmene ser ikkje bort frå at situasjonen kan endra seg gjennom året og at arbeidsløysa i enkelte sektorar og distrikt kan auke. Desse medlemmene syner til at det i meldinga (St.meld. nr. 2 (1998-99)) er gjort framlegg som kan medverka til å bremsa nedgangen i oljeinvesteringane og stimulere verftsindustrien. Desse medlemmene finn ikkje grunnlag for påstanden om at Regjeringa ikkje varslar aktive tiltak utover å løyve 400 mill. kroner meir til trygd for arbeidsløysa. Tvert imot viser dei fremja tiltaka overfor oljeindustrien og leverandørindustrien at situasjonen blir teke på alvor og at konsekvensane av lave oljeprisar og høgt kost-

nadsnivå vert freista redusert. Desse medlemene har merket seg dei fremja tiltaka som skal motvirke eit bratt fall i aktivitetsnivået og sikre ei langsiktig ressursforvaltning. Det er gjort framlegg om å løyve 100 mill. kroner til prosjektretta teknologiutvikling som skal medverka til at kompetanse og konkurransekraft i norsk industri vert oppretthalde, også i ein periode med fallande aktivitetsnivå. Vidare har desse medlemene merka seg at det vert lagt opp til ei gradvis nedtrapping av produksjonsavgifta. Det er også fremja løyving på 2 mill. kroner til internasjonalisering som skal medverka til å styrke næringa si satsing i andre land. I tillegg er det fremja endringar som skal medverka til å gjere fastsetjinga av SDØE sine delar av felta i Nordsjøen meire påreknelege til forlenginga av utvinningsløyve. Desse medlemene registrerer også at det vert lagt opp til konkrete langtidspanar for konsesjonsrundar og andre tildelingar for å betre effektiviteten i leiteverksemda, for eksempel rullerande 5-årsplanar. Regjeringa har varsla at ein i tilknytning til ei ny oljemelding neste år vil leggje opp til ei brei drøfting av oljepolitikken og om rammevilkåra for oljeverksemda er tilpassa situasjonen på sokkelen og den internasjonale utviklinga.

Medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre syner til at uvisse i samband med utviklinga i internasjonal økonomi framleis er stor. Mellom anna kan veksten i Tyskland og Italia verte svakare. Dette kan etter kvart og få verknad på norsk økonomi. Desse medlemene vil streke under at den langsiktige utviklinga i sysselsettinga i fyrste rekke vil vere avhengig av at vi får ei pris- og kostnadsutvikling som er på linje med utviklinga hjå våre handelspartnerar. Den solidariske haldninga som arbeidstakarorganisasjonane har synt ved oppgjeret i år, gjev grunn til å håpe at vi allereie neste år kan vere på linje med kostnadsutviklinga i dei industrilanda vi konkurrerer med. Det er like fullt grunn til å peike på at det vil verte mangel på ulike typar arbeidskraft i dei komande åra. Dette kan få konsekvensar for lønsutviklinga og gje press på offentlege budsjett. Dette må også takast omsyn til gjennom grunnutdanninga og etter- og vidareutdanning.

Medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Tverrpolitisk Folkevalgte har merka seg at partane i arbeidslivet legg stor vekt på gjennomføringa av kompetansereforma. Regjeringa har i samband med lønsoppgjeret i år og i St.meld. nr. 2 (1998-99) lagt klåre føringar for reformen sin vidare utvikling. Desse medlemene støttar den innretninga dette har fått og vil særleg leggja vekt på at den tek utgangspunkt i behovet i arbeidslivet og at utdanningstilbodet blir tilpassa situasjonen i arbeidsmarknaden.

For å oppretthalde busettinga og nytte ut ressursane over heile landet er medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre samd i Regjeringa sitt syn om at distriktspolitikken vert prioritert. Desse medlemene har særleg merka seg at Regjeringa vil følgje opp med kompenenserande tiltak når det gjeld endringar i den differensierte arbeidsgjevaravgifta som fylgje av EFTA-domstolen si avgjerd.

Norsk økonomi er solid. Sjølv om det vert kalkulert med at ein vil bruke om lag 11 mrd. kroner for å dekke det oljekorrigerte budsjettunderskotet, er dette den lågaste bruken av oljepengar på statsbudsjettet gjennom nittiåra. Desse medlemene vil peike på at utviklinga i økonomien i stor grad er avhengig av oljeprisen. Medelprisen den 1. juni 1999 var om lag 95 kroner pr. fat, medan den i mai månad låg på om lag 120 kroner. Desse medlemene har merka seg at Regjeringa held fast på Nasjonalbudsjettet sitt anslag på 110 kroner pr. fat i gjennomsnitt for 1999.

Desse medlemene er tilfredse med at den norske signalrenta er sett ned med 1,5 pst. så langt i år. Det er òg venta fleire nedsettingar utover året. Ein ytterlegare rentenedgang har positive verknader for både private hushald, bedrifter og kommunal sektor.

Desse medlemene har merka seg at veksttala for kommunesektoren sine realinntekter i 1999 er noko mindre enn tidlegare rekna med fordi inntektsnivået i 1998, som det vert samanlikna med, vart høgare enn venta i Nasjonalbudsjettet. Nedjusteringa av den anslåtte løns- og prisauken i 1999 har medverka til å auke realverdien av kommunesektoren sine inntekter med vel 1 mrd. kroner.

Desse medlemene syner til at vedtekne handlingsplanar medverkar til å auke øyremerka tilskot sin del av kommunesektoren i 1999 og for nokre år framover. Dette er ei utvikling som må dempast og som er i utakt med desse medlemene sine langsiktige mål for det kommunale inntektssystemet.

Desse medlemene har merka seg at kommunane har vist stor innsats i samband med å leggja til rette for dei eldre i kommunane slik det vart føreset då eldreplanen vart vedteke. Desse medlemene vil streka under at føresetnaden for at kommunene kan bruke seks år på å gjennomføre planen må verte følgd opp og at kommunane får støtte innanfor dei rammer som er sett for heile planen.

Desse medlemene syner til den breie støtta den norske humanitære innsatsen for å hjelpe Kosovo-flyktningane har fått. Det vil vera naudsynt med tiltak både i nærområdet og for dei flyktningane som er komne til Noreg. På sikt vil det og vere naudsynt med støtte til oppbygging av landet etter at krigshandlingane er over.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener Regjeringens finanspolitikk ikke er tilpasset den faktiske situasjonen. Regjeringen har friskmeldt norsk økonomi, til tross for at utviklingen på

arbeidsmarkedet er mer usikker enn på svært lenge, rentenivået fortsatt er betydelig høyere enn for andre europeiske land og mange næringer sliter i motbakke. Det mest oppsiktsvekkende med det fremlagte reviderte budsjett er derfor at Regjeringen ikke foreslår tiltak som er tilpasset den faktiske situasjonen, men velger å skyve utfordringene foran seg. Etter disse medlemmers oppfatning er dette en farlig vei å gå fordi problemene vil være langt vanskeligere å løse hvis de får sterkere grobunn i tiden fremover.

Disse medlemmer mener generelt at behandlingen av revidert budsjett bør reflektere at hensikten med budsjettrevidering er å justere det vedtatte stats- og nasjonalbudsjett i forhold til endringer i de økonomiske rammebetingelser eller ved særskilte behov for endringer i bevilgningsvedtak som har oppstått etter at det ordinære budsjett ble vedtatt. Disse medlemmer viser til at utvalget for vurdering av reformer av Stortingets behandling av stats- og nasjonalbudsjettet i sin innstilling blant annet konkluderer med: "Revidert Nasjonalbudsjett forenkles og konsentreres om justeringer i årets budsjett".

Disse medlemmer kan ikke se at Regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett er innenfor rammen av denne målsettingen, fordi det både foreslås bevilgninger til nye tiltak uten at dette skyldes en ekstraordinær situasjon, og fordi det ikke foreslås å løse de akutte problemer norsk økonomi står ovenfor. Disse medlemmer oppfatter situasjonen slik at Regjeringen har overlatt til Stortinget å løse disse problemene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte vil videre hevde at det er bekymringsfullt at Regjeringen ikke viser vilje til klarere å prioritere hva som skal være det offentliges finansieringsansvar. Disse medlemmer vil understreke behovet for større strukturelle reformer som i langt større grad bidrar til å effektivisere den offentlige sektor og økonomiens virkemåte som helhet. Stortinget og Regjeringen må legge til grunn klarere prioriteringer og et ønske om en nasjonal rasjonell ressursanvendelse. Disse medlemmer mener videre det er nødvendig at det allerede nå gis signaler for 2000-budsjettet for å styrke markedets tiltro til styringen av norsk økonomi og ulike næringers trygghet for at det politiske miljø tar den faktiske situasjonen på alvor.

Disse medlemmer viser til budsjettbehandlingen for 1999, hvor det ble subsidiær enighet mellom Fremskrittspartiet, Høyre og regjeringspartiene. Her ble det blant annet kjempet hardt for tiltrengte midler til forsvaret, som Regjeringen nå har klart å foreslå kuttet med 100 mill. kroner, til tross for at dette altså var et sentralt moment i høstens budsjettbehandling.

Videre var det sentralt at prosentsatsen for den innsatsbaserte finansiering av sykehusene ble økt. Ved begge budsjettforhandlingene i inneværende periode, har dette vært sentralt tema, og disse medlemmer

er overrasket og skuffet over den manglende forståelsen som Regjeringen synes å vise i sakens anledning. Det må være opplagt at en økning av prosentsatsen også fører til økt pasientbehandling og dermed økte utgifter for staten. Det er derfor lite tilfredsstillende at det eksisterer et gap mellom den tilleggsbevilgning Regjeringen har foreslått og det fylkeskommunene faktisk hevder å ha krav på. Dette illustrerer med all tydelighet behovet for at denne bevilgningen må gjøres om til en overslagsbevilgning, og disse medlemmer vil fremme forslag om at dette gjøres i forbindelse med budsjettet for 2000. Disse medlemmer vil videre påpeke at også justisbudsjettet var gjenstand for omfattende forhandlinger i forbindelse med statsbudsjettet for 1999. Særlig var det viktig at politiets driftsbudsjett ble styrket. Disse medlemmer kan ikke se at Regjeringen har fulgt opp denne delen av budsjettavtalen og ser seg derfor nødt til, av hensyn til politiets arbeidssituasjon og av hensyn til sikkerheten for liv og eiendom, å foreslå en økning i driftsmidlene til politiet. Videre vil disse medlemmer påpeke at situasjonen for norske barnehager var et tema i forbindelse med budsjettbehandlingen og i forhold til sak om kontantstøtte. En forutsetning var at Regjeringen skulle tilrettelegge for større grad av likebehandling mellom private og offentlige barnehager og kan ikke se at Regjeringen har fulgt dette opp på en tilfredsstillende måte.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser for øvrig til merknader i St.prp. nr. 67 (1998-99) og i Innst. S. nr. 236 (1988-99) avsnitt 8.18 hvor flertallet legger fram forslag om å omgjøre kap. 730, post 60 Innsatsstyrt finansiering, til en overslagsbevilgning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til behandlingen av statsbudsjettet for 1999 hvor Regjeringens forslag til inndragning av en feriedag ikke ble vedtatt. Samtidig forutsatte Regjeringen en underregulering av pensjonistoppgjøret, knyttet til inndragning av en feriedag. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen har sikret nødvendige midler til full finansiering av pensjonistoppgjøret, og at underreguleringen ikke fortsatt er tema.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen synes åpenbart tilfreds med den økonomiske utviklingen, og tillegger seg selv og sin finanspolitiske forståelse mye av æren for dette. Disse medlemmer vil minne om at det ble gjort betydelige endringer i forbindelse med statsbudsjettet for 1999, blant annet ved at Fremskrittspartiet og Høyre ikke ville akseptere de av Regjeringen foreslåtte skatte- og avgiftsskjerper. Dette har åpenbart hatt innvirkning på realøkonomien. Det skal dog legges til at mye av årsaken til den bedrede situasjonen for norsk økonomi skyldes oppgangen i oljeprisen, noe som ligger utenfor både Regjeringens og Stortingets makt. Det er derfor foruro-

ligende at Regjeringen kan friskmelde norsk økonomi basert på en så vidt usikker faktor som oljeprisen.

Disse medlemmer konstaterer at den norske krone igjen har styrket seg betydelig den senere tid, noe som åpenbart har sammenheng med den økte oljeprisen. Disse medlemmer konstaterer videre det faktum at rentenivået ikke har gått vesentlig ned. Disse medlemmer finner grunn til å minne om innholdet i Dokument nr. 8:59 (1997-98) om en ny pengepolitikk basert på inflasjonsmål og større uavhengighet for Norges Bank.

Disse medlemmer vil videre understreke at mange av presstendensene i norsk økonomi er politikerskapte, og at det derfor er større systemendringer som er mest nødvendig fremfor forsøk på å detaljstyre den økonomiske utviklingen gjennom stadige endringer i skatter og avgifter. Offentlig sektor har over lang tid vokst seg stor og ineffektiv. Et omfattende byråkrati fører til rigide systemer og lov- og forskriftsjungelen setter i mange sammenhenger sterke begrensninger på en naturlig utvikling. Disse medlemmer vil derfor anbefale at Regjeringen snarest setter i verk en gjennomgående effektiviseringsplan for hele den offentlige sektor.

Disse medlemmer viser også til senere rapporter fra OECD som viser at Norge er nesten på verdenstoppen hva gjelder subsidier til norsk landbruk. Det kan ikke være fornuftig ressursutnyttelse at man gjennom skatter og avgifter skal subsidiere et allerede svært dyrt landbruk med mangfoldige milliarder kroner pr. år, når det er mulig å kjøpe gode og kvalitetssikre matvarer på verdensmarkedet.

Disse medlemmer viser til at de store variasjonene i oljeprisen illustrerer den usikkerhet som er knyttet til verdien av Norges oljeformue. Kyotoavtalen ventes også å føre til en varig reduksjon i oljeprisen. Dette kan representere betydelige fall i årlig realdisponibel inntekt for Norge i årene fremover. Disse medlemmer mener det er stort behov for å bygge opp oljefondet slik at vi blir i stand til å møte de betydelige kostnadene som vil komme på lengre sikt, knyttet blant annet til fremtidige pensjonsforpliktelser og økte utgifter til eldreomsorg. Disse medlemmer vil også advare meget sterkt mot Regjeringens forslag til endringer av retningslinjene for forvaltningen av petroleumsfondet som vil kunne bidra til å svekke avkastningsmulighetene. Det er vel og bra at Regjeringen er opptatt av miljø og menneskerettigheter, men disse medlemmer mener Regjeringen må arbeide med disse spørsmålene i internasjonale politiske fora fremfor å utsette oljeformuen for denne type usikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Tverrpolitisk Folkevalgte vil understreke behovet for en finanspolitikk som er innrettet slik at konkurranseevnen ikke svekkes, og slik at skatte- og avgiftsnivået ikke er vesentlig høyere enn i

andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Disse medlemmer er svært fristet til å foreslå en rekke avgiftsreduksjoner og endringsforslag i tilknytning til det reviderte budsjett, men vil igjen vise til at hensikten med revidert budsjett primært er å revidere budsjettet og ikke kjøre omkamp på utallige politiske spørsmål. Videre vil en slik praksis føre til svært uforutsigbare forhold for alle dem som forventer at politikken hvert fall ligger fast et år av gangen. Disse medlemmer har derfor begrenset seg til å fremme bevilgningsforslag på de områder problemene er mest akutt og forslag som legger premisser foran høstens budsjettbehandling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at Regjeringen hevder å legge stor vekt på en ansvarlig finanspolitisk linje i sin politiske retorikk. Disse medlemmer er bekymret for at den politiske retorikk i liten grad slår inn i Regjeringens politiske veivalg. Disse medlemmer vil peke på at den økonomiske utviklingen er preget av muligheten for lavere sysselsetting og relativt høye renter. Det er i en slik situasjon viktig at den økonomiske politikken både innrettes med kortsiktige og langsiktige virkemidler som innebærer større strukturelle endringer for økonomien.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at det høye skatte- og avgiftsnivået i Norge svekker den langsiktige vekstkraften og effektiviteten i norsk økonomi.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte mener videre at Regjeringen undervurderer effektene som kraftige prisforskjeller på handelssensitive varer som tobakk, alkohol og drivstoff har for detaljhandelen i grenseområdene. Disse medlemmer vil vise til at avgiftsnivået isolert sett har bidratt til å forsterke handelslekkasjen ut av Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte vil også peke på at et meget høyt nivå på de norske særavgiftene på drivstoff berører næringslivet grensenære områder sterkest, men at det også er en trussel mot konkurransekraften i alle næringer, ikke bare i transportnæringen. Disse medlemmer mener at grensehandelen nå har så store samfunnsmessige kostnader i form av tapte arbeidsplasser, redusert verdiskapning og økt smugling og økt organisert kriminalitet, at det er helt nødvendig å endre avgiftsstrukturen. Disse medlemmer vil derfor be Regjeringen komme med en redegjørelse om grensehandelen samt forslag til tiltak for å snu utviklingen i forbindelse med statsbudsjettet for 2000.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme med en redegjørelse om grensehandelssituasjonen samt forslag til tiltak for å reversere utviklingen."

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til situasjonen etter krigen i Kosovo, herunder de konsekvenser denne konflikten har for Norge gjennom den flyktningesituasjonen som er oppstått og vår deltagelse i NATO-styrkene i området. Konflikten har mange aspekter, og disse medlemmer tar ikke opp disse i dette budsjettokumentet. Det er imidlertid klart at konflikten i Kosovo har ført til utgifter ingen kunne forutse da statsbudsjettet ble utformet sist høst. Norge skal selvfølgelig bidra med vår del av de ressurser som er nødvendig i tilknytning til denne situasjonen; i nærområdene i og rundt Kosovo og i Norge, militært og sivilt.

Disse medlemmer viser til at balansen i norsk økonomi etter Regjeringens syn er i ferd med å bedres. Disse medlemmer mener det er all grunn til å tro at de positive trekk ved utviklingen vi har sett så langt i år ikke minst skyldes de endringer Høyre fikk gjennomført i statsbudsjettet for 1999. Utviklingen hittil i år har vist at Regjeringens forslag om rekordartede skatte- og avgiftsøkninger, herunder en konjunkturavgift for bygg- og anleggssektoren, var særdeles dårlige forslag som ikke var tilpasset den økonomiske situasjon landet stod overfor. Det er også verdt å minne om at Regjeringen sist høst foreslo å fjerne en feriedag.

Disse medlemmer er tilfreds med at den økonomiske utviklingen så langt ikke ser ut til å bli så dramatisk som enkelte fryktet, men mener imidlertid det er flere bekymringsfulle trekk ved den politikk sentrumsregjeringen presenter i St.meld. nr. 2 (1998-99):

- Stramheten i budsjettet svekkes. Dette innebærer at rentenedgangen kan komme senere enn den ellers ville gjort. Sentrumpartienes politikk innebærer dermed at husholdninger med høye boliglån og/eller studielån må betale regningen, i stedet for at man gjennom en målrettet politikk strammer inn ved å redusere offentlige utgifter på mindre prioriterte områder.
- Den underliggende, reelle veksten i de offentlige utgiftene doubles, fra 0,75 pst. i vedtatt budsjett til 1,5 pst. i Regjeringens forslag i revidert budsjett. Med Regjeringens anslag innebærer dette at veksten i de offentlige utgiftene er dobbelt så høy som veksten i BNP for Fastlands-Norge. Dette er ikke en opprettholdbar utvikling over tid.
- Statsbudsjettets oljekorrigerte underskudd øker, og generasjonsregnskapet viser et betydelig underskudd.

Samtidig er det klart at næringslivets konkurransevne er svekket gjennom konjunkturoppgangen på 90-tallet, gjennom høyere kostnadsvekst enn hos våre handelspartnere. Et bidrag til denne kostnadsveksten er veksten i offentlige utgifter, som fører til at offentlig

sektor fortrenger private arbeidsplasser gjennom lønnsdannelsen. Alvoret i denne situasjonen blir illustrert gjennom at norsk eksportindustri ikke i tilstrekkelig grad klarer konkurransen med utlandet. I løpet av de siste tre årene har tapet av markedsandeler vært ca. 15 pst. ifølge tall fra SSB.

Fra 1992 til 1997 skjedde det en positiv utvikling i offentlige utgifters andel av BNP, ved at andelen falt fra 52 pst. i 1992 til 44,2 pst. i 1997. Hovedårsaken til denne utviklingen var konjunkturrelle forhold, mer enn en bevisst satsing på reduserte offentlige utgifter. Det må være slik at offentlige utgifters andel av BNP faller i oppgangstider. Desto mer bekymringsfull er utviklingen siden sentrumpartiene overtok regjeringsmakten i høsten 1997. Til tross for fortsatt konjunkturoppgang førte sentrumpartiernes politikk til at offentlige utgifters andel av BNP steg fra 44,2 pst. i 1997 til 46,5 pst. i 1998. Også for 1999 ser det ut til at offentlige utgifters andel av BNP vil øke, til tross for de reduserte offentlige utgifter Høyre fikk gjennomslag for i budsjettforhandlingene høsten 1998.

Disse medlemmer er meget bekymret for at de offentlige utgiftenes andel av BNP har økt så kraftig siden sentrumpartiene overtok regjeringsmakten, ikke minst fordi Norge fortsatt er i en situasjon med et historisk sett meget høyt aktivitetsnivå. Det er grunn til å frykte den utvikling i balansen mellom offentlig og privat sektor som kan bli resultatet av en sentrumsregjering i kombinasjon med en mulig lavkonjunktur i årene fremover. Det er stor risiko for at offentlig sektor i enda større grad vil fortrenge konkurranseutsatt næringsliv og den private sektor for øvrig. Dette kan få negative konsekvenser for landets verdiskapning og evne til å leve av annet enn "oljepengene" i fremtiden.

Disse medlemmer viser til at finansministeren på spørsmål fra Høyre bekrefter at han er oppmerksom på denne utviklingen, og underskuddet i generasjonsregnskapet. Finansministeren viser i sitt svar til at Regjeringen "legger ... vekt på langsiktige hensyn ved utformingen av finanspolitikken", men viser liten vilje til å gjøre noe konkret for å rette opp situasjonen. Å utsette behandlingen av slike grunnleggende problemstillinger til langtidsprogrammet for 2002-2005, slik Finansministeren tilsynelatende legger opp til, vil forsterke problemene kraftig.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen har gitt signaler om et nøytralt statsbudsjett for år 2000. Disse medlemmer vil understreke betydningen av en meget moderat vekst i de offentlige utgiftene i neste års statsbudsjett, slik at offentlig sektors andel av BNP reduseres og det gis realøkonomisk rom for privat næringsvirksomhet. Spørsmålet om hvilken stramhet neste års budsjett skal ha bør være et spørsmål om hvor store skattelettelser som skal gis, fremfor et spørsmål om økte offentlige utgifter.

Disse medlemmer mener Regjeringen fører en politikk som i et langsiktig perspektiv ikke er bærekraftig.

Disse medlemmer viser til at en bevisst nedbygging av formelle og uformelle handelshindringer, en rivende teknologisk utvikling, ikke minst innen kommunikasjon og økende grad av eierskap på tvers av landegrensene er noen av faktorene som de siste tiårene har ført til en stadig sterkere konkurranse mellom bedrifter på tvers av landegrensene. Disse medlemmer understreker at dette er en ønsket utvikling, som sannsynligvis heller ikke lar seg stanse eller reversere selv om noen ser ut til å ønske det. Like sterkt finner disse medlemmer grunn til å understreke at denne utviklingen fører til at forskjeller i nasjonale rammebetingelser får større og større betydning for bedriftenes konkurranseevne. Det er derfor avgjørende at rammevilkårene for næringslivet utvikles i takt med utviklingen i samfunnet for øvrig. Når man fra politisk hold gjennomfører fornuftige endringer for å fremme konkurranse over landegrensene, følger det en klar forpliktelse til å sørge for at rammebetingelsene ikke blir en hemsko for norske bedrifter. Disse medlemmer mener stortingsflertallet så langt ikke har tatt denne forpliktelsen inn over seg, til tross for gjentatte oppfordringer fra Høyre.

Disse medlemmer er skuffet over Regjeringens manglende vilje til å forbedre næringslivets rammebetingelser. I stedet for å foreslå helt nødvendige forbedringer i revidert budsjett, varsler Regjeringen i andre sammenhenger økt skattleggingen av næringslivet.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen gir uklare og sterkt sprikende signaler om retningen i skatte- og avgiftspolitikken, særlig overfor næringslivet. Gjennom utredningen "Flatere skatt" varsles vilje til å redusere den marginale beskatningen av arbeidstakere samtidig som det advares mot å øke kapitalbeskatningen i en åpen internasjonal økonomi. Ved presentasjonen av den varslede Stortingsmelding om utjamning av levekår varsles derimot betydelig økning av beskatning av næringskapital og næringsinntekter. I Regjeringens tiltredelseserklæring varsles en utvidelse av momsgrunnlaget kombinert med redusert momssats for produkter fra skjermede norske næringer.

På tilsvarende måte har Regjeringens talsmenn gitt uttrykk for at en særnorsk investeringsavgift og formuesskatt vanskelig lar seg opprettholde i en åpen internasjonal økonomi.

Disse medlemmer er enige i et slikt synspunkt, men konstaterer at Regjeringen så langt utelukkende har foreslått fritak for investeringsavgift en skjermet næring som norsk landbruk.

Disse medlemmer mener derfor at det er et sterkt behov for å få presentert et samlet syn på skatte- og avgiftspolitikken fra Regjeringens side. Det gjelder ikke minst hvordan skattepolitikken kan inngå i en strategi for å trygge og videreutvikle norske arbeidsplasser i en tid med synkende petroleumsaktivitet. Det er også nødvendig å drøfte hvordan de ulike signaler fra Regjeringen om skatte- og avgiftsendringer kan innpasses innenfor en bærekraftig finanspolitikk i årene fremover.

Disse medlemmer mener det er behov for at Regjeringen i budsjettet for kommende år legger frem

et helhetlig syn på behovet for reformer i skatte- og avgiftspolitikken og hvordan dette kan innpasses i en forsvarlig finanspolitikk.

Disse medlemmer viser til sammenhengen mellom finanspolitikk og rentenivå, og at blant annet sentralbanksjefen i Norges Banks Inflasjonsrapport 1/99 sier at det sikreste grunnlaget for en lavere rente er at en unngår svikt i gjennomføringen av budsjettpolitikken. Videre viser disse medlemmer til at Finansministeren ved flere anledninger har uttalt at "rentenivået skal ned mot europeisk rentenivå". Disse medlemmer viser til at det i St.meld. nr. 2 (1998-99) er lagt til grunn at eurorenten vil være 2,5 pst. ut inneværende år, og at Norges Banks foliorente pr. 7. mai var 6,5 pst. Disse medlemmer viser til at Finansministeren har uttalt at han mener det er grunnlag for en rentenedgang fra dette nivået på om lag 1,5 prosentpoeng i løpet av året, dvs. til 5 pst. Dersom dette blir den faktiske renteutviklingen konstaterer disse medlemmer at rentenivået i Norge i så fall fortsatt vil være det dobbelte av eurorenten ved utgangen av året. Et rentenivå som ligger 100 pst. over det europeiske rentenivået kan ikke med rimelighet sies å være "ned mot europeisk rentenivå". Disse medlemmer konstaterer dermed at ikke engang Finansministeren selv har tro på at sitt eget politiske løfte, om et rentenivå ned mot europeisk rentenivå, vil bli oppfylt i 1999.

Derfor mener disse medlemmer det er bekymringsfullt at Regjeringen i sitt forslag til revidert budsjett legger opp til en mindre stram finanspolitikk enn det som ble vedtatt høsten 1999. Disse medlemmer mener Regjeringens manglende evne til å prioritere ned offentlige utgifter fører til at det er husholdninger med gjeld, som barnefamilier og personer med studielån, som må bære byrden gjennom et høyere rentenivå enn vi ellers ville hatt. Disse medlemmer mener dette er en gal politikk, og vil i stedet stramme inn gjennom reduserte offentlige utgifter.

Disse medlemmer viser til at Høyre i innstillingen til St.prp. nr. 67 (1998-99) foreslår et budsjettoppbygg som har et oljekorrigert underskudd som er 1,7 mrd. kroner lavere enn Regjeringens forslag. Innefor denne rammen er det samtidig funnet rom for en betydelig satsing på næringslivet, gjennom reduserte avgifter for petroleumssektoren, redusert formuesskatt og en grensehandelspakke med reduserte særavgifter på alkoholholdige drikkevarer og tobakk. Samtidig foreslår Høyre en reform i sykelønnsordningen, som vil føre til betydelige besparelser for bedriftene i form av reduserte utgifter til sykelønn. Videre foreslår Høyre blant annet økt satsing på veier og trafikksikkerhet (200 pmill. kroner), satsing på utdanning og forskning (114 pmill. kroner), satsing på helsevesenet gjennom økt bevilgning til innsatsstyrt finansiering (200 pmill. kroner), politi (50 pmill. kroner), økt tilskudd til barnehager (75 pmill. kroner) og økt tilskudd til ekspressbuser (20 pmill. kroner). Disse medlemmer viser til Budsjett-innst. S. nr. 236 (1998-99) for en nærmere

gjennomgang av Høyres forslag til endringer i revidert budsjett 1999.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i nasjonalbudsjettet for 2000 legge frem sitt helhetlige og konkretiserte syn på skatte- og avgiftspolitikken i årene fremover og innpassing av dette i en langsiktig og bærekraftig finanspolitikk."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har fem hovedmål for sin økonomiske politikk:

- Arbeid til alle.
- Solidaritets-Norge istedenfor Forskjells-Norge.
- En mindre oljeavhengig økonomi og et mer allsidig næringsliv.
- En bærekraftig økonomi der skattesystemet stimulerer til miljøriktig adferd.
- Kommuner som er økonomisk i stand til å gi gode tjenester til sine innbyggere.

Disse målene kan bare nås ved aktiv politisk styring. Mulighetene for å nå disse målene er store. Dette medlem vil blant annet peke på følgende:

- Landet har Europas mest solide statsfinanser.
- Over flere år har det vært en utvikling med solide overskudd i de fleste bedrifter og et flertall av husholdningene har fått en kraftig heving i sin disponible inntekt.
- 6 års sammenhengende økonomisk oppgang har gitt et økonomisk grunnlag for å kunne sette i gang nye, store reformer.
- Oljeprisen ser nå ut til å ha stabilisert seg på minst det nivå som ble forutsatt i statsbudsjettet for 1999.
- Kronekursen har steget og det er ikke sannsynlig at den skal synke under utgangsløyet igjen.
- Finanspolitikken ligger an til å bli mindre stram, og dermed mindre arbeidsløshetsskapende enn det som ble lagt opp til ved budsjettbehandlingen i fjor.
- Investeringsstrømmen til Nordsjøen har stoppet opp og gir større muligheter for investeringer i Fastlands-Norge.

Norge har en Regjering og et stortingsflertall som ikke utnytter disse mulighetene. Regjeringen legger opp til en politikk som fjerner oss lenger fra de mål Sosialistisk Venstreparti har for sin økonomiske politikk.

Når det gjelder arbeidsledigheten vil dette medlem vise til budsjettinnstillingen før jul, Budsjett-innst. S. I. Tillegg nr. 1 (1998-99), der dette medlem uttalte følgende:

"Dette medlem mener at faren for økt inflasjon neste år er overdrevet. Det er større fare for økt arbeidsledighet."

Utviklingen har gitt dette utsagnet rett. I anslaget for den økonomiske utvikling har Regjeringen måtte oppjustere anslaget for ledigheten fra 3,3 pst. til 3,5 pst., mens anslaget for konsumprisindeksen er nedjustert fra 3,2 pst. til 2,4 pst.

Regjeringen erkjenner nå omsider at ledigheten kommer til å øke. Dette er en innrømmelse som Sosialistisk Venstreparti har bedt om siden Sosialistisk Venstreparti i en egen rapport i begynnelsen av desember la frem prognoser som viste at alle andre økonomiske institusjoner regnet med høyere ledighet. Men hensikten med en slik innrømmelse er å legge om politikken slik at en kan unngå en slik økning i ledigheten. Det gjør Regjeringen ikke. Den forholder seg ikke til ledigheten på noen annen måte enn å oppjustere ledighetstallene. I revidert budsjett foreslår Sosialistisk Venstreparti følgende 7 hovedpunkter i en tiltakspakke for sysselsetting- og kompetanseoppbygging:

- Økt satsing på forskning- og utvikling. Flere IT-studieplasser, kjøp av utstyr og etterutdanning innen IT i ungdomsskolen, økt satsing på alternativ energi og videreføring av alle bevilgninger til FoU som Regjeringen har foreslått å kutte.
- 3000 nye tiltaksplasser og en ekstra satsing for å bringe yrkeshemmede inn i arbeidsmarkedet. Ungdomsgarantien gjeninnføres og kapasiteten i arbeidsmarkedsetaten opprettholdes for å kunne være i stand til å omskolere nye ledige til andre jobber.
- Tilskudd til igangsetting av opprustning og effektivisering av eksisterende vannkraftverk og ledningsnett.
- Et program for boligbygging. 400 ekstra studentboliger og bygging av andre utleieboliger i år. Husbankens lånerammer øker med 500 mrd. kroner.
- En fordobling av investeringene i fornyelse av ferjeflåten i år.
- Økt tilskudd til utbygging av fiskerihavner.
- Startbevilgning til fornyelse av havforskningsfartøyet G.O. Sars og bevilgninger til å fullføre arbeidet med krigsskipet "Hestmanden".

Det er også nødvendig at Sentralbanken straks setter ned renta. Kombinasjonen av meget sterk kronekurs og langt høyere rentenivå enn OECD-snippet gir svekker konkurranseutsatt sektor. Av hensyn til ledigheten vil det være mer alvorlig om kronekursen fortsetter å bevege seg i overkant av utgangsløyet enn om den skulle bevege seg tilbake til underkant.

Dette medlem har som sitt andre mål at den økonomiske politikken skal gi bedre fordeling av inntekt og levekår mellom sosiale grupper og generasjoner. Dette medlem vil advare mot den utvikling vi nå ser i retning av økende forskjeller i levekår. Økende forskjeller truer stabiliteten i det norske politiske og økonomiske modellen. Statistisk sentralbyrås siste

undersøkelse av fordelingen av disponibel inntekt for husholdningene viser at forskjellene fortsetter å øke:

Prosentvis fordeling av all disponibel inntekt for husholdninger:

År	Fattigste tidel 1. desil	Mellomgruppe 6. desil	Rikeste tidel 10. desil
1986	4,1	9,9	18,6
1991	4,0	9,9	19,0
1996	3,7	9,7	21,7

Kilde: SSB-Rapport 98/17

Mens den fattigste tidel har redusert sin andel av all disponibel inntekt de siste 10 år har altså den rikeste tidelen økt sin andel kraftig. Den samme SSB-rapporten viser også at:

- Bare den rikeste tidelen av oss har økt sin andel av "inntektskaka" de siste 10 år.
- Den fattigste tidelen har ikke bare fått redusert sin andel, men har også som eneste gruppe fått en nedgang i disponibel inntekt siste 10 år.

Enda skjevere fordelt er fordelingen av finansformue. Siste oppdaterte tall gjelder 1997 og i Ukens statistikk nr. 18/1998 fremkommer følgende tall:

Prosentvis fordeling av all brutto finanskapital for husholdninger:

År	Fattigste tidel 1. desil	Mellomgruppe 6. desil	Rikeste tidel 10. desil
1986	0	5,2	50,6
1991	0	4,1	57,2
1997	0	3,3	62,4

Kilde: SSB, Inntekts- og formuesundersøkinga for hushald, 1997

Vi ser at den tidelen av befolkningen med høyest finansformue disponerer godt over halvparten av all finansformue, og at deres andel er økende på bekostning av andre grupper. Finansformue er her definert som bankinnskudd, aksjer og andre verdipapirer.

Det er også slik at det er en klar sammenheng mellom høy formue og høy inntekt. Det går fram av SSBs Selvmeldingsstatistikk, 1997 offentliggjort i Ukens statistikk 12/1999. Der går det blant annet frem at den firedelen personer her i landet med høyest bruttoinntekt eier over 80 pst. av den totale aksjeformuen. Videre eier bare den rikeste 5-prosenten av oss hele 63 pst. av aksjeformuen.

Under den sittende Regjering har utviklingen blitt forsterket i gal retning. I budsjettet for i høst ble de borgerlige enige om en rekke usosiale nedskjæringer samtidig som toppskatten ble redusert for høytlønte. Folk med inntekter under 250 000 kroner får i år mellom 200 og 400 kroner i skattelette. Dette vil på ingen

måte kompensere for de økninger i egenbetalinger som budsjettforliket la opp til. Heller ikke vil det kompensere for den skatteøkning som forliket la opp til overfor alle fagorganiserte når de reduserer verdien av fagforeningsfradraget. Grupper som har mindre behov for det får derimot større skattelette: Folk med inntekter over 350 000 kroner får fra 500 kroner og oppover i lettelse, mens folk med inntekter over 750 000 kroner får fra 1 300 kroner og oppover i skattelettelse.

I Revidert budsjett tas ingen skritt for å snu utviklingen. Tvert imot inneholder Regjeringens opplegg tiltak som vil forsterke forskjellene i levekår.

Dette medlems tredje hovedmål er et mer allsidig næringsliv, blant annet for at den økonomiske utvikling skal bli mindre avhengig av utviklingen innenfor en enkeltnæring. I dag har Norge en svært oljeavhengig økonomi. Skatteinntekter, investeringsnivå, arbeidsplasser og kronekursen er uhyre følsomme for endringer i oljeprisen. Det gjør landet sårbar på kort sikt, men avhengigheten av en ressurs som kommer til å ta slutt gjør oss også sårbare på lang sikt.

Derfor har dette medlem i flere år foreslått å snu investeringsstrømmen fra Nordsjøen til fastlandet. Utviklingen har i stedet gått i motsatt retning. Det utbyggingstempo som Stortinget har lagt opp til har i stedet sprengt alle tidligere prognoser for investeringer og utvinning. Meget verdifulle ressurser i form av menneskelig kompetanse og produksjonsmaterieell er nå bundet opp i petroleumsvirksomheten. Etter en sterk økning i oljeinvesteringene i 1997 på 16 pst., økte investeringene med ytterligere en fjerdedel i 1998. Den sterke oppbyggingen av oljesektoren i disse årene står som et monument over uansvarlig politikk.

Sosialistisk Venstreparti har ønsket en forsiktig, politisk styrt nedtrapping av investeringsnivået i Nordsjøen. Den nedtrapping som markedet selv nå foretar skjer raskere på et kortere tidsrom og på en mer brutal måte enn det Sosialistisk Venstreparti har ønsket i sine alternative budsjetter.

Det må nå gjøres tre ting samtidig:

- Bidra til en myk landing i nedtrappingen av aktivitetsnivå ved å redusere kostnader og fremskaffe nye oppdrag for verftsindustrien.
- Øke offentlige investeringer innen kompetanse, forskning og annen næringsvirksomhet.
- Sterkere innsats for å omstille menneskelig arbeidskraft, der styrking av Arbeidsdirektoratet og Etter- og videreutdanningsreformen er viktige elementer.

Dette medlems fjerde hovedmål er å utvikle en bærekraftig økonomi. Utfordringene er både store og meningsfylte. De siste 50 årene har menneskets virksomhet redusert størrelsen på verdens livsviktige skoger, fjernet regnskog i rekordartet hastighet, forurenset vann, luft og hav, redusert det biologiske mangfoldet, fylt havet med gift og radioaktivt avfall og fisket det

stadig tommere for fisk. Mer og mer viktig jordsmonn har måttet gi tapt for industriell virksomhet, byer og veier, og atmosfæren fylles stadig med økende mengde gasser som vil føre til oppvarming av klimaet. Ørkenen sprer seg over store deler av verden, og grunnvannsnivået synker i stadig flere land.

Menneskets levevilkår og utviklingsmuligheter er avhengig av at uttaket av jordas ressurser ikke overstiger naturens bæreevne og at forurensingen ikke overstiger økosystemets tåleevne. Grensene er presset og på noen områder allerede overskredet. Ikke minst skjer dette i fattige land der befolkningen øker kraftig og presset på naturressursene er stort.

Norge har som et lite rikt land med politisk stabilitet store muligheter og dermed et stort ansvar for å gå foran i arbeidet med å bygge opp en bærekraftig økonomi. Dette er viktig av flere grunner, blant annet fordi det er viktig å demonstrere hvordan fremtidens økonomi kan gå hånd i hånd med kravet til et sunt miljø. Vi kan vanskelig kreve at de store befolkningene i fattige land skal legge om kursen i en bærekraftig retning hvis vi ikke er villige til å vise at vi, et av verdens rikeste land, er i stand til å klare det samme.

Et av de viktigste virkemidlene vi har er skattesystemet. Gjennom skatter og avgifter kan vi redusere bruken av miljøskadelige aktiviteter og fremme bruken av andre. Sosialistisk Venstreparti vil derfor øke skatten på energibruk, transport, uttak- og bruk av naturressurser, og utslipp av gasser som bidrar til klimaforandringer, som CO₂, og redusere skatten på arbeid og gradvis fjerne avgifter som bare har en fiskal begrunnelse. Omleggingen av skattesystemet må inneholde elementer av både oppmuntring og straff. Det skal lønne seg å satse på ENØK, samtidig som overforbruk må koste både for produsenten og forbrukeren. En progressiv elavgift vil oppmuntre til både effektivisering og sparing, og straffe unødige sløsing av en verdifull ressurs.

Et slikt prinsipp i skattesystemet er ikke innrettet på fordeling, da blir det desto mer viktig at resten av skattesystemet virker til fordel for lavinntektsgrupper.

Dette medlems femte hovedmål er å utvikle gode velferdskommuner. Kommunesektoren har ansvaret for de viktigste områdene som angår folks hverdag, skole, barnehage, helse, omsorg, kultur, samferdsel og stønad til livsopphold. Disse tjenester er avgjørende for folks levekår og er en uunnværlig infrastruktur for næringslivet. Dette er derfor et område som Sosialistisk Venstreparti vil prioritere høyt.

De siste års statsbudsjett har betydd kutt i frie inntekter, mer øremerking og et stadig større gap mellom oppgaver og økonomi. Forslaget til statsbudsjett for 1999 betød et reelt kutt i forhold til 1998 med ca. 4,5 mrd. kroner på grunn av økte kostnader for kommunesektoren. Mange kommuner må selge unna eiendom og annen formue, tappe fond og skjærer ned standarden på tjenestene. Dette er en finansieringsstrategi som ikke kan fungere særlig lenge. Forskjellene øker mellom den standard innbyggerne finner på de kommunale

tjenester og i kommunale bygninger, og den standard som forventes i næringslivet og i private hjem.

Situasjonen er dramatisk mange steder. Tilbudene reduseres, kommunale avgifter øker og egenandeler innføres på barnehager, skolefritidsordninger, musikk-skoler, omsorgstjenester osv.

Regnskapstallene for 1998 viser nå et underskudd for kommunesektoren på 5 mrd. kroner. Det største siden 1989 som var en spesiell kriseperiode for norsk økonomi. Det blir enda større i 1999. Når det nå beregnes at bare 15 pst. av kommunene vil klare å budsjettere med overskudd, burde Regjeringen ta alvor et inn over seg; å styrke kommuneøkonomien. Det er særlig behov for økte frie midler for å kunne utløse de øremerkede midler Stortinget har bevilget til eldre og psykiatri, uten at kommunene må kutte i tilbudet til barn og unge. Men også på dette området viser Regjeringen en skuffende passivitet, og prioriterer å opprettholde et godt forhold til høyrepartiene.

Fortsatt er det Regjeringens politikk at kommunene skal ta ansvaret for det erklærte behovet for innstramninger, mens de rikeste skal skjermes og endog få nye lettelselser på enkelte områder.

Medlemen i komiteen frå Tverrpoltisk Folkevalde har som hovudmåla for sin økonomiske politikk i dei næraste åra at:

- finanspolitikken vert ført slik at han tryggjar ei stabil utvikling av etterspurnaden, og
- pengepolitikken vert nytta aktivt for å hindra store valutafluktasjonar, slik at me vert tryggja full selselsetjing, spreidd busetnad og ei berekraftig utnytting av naturressursane.

Dette medlem meiner at det trong for ein finanspolitikk og eit skatte- og avgiftsnivå som betrakt eksportvilkåra til dei norske aktørane, og såleis fører til at me igjen får overskot på utanrikshandelen.

Dette medlem ser med glede på at Noregs Bank no ha nytolka valutaforesegnene, og dermed byrja å trekkje inn inflasjonsspørsmål i samband med avgjerda om rentenivå. Rentenivået bør avspegla dei grunnleggjande nasjonaløkonomiske tilhøva, og ikkje berre ein-sidig fokusere på å hindra valutakursendringar.

Dette medlem vil peika på at Noreg, i motsetnad til mange av våre viktige handelspartnerar, er avhengig av høge oljeprisar, difor bør Noreg framleis ha kontroll over finans- og pengepolitikken. Dette for å kunna setja i verk finans- og pengepolitiskeatgjerdar ved store endringar av oljeprisen.

Dette medlem syner til målsetnaden om at reviert budsjett til vanleg berre skal femna om dei brigda som nye økonomiske og finansielle vilkår har medført sidan førehavinga av nasjonalbudsjettet skjedde hausten 1998. Dette medlem har tilliks med Høgre og Framstegspartiet hug til å fremja ei rad endringar av statsbudsjettet for 1999, og ser slikt minking av skatte- og avgiftsnivået. Dette medlem meiner òg at det er

viktig at staten ikkje legg opp til endringar i utrengsmål, men fører ein politikk på dette området som gjev gode høve til planlegging/budsjettering av skatte- og avgiftskostnadene til dei som skal svara dessa. Dette medlem har difor avgrensa seg til å fremja løyvsbrigde på dei omkverve vanskane er størst og mest akutte.

Dette medlem vil syna attende til sine merknader i St. meld. nr. 1 (1998-99) om kommuneøkonomien og framlegga sine om rammetilskota til kommunane og fylkeskommunane der det vart peika på at det er turvande å betra kommuneøkonomien om ein ynskjer større satsing innan helsestellet og skulesektoren. Dette medlem seg lei for at Regjeringa ikkje fylgjer opp sin lovnad om å styrkja kommuneøkonomien. Dette medlem meiner at kommuneøkonomiopp- legget til Regjeringa ikkje berre vil minka tilbodet innan helsestellet og skulesektoren, men på lang sikt truga lokaldemokratiet, då interessa for å taka del i lokalpolitikken vert mindre attraktiv grunna små resursar.

3. DEI ØKONOMISKE UTSIKTENE

3.1 Hovudtrekk ved norsk økonomi

3.1.1 Samandrag

1998 ble det sjette året på rad med sterk konjunktur- oppgang. På årsbasis var veksten i BNP for Fastlands- Norge 3Gppst. ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Siden 1993 har dermed den gjennomsnittlige årlige veksten i fastlandsøkonomien vært 3Ippst., om lag ett prosentpoeng over den gjennomsnittlige veksten de siste 25 årene. Antall sysselsatte har økt med hele 226p300 personer, eller vel 11ppst. fra 1993 til 1998.

Konjunkturoppgangen de siste årene var lenge rime- lig balansert, uten at pris- og kostnadsveksten økte vesentlig. Presset i økonomien tiltok imidlertid gradvis og ble særlig tydelig i fjor. Klarest kom det til uttrykk gjennom inntektsoppgjørene i fjor vår. Lønnsveksten fra 1997 til 1998 ble i gjennomsnitt 6,2ppst. og var der- med dobbelt så høy som hos våre viktigste handels- partnere.

Den økonomiske utviklingen gjennom 1998 kan tyde på at konjunkturtoppen ble passert i fjor. Veksttakten i fastlandsøkonomien avtok markert mot slutten av året. Fra 3. til 4. kvartal falt BNP for Fastlands-Norge sesongjustert med 0,3ppst. fra kvartalet før. Både pri- vat forbruk, bedriftsinvesteringene i fastlandsøkono- mien og veksten i eksporten av tradisjonelle varer, som har økt betydelig de siste årene, avtok mot slutten av fjoråret.

I Nasjonalbudsjettet 1999 så en for seg om lag en halvering av veksttakten i norsk økonomi fra 1998 til 1999. Utviklingen siden i fjor høst trekker i retning av at veksten kan bli noe svakere enn dette, hovedsakelig som følge av dårligere utsikter for investeringene i fastlandsøkonomien og tradisjonell vareeksport.

Det er gjort nærmere rede for konjunktursituasjonen i meldingen avsnitt 2.1.1 der bl.a. det private forbruket, aktiviteten i store deler av industrien og i bygg og anlegg, sysselsettingen, arbeidsledigheten og konsum- prisene er gitt særskilt omtale.

Tabell 2.1 i meldingen oppsummerer de økonomiske utsiktene for 1999 og 2000 slik de er anslått i meldin- gen. Det presenteres også mellomlangsiktige beregnin- ger av mer teknisk karakter for årene 2001-2003. Anslagene for 2000 er bl.a. basert på en teknisk fram- skrivning av statsbudsjettet for neste år. De økono- miske utsiktene for neste år vil bli gjennomgått nær- mere i Nasjonalbudsjettet i forbindelse med utformingen av det økonomiske opplegget for 2000. Anslagene er omtalt i meldingen avsnitt 2.1.2 og 2.1.3.

3.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpar- tiet viser til at Regjeringen både legger fram et forslag til Revidert budsjett som svekker balansen og øker det oljekorrigerte underskuddet. I tillegg skyver Regjerin- gen en rekke regninger foran seg, dette gjelder både utgifter på inneværende års budsjett som det åpent ikke er tatt hensyn til, utgifter på inneværende års budsjett som dekkes av en rekke engangsinndekninger som salg av eiendommer og tapping av fond og varslede utgifter for neste år hvor ny inndekning nå finnes i neste års budsjett. Et eksempel på det siste er Regjeringens retrett i sykepengesaken, jamfør de fem borgerlige par- ties vedtak om å ta fra de lavest lønte retten til syke- penger.

Disse medlemmer viser til at de regninger Regjeringen skyver foran seg samlet innebærer et betydelig inndekningsbehov. Mye vil måtte dekkes i 2000-budsjettet, men en stor del gjelder 1999-budsjet- tet. Disse medlemmer mener derfor at svekkelsen av budsjettet er større enn utgiftene i forbindelse med Kosovo, slik Regjeringen sier.

Disse medlemmer mener det er uansvarlig av Regjeringen å legge fram et revidert budsjett med til dels kraftig vekst i budsjettets utgifter og det oljekor- rigerte underskuddet. Særlig er dette tilfelle når Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett selv sier føl- gende om generasjonsregnskapet i Revidert nasjonal- budsjett:

"Oppdaterte generasjonsregnskapsberegninger anty- der nå at budsjettbalansen for offentlig forvaltning burde vært i størrelsesorden 10-25 mrd. kroner høyere for å unngå økte skattebyrder for framtidige generasjo- ner." (s. 39)

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det er åpenbart at Regjeringen ikke har en strategi for å løse de langsiktige problemene i norsk økonomi. For- slaget til Revidert budsjett er nok et tegn på det.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittsp- artiet, Høyre og Tverrpolitisk Folke- valgte viser til merknader under pkt. 2.2.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sin merknad under punkt 2.2 og tek utgreiinga om hovudtrekka ved norsk økonomi til orientering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sin merknad under pkt. 2.2, der dette medlem understreker at det sterke økonomiske oppgangen de siste årene har skapt et økonomisk grunnlag for samfunnsreformer som det ikke er politisk vilje hos Regjeringen og stortingsflertallet til å utnytte.

Det er likevel en del faresignaler i den økonomiske utviklingen:

- Økt ledighet kan komme til å binde opp de offentlige budsjetter og svekke deler av arbeidsstyrkens produktivitet.
- Økningen i privat forbruk ser ut til å bli langt sterkere enn Regjeringen har antatt. Tall fra SSB som kom etter at RNB ble lagt frem viser at fra 1. kvartal 1998 til 1. kvartal 1999 økte konsumet i husholdningene med 4 pst., bare varekonsumet økte med 5,5 pst. Veksten i detaljhandelomsetningen er nå like sterk som før renteøkningen.
- Svikten i oljeeksporten og andre råvarebaserte eksportnæringer kan ikke møtes med kortsiktige tiltaksplaner og skattetilpasninger. Stortingsflertallet bør erkjenne at det aktivitetsnivå petroleumsvirksomheten hadde i 1997/98 er det verken mulig eller ønskelig å vende tilbake til. Fallet i aktivitetsnivå må dempes, men hovedfokuset må være rettet mot å utvikle nye næringer i et mer allsidig næringsliv.

3.2 Internasjonal økonomi

3.2.1 Samandrag

Det er ventet at den sterke økonomiske veksten i USA vil fortsette også i 1999, mens utsiktene for Europa nå er svakere enn det som ble lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 1999. Den økonomiske utviklingen i Japan ventes å bli betydelig svakere enn tidligere antatt. Den svake utviklingen for store deler av verdensøkonomien må ses i sammenheng med de direkte og indirekte virkningene av Asia-krisen, som har vært mer omfattende og langvarige enn tidligere antatt. Det ventes at veksten internasjonalt gjennomgående tar seg opp i 2000. Unntaket er USA, hvor det er ventet en avmatning av den rekordlange konjunkturoppgangen. For industrilandene samlet anslås nå BNP-veksten til om lag 7ppst. både i 1999 og 2000. For Norges viktigste handelspartnere, der europeiske land utgjør en stor andel, ventes BNP-veksten å øke fra knappe 7ppst. i 1999 til om lag 2Gppst. i 2000, jf. tabell 2.4 i meldingen.

Anslagene for arbeidsledigheten i industrilandene er noe nedjustert sammenliknet med anslagene i Nasjonalbudsjettet. Dette må bl.a. ses i sammenheng med at ledigheten i en del europeiske land har falt raskere enn

ventet. For industrilandene samlet anslås ledigheten å utgjøre om lag 7ppst. i 1999. Svakere BNP-vekst vil virke dempende på sysselsettingsveksten i Europa i inneværende år. Det er likevel ventet en moderat nedgang i arbeidsledigheten i EU-landene. Arbeidsledigheten i USA vil trolig holde seg lav de nærmeste årene. I Japan ventes ledigheten å øke som følge av svakere vekstutsikter og rasjonaliseringstiltak i foretakssektoren.

Prisstigningen hos Norges viktigste handelspartnere anslås betydelig lavere enn i Nasjonalbudsjettet og ventes i 1999 å bli om lag 1ppst. Hovedforklaringen på den historisk svært lave prisveksten er fallet i importprisene, som bl.a. kan tilskrives devalueringen i de kriserammede landene i Øst-Asia og lavere etterspørsel etter olje og andre råvarer i verdensmarkedet. I tillegg har moderat lønnsvekst og høy produktivitetsvekst bidratt til lav kostnadsvekst hos mange av våre handelspartnere. Det er imidlertid ventet at utviklingen i importprisene til dels blir reversert etter hvert som veksten i verdensøkonomien tiltar. Det er lagt til grunn at prisveksten vil ta seg opp til i underkant av 1Hppst. i 2000.

Usikkerheten knyttet til de økonomiske utsiktene har avtatt og synes nå mer balansert enn ved fremleggelsen av Nasjonalbudsjettet. Muligheten for en svakere utvikling enn det som er lagt til grunn i denne meldingen er imidlertid fortsatt klart til stede, og knytter seg bl.a. til risikoen for fall i aksjekursene i USA. Dow-Jones indeksen ligger nå godt over det tidligere rekordnivået i juli 1998. Et stort fall i aksjekursene vil kunne føre til at sparingen øker og til forventninger om lavere økonomisk vekst. Videre bidrar ustabilitet i såkalte nye framvoksende markeder fortsatt til betydelig usikkerhet om den globale økonomiske utviklingen. Dette gjelder selv om uroen i Brasil ser ut til å gi mindre smittevirkninger enn tidligere fryktet. Det er imidlertid fortsatt risiko for en devaluering i Kina, som vil kunne føre til en ny runde med kapitalflukt fra framvoksende markeder. Utviklingen i japansk økonomi er særlig usikker. Den negative utviklingen i privat innenlandsk etterspørsel i Japan kan fortsette i lang tid, til tross for myndighetenes forsøk på å stimulere aktiviteten. I tillegg kan de økte ubalansene i utenriksøkonomien internasjonalt innebære at enkelte land tyr til proteksjonistiske tiltak. En slik utvikling vil ha en negativ virkning på den samlede veksten i verdensøkonomien. Handelskonflikten mellom USA og EU den senere tid kan tyde på at terskelen for slike tiltak er lavere enn den har vært de senere årene. Endelig kan de store og økende skjevhetene i landenes utenriksøkonomi føre til en betydelig ustabilitet i kursutviklingen mellom hovedvalutaene.

Den økonomiske politikken i de fleste industrilandene har de siste årene vært preget av stram finanspolitikk med sikte på å redusere de store underskuddene i de offentlige budsjettene og den høye offentlige gjelden. I EU-landene har innstrammingene vært et ledd i arbeidet med å kvalifisere for deltakelse i Den økono-

miske og montere union (ØMU). Konsolideringen fortsatte også i 1998 for EU samlet, med reduksjonen i budsjettunderskuddet var langt mer moderat. For EU samlet utgjorde underskuddet i offentlig budsjetter 1,6ppst. av BNP i 1998, mot 6,4ppst. i 1993. Med en nøytral eller svakt kontraktiv finanspolitikk i EU de nærmere årene, vil flere av landene kunne få problemer med å oppfylle målsettingene i Vekst- og stabilitetspakten, som bl.a. krever en gradvis reduksjon i budsjettunderskuddet til 1ppst. i 2001. I USA er det lagt til grunn fortsatt stram finanspolitikk, og i inneværende år er det ventet at overskuddet i budsjettet vil øke ytterligere. Etter en viss innstramming i 1997 ble finanspolitikken i Japan igjen lagt om i ekspansiv retning fra 1998 i et forsøk på å stimulere den innenlandske etterspørselen. Underskuddet i offentlig forvaltning svarte i 1998 til om lag 6ppst. av BNP, mens den samlede offentlige bruttoghjelden økte til over 100ppst. av BNP. Det er ventet en ytterligere økning i underskuddet i år og neste år.

For industrilandene sett under ett har pengepolitikken de siste årene vært relativt ekspansiv. Dette reflekteres i de kortsiktige rentene som nå ligger på historisk lave nivåer i de fleste industriland. Samtidig har de lange rentene falt betydelig. Det er ikke ventet noen vesentlige endringer i pengepolitikken i euroområdet og i USA i inneværende år. Imidlertid ligger det an til en viss innstramming på litt lengre sikt etter hvert som den økonomiske veksten tilar. I Japan er pengemarkedsrentene nå nær null, og det ventes fortsatt lave renter.

Det er gjort nærmere rede for den internasjonale økonomiske utviklingen i meldingen avsnitt 2.2 hvor USA, Japan, Tyskland og de øvrige landene i euroområdet, Storbritannia og Norden er gitt særskilt omtale.

3.2.2 Merknader fra komiteen

Komiteen viser til dei respektive fraksjonar sine merknader og forslag under avsnitt 2.2 og 6 og tek utgreiinga om internasjonal økonomi til orientering.

3.3 Finans- og valutamarknadene

3.3.1 Samandrag

De internasjonale valuta- og finansmarkedene har vært relativt stabile det siste halvåret etter å ha vært preget av sterk uro i august-oktober 1998. Valutakrisen i Brasil har så langt i liten grad påvirket finansmarkedene i industrilandene. Dette skyldes trolig at omfanget av kortsiktige, lånfinansierte plasseringer i framvoksende markeder ble markert redusert i kjølvannet av krisen i Russland, og at devalueringen av den brasilianske valutaen, realen, langt på vei var ventet av markedet.

Aksjekursene i flere av industrilandene er nå tilbake på om lag samme nivå som på toppen i juli 1998. I USA registrerte Dow-Jones indeksen nye toppnoteringer i april, og aksjekursene er nå i gjennomsnitt om lag 18ppst. høyere enn ved utgangen av 1998. Kursene er høye i forhold til forventet inntjening i selskapene, og

flere observatører har pekt på muligheten for at det kan skje nye korreksjoner i tiden framover. I Japan har tiltak for å løse bankkrisen og annonseringen av ytterligere en offentlig stimulansepakke bidratt til at aksjemarkedet har tatt seg opp siden slutten av 1998. Kursene er nå tilbake på om lag samme nivå som for ett år siden, men NIKKEI-indeksen er mer enn halvert siden toppnivået i 1989.

Obligasjonsrentene i industrilandene viste en klart fallende tendens gjennom 1998. I USA tok rentene seg opp mot slutten av 1998 og i de første månedene i inneværende år. Rentene i euroområdet har i hovedsak fulgt bevegelsene i USA, mens nivået ligger i overkant av 1 prosentpoeng lavere. Det er lagt til grunn at de lange rentene i Europa gradvis vil øke i årene framover som følge av høyere økonomisk vekst og inflasjon. I Japan har obligasjonsrentene falt etter at sentralbanken satte ned styringsrentene.

Ekspansiv pengepolitikk har ført til nedgang i de kortsiktige rentene i en rekke industriland. Dette må ses i lys av svekkede vekstutsikter og lav inflasjon. I USA har imidlertid styringsrentene vært uendret siden november 1998, og det er i denne meldingen ikke lagt til grunn noen endring i inneværende år. Den europeiske sentralbanken (ESB) satte i april ned den viktigste signalrenten fra 3 til 2,5ppst., og pengemarkedsrentene er kommet ned på om lag samme nivå. Etter denne rentenedsettelsen og forventet tiltakende prisvekst i euroområdet, er det ikke grunnlag for å vente ytterligere reduksjoner i inneværende år. Det er i anslagene til denne meldingen lagt til grunn at eurorenten vil ligge på om lag 2,5ppst. ut inneværende år. Den kortsiktige eurorenten ventes gradvis å ta seg opp gjennom neste år og årene deretter, etter hvert som den økonomiske veksten og inflasjonen tilar. Videre er det lagt til grunn at renten i Storbritannia, Sverige og Danmark på sikt vil nærme seg nivået i euroområdet.

I valutamarkedene har amerikanske dollar styrket seg mot de viktigste valutaene siden slutten av 1998. Målt mot dollar har euroen falt med om lag 8Hppst. siden den nye valutaen ble innført i januar. Euroen har også svekket seg mot japanske yen og britiske pund, noe som i hovedsak må tilskrives nedjusteringene av vekstanslagene for euroområdet. Den effektive eurokursen er nå om lag på samme nivå som den tilsvarende teoretiske eurokursen i april 1998. På litt lengre sikt er det imidlertid ventet at euroen vil styrke seg i forhold til de andre hovedvalutaene.

Den norske kronekursen svekket seg betydelig gjennom 1998. Fra et gjennomsnittlig nivå på 8,0 mot ecu, eller 100,3 i indeksert verdi, i 1997, svekket kronekursen seg til 8,4 mot ecu, eller 105 mot indeksen, i slutten av juli 1998, før den en kort periode i august 1998 kom helt ned til 9,2 mot ecu eller 115 på indeksen. Fra august til utgangen av desember fluktuerte kronekursen kraftig, og var spesielt svak i midten av oktober og midten av desember. Svekkelsen av den norske kronen må ses i lys av den betydelige lønnsveksten i 1998, uroen på de internasjonale finansmarkedene og den

lave oljeprisen. Siden nyttår har kronekursen blitt markert sterkere. Målt mot euro har kronen styrket seg fra 8,89, eller 111,2 i indekstert verdi, ved årsskiftet til 8,26 eller 103,3 på indeksen den 7. mai. Den pengepolitiske virkemiddelbruken har vært rettet inn mot at kronekursen etter hvert skulle bringes tilbake til utgangsnivået. Det norske rentenivået er holdt betydelig høyere enn i euro-området. Sammen med bl.a. oljeprisøkningen, en svak euro mot amerikanske dollar, og utsikter til en klar avdemping av kostnadsveksten, har dette bidratt til styrkingen av kronekursen.

Tremåneders pengemarkedsrenter har falt fra om lag 8,0 pst. ved årsskiftet til 6,7 pst. den 7. mai. Dette må ses i sammenheng med styrkingen av den norske kronen og nedsettelsen av de administrerte rentene i Norges Bank den 28. januar, den 3. mars og den 26. april med totalt 1,5 prosentpoeng. Rentedifferansen mot europeiske pengemarkedsrenter har også avtatt noe, og ligger den 7. mai på 4,0 prosentpoeng. Renten på fem-års statsobligasjoner har falt fra 5,4 pst. ved årsskiftet til 4,8 pst. den 7. mai. Rentedifferansen til tilsvarende tyske renter har falt med omtrent 0,5 prosentpoeng siden årsskiftet, og var den 7. mai på 1,6 prosentpoeng. De implisitte renteforventningene, slik de framgår av avkastningskurven i pengemarkedet, indikerer at markedsaktørene forventer at de norske pengemarkedsrentene skal fortsette å falle ned mot 5 pst. ved utgangen av året, jf. boks 2.2 i meldingen.

Tolv månedersveksten i publikums innenlandske bruttogjeld var ved utgangen av mars 7,6 pst. Kredittveksten har avtatt etter å ha nådd 10,8 pst. i mars 1998.

3.3.2 Merknader fra komiteen

Komiteen viser til dei respektive fraksjonane sine merknader og forslag under avsnitt 2.2 og 6 og tek utgreininga om finans- og valutamarknadene til orientering.

3.4 Nærare om petroleumsverksemda

3.4.1 Samandrag

Oljeprisen har styrket seg betraktelig etter at OPEC-landene ble enige om å redusere oljeproduksjonen med 1,7 millioner fat pr. dag fra april. I tillegg har andre oljeprodusenter - deriblant Norge - også vedtatt å redusere oljeproduksjonen med til sammen 0,4 millioner fat pr. dag. Den nye runden med produksjonsbegrensninger innebærer dermed en reduksjon i verdens oljeproduksjon på 2,1 millioner fat pr. dag. Produksjonsbegrensningene og stor etterspørsel etter bensin i USA har bidratt til at oljeprisen har økt fra i overkant av 80 kroner pr. fat i begynnelsen av mars til i overkant av 125 kroner pr. fat i begynnelsen av mai, jf. fig. 2.9A i meldingen.

Det Internasjonale Energibyrådet (IEA) anslår en vekst i verdens etterspørsel etter råolje på 1,2 pst. i 1999, mot 0,5 pst. i 1998. Tilsvarende anslag for 1999 fra Energy Information Administration (EIA) i USA

ligger noe høyere. EIA legger til grunn at lagrene av råolje bygges ned både i 1999 og 2000.

Svingningene i oljeprisen det siste året illustrerer at anslagene for oljeprisen er svært usikre. På kort sikt er usikkerheten først og fremst knyttet til i hvilken grad de vedtatte produksjonsbegrensningene blir overholdt. Saudi-Arabia og enkelte andre nøkkelland i OPEC har påtatt seg en relativt stor del av produksjonskuttene, og dette kan trekke i retning av en høy grad av overholdelse. Prisoppgangen den siste tiden tyder også på at markedsaktørene har tro på at vedtakene blir fulgt opp. Flere av OPEC-landene har allerede varslet sine kunder om reduserte leveranser. Produksjonsreguleringene som er gjennomført i løpet av 1998 og 1999 innebærer på den annen side at det i mange land er stor ledig produksjonskapasitet. Det vil derfor lett kunne bli et press for å ta i bruk denne ledige kapasiteten.

De lave oljeprisene gjennom 1998 og begynnelsen av 1999 har ført til at produksjonen er blitt nedstengt i en rekke mindre felt og brønner. EIA anslår at oljeproduksjonen i USA kan falle med 4G pst. i 1999. I tillegg har lave oljepriser ført til at investeringsprosjekter er blitt utsatt over hele verden. Utsettelse av investeringsprosjekter vil ikke påvirke tilbudet av olje på kort sikt, men på noe lengre sikt kan dette innebære at økningen i tilbudet av olje fra land utenfor OPEC kan bli relativt lav.

Gjennomsnittlig spotpris på Brent Blend hittil i år er på 96 kroner pr. fat, mens prisen 7. mai var 15,7 USD, svarende til 120 kroner pr. fat. Prisen for framtidig levering på International Petroleum Exchange i London viser et fallende forløp utover i 1999 med en pris på 15,9 USD i desember, svarende til 124 kroner. For 1999 er det i denne meldingen lagt til grunn en oljepris på 110 kroner pr. fat. Beregningsteknisk er det lagt til grunn en moderat prisoppgang på 5 kroner pr. år til 2001, og at prisen deretter ligger fast på 120 1999-kroner fram til 2003.

Tabell 2.5 i meldingen viser hovedtall for utviklingen i den norske petroleumsvirksomheten. I forhold til Nasjonalbudsjettet 1999, innebærer de nye anslagene for 1999 en nedjustering av produksjonen av råolje og NGL på 21 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm^3 o.e.) i 1999. Gassproduksjonen er derimot oppjustert med om lag 3 millioner Sm^3 o.e. De viktigste forklaringene på nedjusteringen av råoljeproduksjonen er forsinket oppstartstidspunkt på enkelte felt og produksjonsregulerende tiltak.

Av hensyn til effekten på norsk økonomi og forvaltningen av petroleumsressursene, har Regjeringen besluttet å videreføre og utvide produksjonsregulerende tiltak på norsk kontinentalsokkel i 1999. Tiltaket innebærer at produksjonen reduseres med totalt 200 000 fat pr. dag i gjennomsnitt de 9 siste månedene av 1999. Reguleringen trådte i kraft 1. april og skal vare fram til 31. desember 1999. Tiltaket vil bli opphevet dersom den tilsiktede virkningen ikke oppnås. For de tre første månedene av året gjaldt en produksjonsregulering på 100 000 fat pr. dag. Samlet gir

dette en reduksjon i produksjonsanslaget på om lag 10 millioner Sm³ o.e. i 1999.

Produksjonsreguleringen bidrar til at råoljeproduksjonen er anslått å øke med hele 19,0 pst. fra 1999 til 2000. Uten produksjonsregulerende tiltak ville veksten vært anslått til om lag 12 pst., og har i første rekke sammenheng med at feltene Åsgard, Balder, Jotun, Oseberg Øst, Oseberg Sør, Gullfaks Sør, Rimfaks og Visund vil komme i produksjon i 1999 og 2000. Veksten uten produksjonsregulering er om lag som anslått i Nasjonalbudsjettet 1999, men nivåene er noe nedjustert. Gasseksporten er anslått å øke med 17,4 pst., mens NGL-produksjonen anslås å vokse med 6,1 pst. Dette gir en vekst i samlet petroleumproduksjon på 18,0 pst. fra 1999 til 2000 når en inkluderer effekten av produksjonsreguleringen.

Utviklingen i petroleumssektoren er videre omtalt i meldingen avsnitt 2.4 hvor det bl.a. er redegjort for samlet petroleumproduksjon, statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten og totalformuen i petroleumsvirksomheten.

3.4.2 Merknader fra komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet foreslår en rekke tiltak overfor utsatte næringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, mener det er viktig å gjennomføre tiltak for å dempe fallet i investeringsaktiviteten i petroleumssektoren. Det er viktig at tiltakene sikrer en bedre ressursutnyttelse og et en får fram flere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter.

Flertallet ønsker en helhetlig gjennomgang av rammevilkårene for petroleumsvirksomheten gjennom skatte- og avgiftssystemet på norsk sokkel

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet foreslår følgende tiltak:

Avvikling av produksjonsavgiften

Disse medlemmer viser til at produksjonsavgiften i dag ilegges på de åtte eldste feltene som er i produksjon. Avgiften hindrer samfunnsøkonomisk lønnsomme tilleggsutbygginger og fører til at felt og brønner stenger ned for tidlig. Samtidig har disse feltene 65 pst. av ressurspotensialet fra tiltak for økt utvinning som ventes besluttet de neste 10 år. Disse medlemmer ønsker derfor en gradvis avvikling av produksjonsavgiften og vil gå inn for at dette vedtas i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett og St. meld. nr. 37 (1998-99) om rammevilkårene for petroleumsvirksomheten. Fjerningen av produksjonsavgiften må skje feltsvis slik at det i størst mulig grad blir lagt til rette for ny aktivitet.

CO₂-avgiftskutt på nye tilleggsfelt

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet har fått gjennomslag for et nasjonalt kvotesystem for klimagasser. Disse medlemmer mener at petroleumsvirksomheten må inkluderes i dette kvotesystemet. Disse medlemmer mener videre at et slikt system må på plass så raskt som mulig fordi det er viktig å ha et helhetlig og effektivt system for beskatning av CO₂-utslipp.

På bakgrunn av ordretørken i leverandørindustrien er disse medlemmer opptatt av å forsere investeringsaktivitet i Nordsjøen som er samfunnsøkonomisk lønnsom. Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet går inn for at det for nye feltutbygginger åpnes for at CO₂-avgiften fastsettes ned mot det som gjelder for bruk av fyringsolje i industrien på fastlandet. Dette må skje feltsvis og knyttet opp mot konkrete utbyggingsvedtak. Disse medlemmer ber om at Regjeringen i nasjonalbudsjettet legger fram et avgiftsopplegg i tråd med dette og som kan settes i verk fra årsskiftet. Disse medlemmer mener Regjeringen umiddelbart må ta initiativ til en dialog med selskapene for å identifisere aktuelle utbyggingsprosjekter. Ordningen skal gjelde fram til det etableres et felles kvotesystem for petroleumssektoren. Disse medlemmer ber også Regjeringen om å komme tilbake med forslag til hvordan man skal inkludere hele offshoresektoren i kvotesystemet.

Mindre SDØE-andeler i nye felt

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet viser til at de aller fleste nye påviste felt i Nordsjøen er små, og lønnsomheten vil ventelig være svakere enn for andre deler av kontinentalsokkelen. For å gjøre nye investeringer interessante, må selskapene gis større andeler i utvinningstillatelsene. Disse medlemmer går derfor inn for å redusere SDØE-deltakelsen i deler av Nordsjøen. SDØE bør som hovedregel ikke delta i nye tillatelser i deler av Nordsjøen med lite ressurspotensial og svak lønnsomhet. I de tillatelser det er aktuelt å delta, bør SDØE-andelen som hovedregel fastsettes til 25 pst. For tillatelser med høy lønnsomhet eller stort ressurspotensiale kan andelen settes høyere.

Bedre vilkår for nye aktører

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, mener det er viktig at det er reell konkurranse på norsk sokkel. Vi ber Regjeringen gjennomgå lov- og regelverket med sikte på å redusere eventuelle barrierer for nye selskaper som ønsker å investere på norsk sokkel, ved blant annet å se på sider av skattesystemet og lisenspolitikken.

Fond for teknologiutvikling

Flertallet viser til at usikkerheten knyttet til framtidig oljepris og mulighetene for svingende og lave

oljepriser har skapt behov for fortsatte kostnadsreduksjoner på norsk sokkel. Utviklingen av ny teknologi og nye løsninger er avgjørende for å redusere kostnadene og dermed øke lønnsomheten i petroleumsvirksomheten. Flertallet mener både myndighetene og selskapene må ta et ansvar for dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiets sentralstyre i mars i år vedtok at det bør opprettes et felles program der myndighetene og selskapene går sammen om å finne ny teknologi og nye løsninger som kan redusere kostnadene. Disse medlemmer vil derfor foreslå at det over statsbudsjettet bevilges 1000 mill. kroner for å styrke prosjektrettet teknologiutvikling på sokkelen. Dette skal bidra til å sikre en fortsatt lønnsom utvikling av ressursene på norsk kontinentalsokkel, og til at viktig kompetanse og konkurransekraft i norsk industri opprettholdes også i en periode med fallende aktivitetsnivå på sokkelen.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre syner til at Regjeringa har varsla at ein i tilknytning til ei ny oljemelding neste år vil legge opp til ei brei drøfting av oljepolitikken og om rammevilkåra for oljeverksemda er tilpassa situasjonen på sokkelen og den internasjonale utviklinga og til at det i meldinga (St. meld. nr. 2 for 1998-99) er gjort framlegg som kan bidra til å bremsa nedgangen i oljeinvesteringane.

Desse medlemmene ser og trongen for tiltak som kan dempe dei store svingingane som har vore i aktiviteten i petroleumsindustrien.

I tillegg til dei tiltaka Regjeringa har varsla i St. meld. nr. 37 (1998-1999) som gradvis avvikling av produksjonsavgifta og forslag om 1000 mill. kroner til prosjektretta teknologifond ser fleirtalet trongen for eit tettare samarbeid mellom Regjeringa, leverandørindustrien, operatørselskapa og aktuelle arbeidstakarorganisasjonar med sikte på å:

- Vurdere kortsiktige tiltak for å hindre veksende sysselsetjingsproblem og tap av kompetanse.
- Vurdere rammevilkåra på norsk sokkel for mellom anna å sikre optimal ressursutnytting gjennom auka utvinning i eksisterande felt, at ressursane nær eksisterande felt vert betre utnytta, samt sette i verk felt- spesifikke tiltak for å framskaffe alle reie planlagte prosjekt på norsk sokkel.

Desse medlemmene føreset at Regjeringa tek initiativ snarast slik at ein gjennom eit samarbeid med dei ulike aktørane, om eventuelle endringar i rammevilkåra, kan oppnå forpliktande og konkrete resultat i form av investeringar som gir større stabilitet i bransjen.

Desse medlemmene vil og peike på at det stramme finanspolitiske opplegget for 1999 har som

siktemål å bidra til redusert rentenivå. Ei slik utvikling vil vere positiv for norsk offshore- relatert verksemd.

Desse medlemmene syner til at Regjeringa legg opp til ei gradvis avvikling av produksjonsavgifta på kontinentalsokkelen. Dette vil bidra til å betre tilhøva for petroleumsverksemda.

Desse medlemmene vil åtvare mot å redusere CO₂- avgifta i petroleumsverksemda. Ein reduksjon av CO₂- avgifta vil kunne vere eit kostbart og lite treffsikkert verkemiddel for å auke aktivitetsnivået på norsk kontinentalsokkel. CO₂- avgifta er samstundes ein viktig del av ei grøn skatteendring der rett prising av forbruk og forureining vil gje ein meir miljøvennleg skatte- og avgiftspolitik. Ein reduksjon av CO₂- avgifta vil såleis vere eit brot med oppfølginga av Grøn skatt.

Desse medlemmene vil peike på at CO₂- avgifta også spelar ei viktig rolle i oppfølginga av Kyoto- avtalen om internasjonal reduksjon av klimagassar. Ein reduksjon av CO₂- avgifta vil medføre ei undergraving av Noreg sine internasjonale forpliktingar.

Desse medlemmene vil vidare vise til at ein forhandlingsrunde mellom oljeselskapa og departementet vil komplisere systemet og lett kunne føre til forseinka utbygging, snarare enn forsert. Resultatet vil då bli at tiltaket har den motsatte verknad av å legge til rette for nye investeringar på sokkelen. Desse medlemmene vil også peike på faren for at ordninga vil ha uheldige vridningseffektar som følgje av at det kan fastsetjast ulik avgift på hovudfelt og satelittfelt. Lågare CO₂- avgift på satelittfelt vil føre til at det vil bli lønnsomt å generere utslepp frå hovudfeltet til satelittfeltet. Dermed vil ordninga føre til uheldige utsleppsverknader. Desse medlemmene meiner derfor ei slik ordning vil vere lite treffsikker i forhold til ønsket om å forsere investeringstakta i Nordsjøen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at situasjonen på norsk sokkel er en helt annen i dag enn da oljemeldingen ble lagt frem sommeren 1998. Sektoren opplever nå stagnasjon og manglende lønnsomhet. Både leteaktivitet og investeringer er ventet å gå ned. Utfordringen vi står overfor er hvordan vi kan hindre at nedgangen i olje- og gassvirksomheten forsterker nedgangstendensene særlig i verftsindustrien langs kysten.

Disse medlemmer mener det nå er behov for tiltak som kan øke aktivitetsnivået på norsk sokkel. Rammebetingelsene for oljeindustrien må gjennomgås, slik at samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer også kan bli bedriftsøkonomisk lønnsomme.

Disse medlemmer vil vise til at CO₂ avgiften representerer en særlig byrde for industrien. Avgiften er et bruttoskatteelement, og gir alvorlige virkninger på kort sikt når det lave prisnivået setter selskapene ut av skatteposisjon for kortere eller lengre perioder. CO₂ avgiften bør derfor fjernes. Lønnsomheten i oljevirk-

somheten har historisk ligget så høyt at det allerede i 1975 ble innført særskatt. Disse medlemmer vil minne om Stortingets føringer som ble lagt til grunn for innføring av særskatten. Både nivå og system skulle vurderes dersom markedssituasjonen ble vesentlig endret. Dette fulgte Stortinget opp i 1980 og i 1986. Ved skattereformen i 1992 ble petroleumsskattesystemet på nytt endret, denne gangen med økt samlet skatetrykk for oljeselskapene som resultat. Disse medlemmer mener det er nødvendig at Regjeringen vurderer reduksjoner i denne beskatningen. Regjeringen bør også foreta samme vurdering når det gjelder arealavgiften. Disse medlemmer viser videre til at produksjonsavgiften i hovedsak er avvirket, men at det fortsatt gjenstår for olje fra felt som er besluttet utbygget før 1. januar 1986. Selv om denne avgiften er avvirket for nyere felt vil den ha betydning for gamle felt og kan være utslagsgivende i selskapers beslutning om videre haleproduksjon. Disse medlemmer vil derfor be Regjeringen avvike denne avgiften for de felt det gjelder fra og med år 2000. Disse medlemmer vil videre be Regjeringen foreta en helhetsvurdering av skatte- og avgiftssystemet for dagens oljevirksomhet. Videre vil disse medlemmer be Regjeringen vurdere en overgang til feltbeskatning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette et utvalg for å evaluere rammebetingelsene på norsk sokkel, herunder:

- skattesystemet, herunder en vurdering av feltbeskatning
- konsesjons- og letepolitikken
- statens eierandeler- SDØE
- småfelt og nye aktører
- sammensetningen i lisensene
- overordnet lov, forskrifter og regelverk
- prekvalifisering
- krav til dokumentasjon
- tariff, gassdisponering og distriktslokaliseringskrav
- produksjonsavgift

Formålet med en slik utredning må være å legge frem forslag til varig bedring av norsk kontinentalsokkels konkurranseposisjon, og legges frem for Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2000."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at investeringene på norsk sokkel forventes å falle betydelig fra andre halvår 1999. Usikkerheten om den fremtidige oljeprisen har ført til at mange marginale utbyggingsprosjekter utsettes eller skrinlegges. Kombinasjonen av reduserte investeringsrammer i oljeselskapene, en moden sokkel og det høye norske skatte-, avgifts- og kostnadsnivået rammer olje- og leverandørindustrien hardt. Disse medlemmer er bekymret for at nedgangen kan bli så stor at betydelige deler av det nasjo-

nale kompetansemiljøet innen petroleums- og offshoreindustrien risikerer å gå tapt. Det vil få betydelige negative konsekvenser for den fremtidige utnyttelsen av olje- og gassressursene. På kort sikt kan det få alvorlige følger for sysselsetting og verdiskaping langs kysten.

Disse medlemmer mener samtidig den økende internasjonale konkurransen om investeringene og de lave oljeprisene uansett krever omstilling og kostnadskutt innenfor olje- og gassrelatert virksomhet. Det vil være et stort feilgrep å skjerme industrien mot disse forandringene. Disse medlemmer mener utfordringen er å finne virkemidler som både fremmer omstilling og hindrer at nedbyggingen av kapasiteten i leverandørindustrien blir større en strengt nødvendig. I dagens situasjon er det behov for umiddelbare og konkrete grep som kan bidra til at samfunnsøkonomisk lønnsomme utbyggingsprosjekter blir realisert.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre allerede sommeren 1998 reiste spørsmålet om å utrede sokkelens konkurransekraft. I Dokument nr. 8:3 (1998-99) ba Høyre Regjeringen foreta en analyse av sokkelens konkurransekraft og fremme konkrete forslag som kan øke sokkelens attraktivitet som investeringsområde. Disse medlemmer viser til at utviklingen etter at forslaget ble fremsatt, med fallet i oljeprisen, store strukturendringer i den internasjonale oljevirksomheten og nedgangen i leteaktivitet og investeringer på sokkelen, ytterligere har forsterket behovet for en slik analyse. Disse medlemmer er glade for at departementet nå har satt i gang et slikt analysearbeid med sikte på presentasjon i petroleumsmeldingen våren 2000. Disse medlemmer mener det er grunn til å rette særlig oppmerksomhet mot årsakene til det høye norske kostnadsnivået og effekten av særnorske skatter og avgifter. En slik omfattende vurdering bør også omfatte petroleumsskattesystemet. Etter 10 års funksjonstid er petroleumsskattesystemet modent for revisjon. Disse medlemmer viser blant annet til behovet for bedre incentiver for kostnadskontroll og et skattesystem som er bedre tilpasset den fremtidige feltstruktur. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til forslag om gjennomgang av petroleumsbekskatningen under avsnitt 5.1.2.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at de utfordringer som petroleumssektoren står overfor skyldes mer enn utsiktene til lavere oljepriser. Situasjonen er snarere at den lave prisen har avslørt, fremskyndet og skjerpet underliggende problemer i norsk oljevirksomhet og oljepolitikk. Norsk sokkel har vært preget av store funn, og den høye oljeprisen har bidratt til store profitter i bransjen. Dette forklarer det særlig høye skatte- og avgiftsnivået og det strenge reguleringsregimet på sokkelen. Høye inntekter og en uheldig incentivstruktur har samtidig ført til redusert oppmerksomhet om kostnadskontroll. I dag er funnene mer marginale, oljeprisen lavere og

norsk sokkel møter større konkurranse fra andre land som åpner sin sokkel for utenlandske selskaper. Konkurransen om investeringer er hard. Disse medlemmer vil derfor understreke at vi står overfor et langsiktig problem. Det betyr at endringene i rammebetingelsene må ha et langsiktig perspektiv og ha som formål i bringe petroleumssektoren over i en ny fase hvor sokkelens konkurransekraft styrkes og de norske oljeselskapenes konkurranseevne øker.

Disse medlemmer mener at en ny og mer markedsrettet petroleumspolitikkk må ha som formål å sikre mangfoldet og konkurransen på norsk sokkel. For å bedre mangfoldet og konkurransen på norsk sokkel mener disse medlemmer det bl.a. er behov for å redusere inngangsbarrierene for nye aktører og å sikre en smidigere handel med lisensandeler.

Komiteens medlemmer fra Høyre ber Regjeringen om å komme tilbake med forslag om dette i forbindelse med den varslede petroleumsmeldingen våren 2000.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er viktig å erkjenne at internasjonaliseringen med økende internasjonal konkurranse, felles konkurranseregler og full kapitalmobilitet har ført til at gamle styringsredskaper ikke lenger er effektive. Statlig eierskap og detaljregulering er hverken egnet eller i stand til å styre utviklingen. Dermed har også den viktigste begrunnelsen for statlig eierskap og detaljstyring bortfalt. Dette gjelder også innenfor petroleumssektoren. Det betyr ikke at politiske myndigheter står uten virkemidler, men at virkemidlene må tilpasses den nye virkeligheten. Disse medlemmer mener at hovedutfordringen er å sikre at de norske oljeselskapene består som solide oljemiljøer med hovedkontor i Norge om 10 til 15 år. De tradisjonelle politiske virkemidlene kan ikke sikre dette. Det er først og fremst gjennom nye og konkurranse-dyktige rammebetingelser og incentiver at de norske selskapene kan sikres utviklingsmuligheter.

Disse medlemmer viser til at bruttoavgifter som CO₂-avgiften og produksjonsavgiften kan føre til ineffektiv ressursbruk, at marginale investeringsprosjekter ikke gjennomføres og at felt og brønner stenges ned for tidlig. Dette har uheldige konsekvenser for forvaltningen av petroleumsressursene og reduserer den totale verdiskapingen i næringen. De negative konsekvensene av bruttoavgiftene forsterkes av forventninger om lave oljepriser fordi flere prosjekter får marginal lønnsomhet. Disse medlemmer viser til at de mest aktuelle utbyggingsprosjektene på norsk sokkel enten er knyttet til haleproduksjon på eksisterende felt eller til nye felt med marginal lønnsomhet. Kombinasjonen av modningsprosessen på sokkelen og forventningene om lave oljepriser gjør at bruttoavgiftene blir spesielt skadelige og kan hindre realisering av en rekke ellers lønnsomme prosjekter. Haleproduksjon på felt bygd ut

før 1986 rammes både av produksjonsavgiften og CO₂-avgiften. Resultatet kan bli at det ikke er lønnsomt å utnytte ellers lett tilgjengelige ressurser som må hentes opp før hovedfeltet stenges. Det norske samfunnet risikerer dermed at betydelige verdier går tapt.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser derfor til merknader og forslag i avsnitt 5.1.2, der det foreslås en reduksjon i CO₂-avgiften på sokkelen med 30ppst., samt forsert reduksjon eller fjerning av produksjonsavgiften for aktuelle felt.

Disse medlemmer viser for øvrig til Høyres merknader til St.meld. nr. 37 (1998-99) for en nærmere gjennomgang av Høyres petroleumspolitikkk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Tverrpolitisk Folkevalgte viser til sine respektive merknader under avsnitt 2.2 og 5.1.2 og tar redegjørelsen om petroleumsvirksomheten til orientering.

4. DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

4.1 Finanspolitikken

4.1.1 Samandrag

Hovedtrekkene i budsjettpolitikken er omtalt i meldingen avsnitt 3.1.1. Det vises også til omtalen av statsregnskapet for 1998 i meldingen avsnitt 3.1.2. Omtalen av gjennomføringen av finanspolitikken i 1999, jf. meldingen avsnitt 3.1.3, er tatt inn under avsnitt 2 foran.

Utviklingstrekk i statsfinansene på mellomlang sikt

Finanspolitikken må ha et langsiktig perspektiv. I tillegg til de langsiktige beregningene som presenteres i kapittel 3.1.5 i meldingen, legges det vekt på å følge særskilt opp utviklingen de nærmeste årene. Beregningene for perioden 2000-2003 er basert på tekniske framskrivninger, og gir ikke uttrykk for Regjeringens politiske prioriteringer. Følgende hovedforutsetninger er lagt til grunn:

- En oljepris på 115 1999-kroner pr. fat i 2000 og 120 1999-kroner pr. fat i årene deretter.
- En reell, underliggende utgiftsvekst på 1 pst. i hvert av årene.
- Et uendret reelt skatte- og avgiftsnivå i forhold til 1999, inkludert de forslag som fremmes i meldingen.

Med disse forutsetningene anslås det oljekorrigerte budsjettunderskuddet å øke fra 10,9 mrd. kroner i 1999 til om lag 21 mrd. kroner i 2003.

Stigende skatte- og avgiftsinntekter fra petroleumsvirksomheten og overføringer fra SDØE, samt lavere investeringer, bidrar til å øke statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten fra 37,7 mrd. kro-

ner i 1999 til 117 mrd. kroner i 2003. Den årlige nettoavsetningen i Statens petroleumsfond tilsvarer statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten fratrasket overføringen til statskassen for å dekke det oljekorrigerte underskuddet. Rente- og utbytteinntekter i Statens petroleumsfond antas å stige fra 3,7 mrd. kroner i 1999 til 18 mrd. kroner i 2003. Med de forutsetningene som er lagt til grunn anslås samlet kapital i fondet, målt til markedsverdi, til om lag 620 mrd. kroner ved utgangen av år 2003.

Offentlig forvaltnings netto finansinvesteringer anslås å stige fra 44,8 mrd. kroner eller 3,9 pst. av BNP i 1999 til 113 mrd. kroner eller 8,2 pst. av BNP i år 2003. Økningen skyldes i hovedsak økte inntekter fra petroleumsvirksomheten. De store overskuddene i offentlige finanser i Norge står i kontrast til utviklingen i EU og industrilandene, der netto finansinvesteringer i lang tid har vært negative, jf. figur 3.3 i meldingen.

Bruttogjelden for offentlig forvaltning, slik den er definert i Maastricht-kriteriene, anslås til om lag 290 mrd. kroner eller vel 25 pst. av BNP ved utgangen av 1999. Bruttogjelden anslås å stige til om lag 330 mrd. kroner eller 24 pst. av BNP i 2003. Bruttofordringene i offentlig forvaltning anslås imidlertid å være betydelig høyere enn bruttogjelden gjennom hele framskrivingsperioden. Nettofordringene antas å vokse fra om lag 480 mrd. kroner eller om lag 42 pst. av BNP i 1999, til i overkant av 900 mrd. kroner eller om lag 66 pst. av BNP ved utgangen av 2003.

Prognosene for utviklingen i statsfinansene er usikre, og er bl.a. nært knyttet opp til anslagene for utviklingen i oljeprisen og aktiviteten i norsk fastlandsøkonomi. En endring i årlig gjennomsnittlig oljepris på 10 kroner vil endre statens nettoinntekter fra petroleumsvirksomheten med opp mot 10 mrd. kroner. Så sent som i 1997 var den gjennomsnittlige oljeprisen på 136 kroner pr. fat, mens den så langt i 1999 har svingt fra 74 kroner pr. fat på det laveste til 132 kroner pr. fat på det høyeste.

Langsiktige utfordringer i finanspolitikken

Utover i neste århundre vil økningen i antall eldre og høyere tilleggspensjoner medføre voksende offentlige utgifter til pensjoner. Samtidig vil den sterke veksten i antall eldre over 80 år kreve økte ressurser til pleie- og omsorgstjenester.

De langsiktige utfordringene i budsjettpolitikken kan illustreres på ulike måter:

- I Langtidsprogrammet 1998-2001 ble det presentert makroøkonomiske framskrivninger, herunder beregninger som illustrerte offentlig sektors finansielle stilling. Oppdaterte beregninger av langtidsprogrammets basis- og sprekkanalternativer er presentert i de siste års nasjonalbudsjett.
- De siste årene har nasjonalbudsjettet også inneholdt beregninger som belyser de generasjonsmes-

sige fordelingsvirkningene av finanspolitikken, såkalte generasjonsregnskapsberegninger.

Basisalternativet i Langtidsprogrammet 1998-2001 skisserte en utvikling hvor det skapes rom for en gjennomsnittlig vekst i offentlig sysselsetting på 0,5 pst. pr. år, samtidig som skattenivået og nivået på overføringer holdes uendret. Det ble ikke lagt til grunn økninger i egenbetalinger for offentlige tjenester. En balansert utvikling i offentlige finanser ble i framskrivningen sikret gjennom oppbygging av en betydelig finanskapital i Petroleumsfondet i perioden med høye petroleumsinntekter. Det er forutsatt at offentlige budsjetter skal være i balanse ved slutten av framskrivingsperioden, dvs. i 2050.

En slik langsiktig balansert utvikling stiller store krav til finanspolitikken og til at yrkesdeltakingen fortsatt holdes på et høyt nivå. Etter at Langtidsprogrammet ble lagt fram har det skjedd endringer, bl.a. i anslagene for framtidige petroleumsinntekter, som bidrar til at en slik langsiktig balansert utvikling for norsk økonomi nå framstår som enda mer krevende.

I forhold til anslag presentert i Langtidsprogrammet 1998-2001 er nåverdien av statens netto kontantstrøm fra petroleumssektoren nedjustert med vel 100 mrd. kroner. Hovedårsaken til denne nedjusteringen er høyere anslag for investerings- og driftsutgifter, jf. nærmere omtale i avsnitt 2.4 i meldingen.

Lavere anslag for framtidige petroleumsinntekter innebærer at den veksten i offentlig sysselsetting som ble lagt til grunn i Basisalternativet i Langtidsprogrammet 1998-2001 ikke kan realiseres uten at øvrige offentlige utgifter reduseres eller at inntektene økes. Beregninger indikerer at med tilsvarende forutsetninger som i Langtidsprogrammet er det behov for varig lavere nivå på disse øvrige utgiftene og/eller høyere nivå på inntektene samlet i størrelsesorden 1H til 2 pst. av BNP i forhold til Basisalternativet i Langtidsprogrammet.

Generasjonsregnskapsberegninger bygger på følgende hovedprinsipper:

- Betalte skatter og mottatte overføringer for nålevende generasjoner framskrives for en lang periode med utgangspunkt i siste års budsjettsituasjon. Det tas bl.a. hensyn til demografiske utviklingsstrekk og forpliktelsene som er innebygd i dagens folketrygdsystem.
- Offentlige budsjetter forutsettes å gå i balanse, sett over en lang periode.
- Et anslag på dagens verdi av offentlig formue inngår i beregningene. Den største enkeltkomponenten i formuen er statens andel av petroleumsformuen.

På denne bakgrunn kan en beregne hvor høye nettoskatter, dvs. bruttoskatter fratrasket overføringer, framtidige generasjoner må betale for å sikre langsiktig balanse i offentlige budsjetter. For å vurdere de gene-

rasjonsmessige fordelingsvirkningene av dagens finanspolitikk, kan den anslåtte skattebelastningen for framtidige generasjoner sammenliknes med skattebelastningen for nålevende generasjoner. Tilsvarende kan en anslå hvor mye budsjettbalansen må styrkes i dag for å unngå innstramminger overfor framtidige generasjoner.

Oppdaterte generasjonsregnskapsberegninger antyder nå at budsjettbalansen for offentlig forvaltning burde vært i størrelsesorden 10-25 mrd. kroner høyere for å unngå økte skattebyrder for framtidige generasjoner. Beregningene innebærer at de høye petroleumsinntektene i de nærmeste årene bør slå ut i betydelige budsjettoverskudd for å sikre generasjonsmessig balanse.

Den generasjonsmessige balansen avhenger i betydelig grad av hvor stor den offentlige formuen anslås å være, og særlig av statens andel av petroleumsressursene. Usikkerheten som knytter seg til framtidige petroleumsinntekter trekker isolert sett i retning av at budsjettbalansen bør styrkes ytterligere i forhold til de beregningene som er presentert i meldingen.

4.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet advarte mot sterkere omslag enn det Regjeringen la til grunn i Nasjonalbudsjettet for 1999. Nå bekreftes dette av Regjeringens nye prognoser i Revidert nasjonalbudsjett hvor vekstanslaget for fastlandsøkonomien halveres til 0,7 pst. i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet. På bakgrunn av en gjennomsnittlig vekst på om lag 3 pst. tidligere på 90-tallet innebærer dette en kraftig oppbremsing av økonomien. Det er videre verd å merke seg at de siste vekstanslagene for fastlandsøkonomien fra både Norges Bank (Inflasjonsrapport 18. mars 1999) og Statistisk sentralbyrå (ØA 3. juni 1999) ligger lavere enn Regjeringens anslag, hhv. 0,5 pst. og 0,5 pst.

Disse medlemmer viser til at et hovedformål med budsjettinnstramningen var å erstatte den markedsførte innstramningen gjennom høye renter med en finanspolitisk innstramning og få ned den særnorske høye pris- og kostnadsveksten inklusive de høye norske rentene.

Disse medlemmer mener at situasjonen i arbeidsmarkedet taler for å rette inn tiltak direkte mot de næringer som antas å bli rammet. I industrien øker ledigheten, færre industriledere klager på mangel på arbeidskraft, ordretilgangen går ned og lagerbeholdningen opp. Situasjonen i norsk økonomi kan oppsummeres med at veksten avtar eller er slutt på de fleste områder, mens det er en klar nedgang i industrien.

Disse medlemmer viser til at når økonomien er ved et vendepunkt, som den har vært siden i fjor høst, er det alltid vanskelig å vite hvor fort endringene skjer. Tidligere har en ofte undervurdert styrken i omslaget. Denne gangen er det også knyttet stor usikkerhet til hvor raskt omslaget vil komme.

Disse medlemmer mener at det i utformingen av det makroøkonomiske opplegget i forbindelse med budsjettrevisjonen må legges vekt på følgende forhold:

- Det er viktig med et alternativt finanspolitisk opplegg som er strammere enn Regjeringens forslag i Revidert budsjett. Mindre økninger i enkelte avgifter vil bidra til å dempe det private konsumet noe. Videre går en større del av utgiftene til målrettede tiltak i utsatte næringer i geografisk avgrensede deler av landet og til å øke kompetansen for de ledige. Dette vil bidra til en styrking av industriens konkurranseevne, sikre arbeidsplassene, øke arbeidsmarkedets fleksibilitet og legge grunnlaget for en raskere og større rentenedgang.
- En alternativ finanspolitikk må ha en innretning som bidrar til å balansere utviklingen mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor. Satsingene må være direkte rettet mot de deler av økonomien som går dårlig. Det vil gjøre det samlede økonomiske opplegg mer robust.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at departementets beregninger viser at budsjettbalansen for offentlig forvaltning burde vært i størrelsesorden 10-25 mrd. kroner høyere, eller kanskje enda mer, for å unngå økte skattebyrder for framtidige generasjoner. Samtidig viser disse medlemmer til de negative konsekvensene en økning av skattenivået blant annet kan føre til for næringslivet, og de generelle problemene en voksende offentlig sektor vil føre til. Disse medlemmer vil derfor understreke betydningen av at man effektiviserer offentlig forvaltning og foretar en klar prioritering av tiltakene det offentlige bruker ressurser på. Bare på denne måten kan man sikre fremtidens velferdsordninger i kombinasjon med blant annet et konkurransedyktig næringsliv.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sin merknad under avsnitt 2.2, der disse medlemmer uttrykker bekymring over Regjeringens politikk i et mer langsiktig tidsperspektiv. Det vises også til Høyres forslag til endringer i statsbudsjettet for 1999 i innstillingen til St.prp. nr. 67 (1998-99).

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sin merknad under punkt 2.2 og sluttar seg til Regjeringa sitt finanspolitiske opplegg.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti konstaterer at den finanspolitiske innstramning som Regjeringen og stortingsflertallet brukte høstmånedene på å finne inndeckning til nå er i ferd med å dunste bort. Som kjent skulle det strammes inn med 9 mrd. kroner og det endte opp med 7,8 mrd. kroner. Nå legger Regjeringen opp til å redusere det samlede overskuddet ved at det oljekorrigerte under-

skuddet øker fra 6,5bmrd. kroner til 11bmrd. kroner. Det samme beløp som Sosialistisk Venstreparti foreslo som balanse i sitt alternative statsbudsjett.

Det ligger også an til at de øvrige partier vil akseptere en betydelig reduksjonen i statsbudsjettets og Petroleumsfondets samlede overskudd i forhold til vedtatt budsjett. Det er også grunn til å merke seg at mens Regjeringen legger opp til å finne inndekning ved å benytte seg av engangsinntekter som salg av eiendom, tapping av fond og ved å forskyve inndeknin- ger til 2000-budsjettet, la Sosialistisk Venstreparti opp til en reell innstramming i privat forbruk.

Selv om den finanspolitiske innstrammingen er halv- ert på 5 måneder så har det ikke ført til en svekket kro- nekurs og høyere rente. Det bidrag som finanspolitik- ken er i stand til å gi for å styrke kronekurs og redusere renta er begrenset, og en forskjell på 4-5bmrd. kroner ser ikke ut til å spille noen rolle, slik dette medlem også la til grunn i sitt budsjettalternativ. Oljeprisen er en langt viktigere faktor for utviklingen i kronekurs, og dette medlem støtter derfor Regjeringens oppføl- ging av OPEC sine begrensninger i oljeutvinninga.

Dette medlem er tilfreds med at finanspolitikken blir mindre stram. Det vil gjøre det lettere å unngå en så sterk økning av ledigheten i år som for eksempel SSB antok i ØA 1/99, der ledigheten ble anslått å øke 0,6 prosentpoeng som årsgjennomsnitt. I ØA 5/99 som kom etter at nasjonalbudsjettet ble lagt frem, var prog- nosen for økningen nedjustert til 0,3 prosentpoeng.

Dette medlem vil i revidert budsjett holde fast på den balanse og det innstrammingsnivå som Sosialistisk Venstreparti la opp til i sitt alternative statsbudsjett. Med den betydelige forskjell at dette medlem vil flytte innstrammingseffekten fra offentlig til privat for- bruk.

Dette medlem viser for øvrig til sin merknad under avsnitt 2.2 samt sin fraksjonsmerknad.

Komiteens medlem fra Tverrpolitisk Folkevalgte viser til sine merknader under avsnitt 2.2.

4.2 Nærare om kommuneforvaltninga sin økonomi

4.2.1 Samandrag

I Nasjonalbudsjettet 1999 ble det for 1999 lagt opp til en vekst i kommunenes reelle inntekter på vel 1G pst., eller om lag 2,6 mrd. kroner. Stortingsbehandlingen (vedtatt budsjett) medførte en reduksjon i kommune- sektorens inntekter på om lag 450 mill. kroner sam- menliknet med opplegget i Nasjonalbudsjettet.

Etter at Nasjonalbudsjettet 1999 ble lagt fram, er inn- tektsnivået i 1998 oppjustert med om lag 1,6 mrd. kro- ner. Av dette skyldes om lag 1,4 mrd. kroner økte skat- teanslag. Om lag 200 mill. kroner skyldes at statsregnskapstallene nå er innarbeidet. Disse endrin- gene påvirker ikke inntektsanslaget for 1999.

De økonomiske rammene for 1999 ble fastsatt med utgangspunkt i en prisvekst på kommunal tjenesteyting på 4G pst. Dette anslaget er nå nedjustert til 3,7 pst.,

dels som følge av at lønnsvekstanslaget er nedjustert. Det legges nå til grunn en gjennomsnittlig lønnsvekst fra 1998 til 1999 på 4H pst., jf. omtale i avsnitt 2.1 i meldingen. Nedjusteringen av prisveksten medfører isolert sett at realverdien av kommunesektorens inn- tekter øker med vel 1 mrd. kroner.

Nedjusteringen av lønnsvekstanslaget medfører at anslaget for kommunesektorens skatteinntekter er ned- justert med 450 mill. kroner i 1999. Videre er anslaget for gebyrinntektene oppjustert med om lag 400 mill. kroner, i første rekke fordi nye tall fra Statistisk sen- tralbyrå indikerer en sterkere vekst i gebyrer knyttet til egen bolig enn det som tidligere har vært lagt til grunn. Dette må blant annet ses i sammenheng med økte kost- nader for kommunene knyttet til den nye avgiften på sluttbehandling av avfall.

I forbindelse med meldingen foreslås økte bevilgning- er til kommunesektoren på netto om lag 400 mill. kro- ner. Blant annet foreslås det økte bevilgninger til inn- satsstyrt finansiering av sykehus (315 mill. kroner), investeringer i tilknytning til eldresatsingen (159 mill. kroner) og tusenårssteder i kommunene (87 mill. kro- ner). I motsatt retning trekker forslaget om en reduk- sjon av hovedstadstilskuddet på 150 mill. kroner. Disse forslagene er nærmere omtalt i St.prp. nr. 67 (1998-99) Omprioriteringer og tilleggsbevilgninger på statsbud- sjettet 1999.

Til sammen medfører disse endringene i anslag og bevilgninger at kommunesektorens realinntekter nå anslås om lag 1,4 mrd. kroner høyere enn det som fulgte av det vedtatte budsjettet. Oppjusteringen av inntektsnivået i 1998 innebærer likevel at inntektsvek- sten anslås noe lavere enn det som fulgte av vedtatt budsjett. Den reelle veksten i kommunesektorens sam- lede inntekter fra 1998 til 1999 anslås nå til om lag 1 pst., tilsvarende om lag 2 mrd. kroner.

Kommunesektorens netto renteutgifter anslås å øke med om lag 700 mill. kroner fra 1998 til 1999. Endrin- gen i netto renteutgifter vil ifølge anslagene langt på vei tilsvare endringen i brutto renteutgifter, siden nivået på brutto renteinntekter for kommunesektoren forventes å endre seg lite fra 1998 til 1999. I gjennom- snitt fra 1999 til 2000 forventes en rentenedgang. Det er grunn til å anta at netto renteutgifter for kommune- sektoren i 2000 vil nærme seg nivået fra 1998.

Det legges til grunn en vekst i sysselsetting og vare- innsats fra 1998 til 1999 på 1G pst. Videre legges det til grunn en reell videreføring av investeringsnivået. Med disse forutsetningene anslås kommuneforvaltnin- gens underskudd før lånetransaksjoner for 1999 til om lag 3,6 mrd. kroner. Størrelsen på underskuddet er til en viss grad påvirket av finansieringen av utgifter til investeringer i forbindelse med eldresatsingen, jf. omtale av finansieringsprinsippene i pkt. 3.2.1 i mel- dingen.

I proposisjonen om kommuneøkonomien for 2000, som legges fram samtidig med meldingen, legger Regjeringen foreløpig opp til en reell vekst i kommu- nesektorens samlede inntekter på om lag 1G pst. fra

1999 til 2000. Videre legges det opp til en reell vekst i frie inntekter på om lag G pst. Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til skatteanslagene for 1999. Dersom anslagene for kommunesektorens skatteinntekter i 1999 blir endret i forhold til forutsetningene i meldingen, kan vekstanslagene for kommunesektorens inntekter i 2000 bli endret i forbindelse med framleggningen av Nasjonalbudsjettet 2000.

4.2.2 Merknader fra komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at mesteparten av den offentlige tjenesteproduksjonen foregår i primærkommunene og i fylkeskommunene. Disse medlemmer vil legge til rette for at de helse-, omsorgs- og skolereformene som Stortinget tidligere har vedtatt skal kunne gjennomføres som planlagt. Arbeiderpartiet foreslår derfor en betydelig styrking av tilskuddene til kommunesektoren.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet vil øke tilskuddet til barnehager med 114 mill. kroner, skolefritidsordningen styrkes med 56 mill. kroner, 50 mill. kroner bevilges til en utlånsordning for skolebøker i videregående skole og 33 mill. kroner til økt poliklinisk behandling ved sykehusene. Arbeiderpartiet øker også kommunesektorens frie inntekter med 100 mill. kroner.

Disse medlemmer viser til at overføringene til kommuneøkonomien samlet øker med netto om lag 300 mill. kroner i Arbeiderpartiets alternativ sammenliknet med Regjeringens forslag i Revidert nasjonalbudsjett. Dette tilsvarer 600 mill. kroner på årsbasis.

Medlemene i komiteen fra Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at Regjeringa sitt framlegg for inntekter til kommunesektoren for år 2000 inneber ei stor satsing på eldreomsorg og helsestell, i tråd med Stortinget sine føresetnader.

Desse medlemmene er innforstått med at ei så konsentrert satsing gjennom øyremerka ordningar reduserer den kommunale økonomiske handlefridomen, på tross av at det er lagt opp til en vekst i dei frie inntektene på G pst.

Desse medlemmene vil peike på at det i framtida er viktig å auke kommunane sin handlefridom ved at ein større del av inntektene kjem som frie midlar. Dette vil vere et viktig bidrag til ein meir effektiv bruk av økonomiske ressursar og betre tenesteyting.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil primært fjerne skjønnsporten, og gi kommunene større økonomisk ansvar ved å redusere den statlige økonomiske utjevningen mellom kommunene og basere den på den på objektive kriterier. Disse medlemmer konstaterer at skjønnsmidlene i stor grad fordeles til kommuner og fylkeskommuner som selv ikke vil beskikke sitt hus.

Disse medlemmer er fornøyd med at innsatsstyrt finansiering av sykehusene fungerer etter hensik-

ten, og er således også misfornøyd med at Regjeringen forsøker å ødelegge den innsatsstyrte finansieringen ved å redusere på tilskuddssatsene. Disse medlemmer vil derfor øke bevilgningen til innsatsstyrt finansiering av sykehusene.

Disse medlemmer konstaterer at det er beregnet et økt behov for midler til å ferdigstille sykehjemsplasser og omsorgsboliger og er således fornøyd med Regjeringens forslag om å bevilge ytterligere 159 mill. kroner til eldrepacken.

Disse medlemmer finner det imidlertid urovekkende at hovedstaden foreslår gitt et ekstraordinært kutt i hovedstadstilskuddet for å finansiere såkalte tusenårssteder i hele landet, og vil gå imot begge deler.

Disse medlemmer er endelig urolig for driften av de private barnehager, og er svært skuffet over at det ikke er fremmet forslag til modell for fordelingen av offentlig støtte til kommunale og private barnehager. Disse medlemmer minner om at budsjettavtalen mellom Fremskrittspartiet, Høyre og regjeringspartiene forutsetter at finansieringsordningen kommer på plass.

Disse medlemmer viser til at erfaringene med økt innsatsstyrt finansiering av sykehusene er overveiende positive. Erfaringene med et vellykket finansieringssystem for ett område kan med praktiske tilpasninger overføres til nye områder. Eldreomsorgen peker seg ut som et område som utmerket egnet for innsatsstyrt finansiering. Det er ikke vanskelig å fastsette stykkpris på drift av for eksempel sykehjemsplasser, omsorgsboliger, hjemmesykepleie eller hjemmehjelpstjenester. Oslo kommune har lenge praktisert kjøp og salg av omsorgstjenester internt mellom Oslos forskjellige bydeler og er i full gang med stykkprisfinansiering av kjøp av eldreomsorgstjenester fra private tilbydere. Også for eksempel Asker kommune gjennomfører svært vellykket stykkprisfinansiering av omsorgstjenester.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om innsatsstyrt finansiering av eldreomsorgen med virkning fra år 2000."

Komiteens medlemmer fra Høyre er av den oppfatning at Regjeringen og stortingsflertallet overfokuserer vektleggingen av inntektssiden i forhold til kommunaløkonomisk handlefrihet og undervurderer kommunens mulighet til å påvirke sin egen kostnadsside.

Disse medlemmer vil vise til at en ekspansiv kommuneøkonomi i de kommende årene kan bidra til lavere kommunaløkonomisk handlefrihet gjennom økt lønns-, pris- og rentepress i norsk økonomi.

Disse medlemmer mener derfor at det av hensyn til behovet for økende kommunaløkonomisk handlefrihet i årene fremover er nødvendig å begrense veksten i offentlige utgifter også i kommunene, og ha et

økt fokus på muligheten til kostnadsreduksjoner gjennom effektivisering og konkurranseutsetting.

Disse medlemmer er skuffet over at Regjeringen ikke tar initiativ for å redusere øremerkingen av statlig overføring til kommunene. Det store omfanget av øremerkede tilskudd reduserer den lokale handlefriheten og mulighetene å finne de løsninger som passer best lokalt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at fylkeskommunen er et unødvendig og fordyrende ledd i den offentlige forvaltning. Fylkeskommunens oppgave kan med en annen organisering løses mer effektivt, og med et bedre resultat for brukere.

Disse medlemmer mener at en må nedlegge fylkeskommunen som selvstendig politisk og administrativt nivå i den offentlige forvaltningen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har styrket kommuneøkonomi slik at kommunene skal bli i stand til å yte bedre tjenester for sine innbyggere som et av sine hovedmål i budsjettet. Det er særlig viktig å øke kommunenes frie inntekter, slik at kommunene blir bedre i stand til å utnytte øremerkede tilskudd uten å måtte redusere innsatsen for barn og unge.

Dette medlem foreslår at overføringene til kommuneøkonomien samlet skal øke med netto 2 200 mill. kroner, hvorav 1 000 mill. kroner utgjør frie inntekter. Dette medlem viser for øvrig til sin merknad under 2.2 og sin fraksjonsmerknad.

Komiteens medlem fra Tverrpolitisk Folkevalgte viser til sine merknader under avsnitt 2.2.

4.3 Penge- og valutapolitikken

4.3.1 Samandrag

Det er lang tradisjon for å innrette norsk penge- og valutapolitikk mot fast eller stabil valutakurs. Fra 1945 skjedde dette med utgangspunkt i Bretton Woods-avtalen og fra 1972 ved deltakelse i den såkalte "valutaslangen" i Europa. Fra 1978 til 1990 ble kronen holdt stabil mot en kurv av valutaer som reflekterte sammen-setningen av norsk utenrikshandel. I 1990 ble kronen knyttet til ecu med en gitt sentralkurs. Systemet med en definert sentralkurs og snevre svingningsmarginer rundt denne viste seg etter hvert å være sårbart for spekulative angrep, og forholdene i valutamarkedet gjorde det nødvendig å forlate dette systemet den 10. desember 1992. Både sentralkursen og svingningsmarginene falt da bort, og kronen ble formelt flytende. Gjennom 1993 og begynnelsen av 1994 ble det i gjennomføringen av penge- og valutapolitikken lagt vekt på at valutakursen skulle være stabil målt mot europeiske valutaer.

Den 6. mai 1994 ble det ved kongelig resolusjon fastsatt ny forskrift for kronens kursordning. I forskriftens §2 heter det:

"Norges Banks løpende utøvelse av pengepolitikken skal rettes inn mot stabilitet i kronens verdi målt mot europeiske valutaer, med utgangspunkt i kursleiet siden kronen begynte å flyte den 10. desember 1992. Ved vesentlige endringer i kursen skal virkemidlene innrettes med sikte på at valutakursen etter hvert bringes tilbake til utgangsleiet. Det gjelder ikke svingningsmarginer med tilhørende plikt for Norges Bank til å intervenere i valutamarkedet."

Forskriften var en presisering og videreføring av retningslinjene som var fulgt siden 1992. På denne måten holdt man fast ved at hovedoppgaven for pengepolitikken var å bidra til kursstabilitet, slik det også hadde vært under de fastkursordningene man hadde fram til 10. desember 1992. Samtidig videreførte man den fleksibiliteten som hadde ligget i gjennomføringen av pengepolitikken etter 1992.

Siden fastkursregimet ble formelt avvirket i desember 1992, må kursen på norske kroner i hovedsak sies å ha vært stabil i forhold til europeiske valutaer, jf. figur 3.6 i meldingen. De siste årene har det imidlertid vært perioder med press både oppover og nedover på kronekursen. I begynnelsen av 1997 ble kronen utsatt for et vedvarende appresieringspress. På denne bakgrunn ble Norges Banks renter redusert for å bidra til å stabilisere kursen på norske kroner. Pengemarkedsrentene lå i en periode lavere enn ecu-renten. Kronekursen vendte gradvis tilbake til utgangsleiet. Fra sommeren 1998 oppsto det et press i motsatt retning, bl.a. som følge av tiltakende presstendenser innenlands og svekket utenriksøkonomi i kjølvannet av et kraftig oljeprisfall. I tråd med valutakursforskriften reagerte Norges Bank på denne situasjonen med å heve sine rentesatser til et nivå godt over rentenivået i euroområdet. Folio- og dagslånsrenten ble hevet flere ganger i 1998, til hhv. 8 og 10 pst. i slutten av august. Hittil i 1999 har Norges Bank redusert rentene tre ganger, hver gang med 0,5 prosentpoeng. Norges Banks foliorente er etter dette kommet ned i 6,5 pst. Samtidig har kronekursen styrket seg, og har den siste tiden ligger under 8,30 kroner per euro.

Målt ved månedsgjennomsnittet har kronen variert mellom 7,73 og 8,90 kroner per ecu/euro siden begynnelsen av 1997. Målt mot kursindeksen tilsvarer dette en variasjon mellom 96,7 og 111,3. Disse utslagene i kronekursen har funnet sted i en periode med store svingninger i oljeprisen og tidvis betydelig uro i internasjonale valutamarkeder. I størstedelen av denne perioden har kronen likevel ligget innenfor eller nær utgangsleiet, slik dette er definert i valutakursforskriften. Utslagene i valutakursen er relativt beskjedne sammenliknet med hva mange andre små land med flytende valutakurs har erfart. Disse utslagene har heller ikke vært større enn hva en hadde grunn til å se for seg da gjeldende valutakursforskrift ble fastlagt våren 1994.

Stabilitet i valutakursen som retningslinje for penge- og valutapolitikken har særlig bakgrunn i følgende forhold, jf. omtale i St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 3 (1997-98), avsnitt 1.3.2:

- Det er viktig å skjerme utviklingen i fastlandsøkonomien mot de sterke svingningene i petroleumsinntektene. En pengepolitikk rettet mot stabil valutakurs kan bidra til stabile rammevilkår for det konkurranseutsatte næringslivet. Kapitalutgangen gjennom Petroleumsfondet bidrar samtidig til å dempe oljeinntektens innvirkning på kronekursen.
- For et lite land med åpen økonomi er det vanskelig å holde lav inflasjon uten stor grad av stabilitet i valutakursen. Ved at pengepolitikken innrettes mot å stabilisere kronekursen i forhold til valutakursen i land som vektlegger lav pris- og kostnadsvekst, kan en bidra til forventninger om fortsatt lav inflasjon i Norge. Dette har igjen betydning for både pris- og lønnsfastsettingen. Moderat pris- og kostnadsvekst vil samtidig være en forutsetning for en stabil valutakursutvikling over tid.
- En stabil valutakurs bidrar til å forankre lønnsoppgjørene. Gis det lønnstillegg utover det produktivtetsutviklingen og prisutviklingen i konkurrentlandene tilsier, har det umiddelbar konsekvens i form av svekket kostnadsmessig konkurranseevne og dermed svakere sysselsettingsutvikling i den konkurranseutsatte delen av næringslivet. Dette gir partene i arbeidslivet et klart ansvar for å bidra til en stabil økonomisk utvikling gjennom moderate inntektsoppgjør. Pengepolitikken bidrar dermed til å stabilisere norsk økonomi ved at den støtter opp under inntektspolitikken.

Når pengepolitikken rettes inn mot å stabilisere den norske kronen mot europeiske valutaer, er det grunn til å regne med at det norske rentenivået over tid vil ligge nær rentenivået i Europa. Innenfor den arbeidsdelingen som er trukket opp mellom de ulike delene av den økonomiske politikken, er det finanspolitikken som har hovedansvaret for at den samlede etterspørselen utvikler seg på en måte som er forenlig med en balansert utvikling i norsk økonomi. Innenfor det handlingsrommet hensynet til en stabil valutakurs setter, kan Norges Bank tilpasse de pengepolitiske virkemidlene til konjunkturutviklingen. Dette ble det for eksempel vist til i Revidert nasjonalbudsjett 1996, der det bl.a. ble uttalt i avsnitt 3.4:

"Innenfor de rammene det operative målet om stabil valutakurs setter, vil pengepolitikken i den nåværende konjunkturfase bli innrettet mot å bidra til at veksten i den innenlandske etterspørselen ikke blir så sterk at pris- og kostnadsstigningen skyter fart."

Ved vesentlige endringer i valutakursen skal virkemidlene i pengepolitikken innrettes med sikte på at valutakursen etter hvert bringes tilbake til utgangsleiet. Det er samtidig begrenset hvor sterke virkemidler i

form av renteendringer og kjøp og salg av valuta Norges Bank kan benytte for å holde kronekursen stabil. Dette er en viktig forskjell fra det fastkursregimet en hadde inntil 10. desember 1992. Da var det i prinsippet ubegrenset plikt for Norges Bank til å forsvare de fastsatte svingningsmarginene for kronekursen. Retningslinjen om begrenset virkemiddelbruk må ses i lys av erfaringene med fastkursregimene i Norge og andre land tidlig på 1990-tallet. Oppfatninger om at virkemiddelbruken i pengepolitikken i form av intervensjoner og rentenivå ikke er opprettholdbar, vil svekke troverdigheten til politikken og kan i seg selv utløse spekulative kapitalbevegelser. Ved vesentlige endringer i valutakursen må Norges Bank således løpende vurdere hvor sterk virkemiddelbruk banken finner hensiktsmessig i lys av forholdene i valutamarkedet og situasjonen i norsk økonomi.

Erfaringene både fra perioden før fastkursregimet ble forlatt i 1992 og senere tilsier at det er begrensninger på våre muligheter til å styre kronekursen på kort sikt. Det er likevel viktig at pengepolitikken bidrar til stabile forventninger om valutakursutviklingen. Dette stiller også krav til at den økonomiske politikken samlet sett er forenlig med lav pris- og kostnadsvekst.

Stortinget vedtok følgende under behandlingen av Nasjonalbudsjettet 1999:

"Norge må ta initiativ til en strategisk dialog med EU for å styrke vår forankring i EØS-avtalen og vår deltakelse i EUs ulike samarbeidsprosjekter. Vår rolle som ledende energi- og miljønasjon må brukes aktivt i en slik dialog. I en slik dialog kan det også undersøkes mulighetene for å knytte den norske krone nærmere til euroen."

Det har vært bred politisk enighet om at det ikke er aktuelt å vende tilbake til det pengepolitiske regimet som vi hadde før 1992. Det finnes ikke tilstrekkelig grunnlag i dag for å tro at Norge kan ha utsikter til å oppnå et sterkt og forpliktende valutakurssamarbeid med EU som kan gjøre et nytt fastkursregime (dvs. et system med en erklært sentralkurs og tilhørende svingningsmarginer) stabilt og motstandskraftig.

Vårt nåværende valutakursregime gir ikke grunnlag for å søke gjensidig intervensjonssamarbeid med andre land. Spesielt kan vi ikke be andre land om kreditt eller samarbeid for å forsvare kursen når det ikke gjelder svingningsmarginer med tilhørende plikt til å intervenere for vår egen sentralbank. Hvis vi skulle ønske et nærmere samarbeid med EU, måtte vi i så fall som ledd i dette etablere et fastkursregime med intervensjonsplikt for Norges Bank.

Statsministeren og finansministeren tok opp spørsmålet om monetært samarbeid med EU under sine møter i Brussel i januar 1999 med presidenten for EU-kommisjonen Jacques Santer og medlem i EU-kommisjonen med ansvar for økonomiske og monetære spørsmål Yves-Thibault de Silguy. Samtalene fra disse møtene er blitt fulgt opp gjennom brevveksling mel-

lom finansministeren og Yves-Thibault de Silguy, og møter på statssekretær- og embetsmannsnivå.

Regjeringen har i sine samtaler med EU-kommisjonen vært åpen for de muligheter som måtte foreligge. Regjeringen har imidlertid hele tiden gjort det klart at to helt sentrale forutsetninger må ligge til grunn for enhver form for dialog og samarbeid:

- Det eksisterende pengepolitiske regimet i Norge skal videreføres.
- Den norske regjeringen er sterkt forpliktet av resultatene av folkeavstemningen i 1994 om EU-medlemskap. På denne bakgrunn kan ikke Regjeringen la norsk økonomisk politikk bli gjenstand for formelle overvåkingsprosedyrer av EU-organer, som for eksempel de overvåkingsprosedyrene som i dag gjelder for medlemslandene i EU.

Yves-Thibault de Silguy uttrykker i et brev av 11. mars til finansministeren forståelse for disse forutsetningene. Han foreslår i brevet at en tettere dialog framover om monetære spørsmål skjer gjennom eksisterende arbeidsgrupper og kanaler for kommunikasjon mellom EU og EFTA. Han ser dette som en fordel både ved at dette allerede er veletablerte kanaler, og at en også på denne måten vil involvere de andre EFTA-landene i arbeidet.

Finansministeren har informert de øvrige EFTA-landene om de Silguys forslag. Regjeringen ser positivt på forslaget, og er innstilt på å følge det opp, forutsatt at de øvrige EFTA-landene også stiller seg positive til forslaget.

4.3.2 Merknader fra komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte slutter seg til Regjeringens penge- og valutapolitiske opplegg. Disse medlemmer vil understreke betydningen av et nærmere monetært samarbeid med EU, og ber Regjeringen intensivere arbeidet med å følge opp det initiativ medlem av EU-kommisjonen de Silguy har tatt for å sikre en tettere dialog framover om monetære spørsmål. Disse medlemmer viser for øvrig til flertallsinnstillingen i Budsjett-innst. S. I (1998-99).

Medlemene i komiteen fra Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sin merknad under punkt 2.2 og sluttar seg til Regjeringa sitt penge- og valutapolitiske opplegg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet konstaterer at Regjeringen ikke finner grunn til å endre rammebetingelsene for norsk penge- og valutapolitikk. Disse medlemmer har ved flere anledninger fremholdt behovet for en omlegging til inflasjonsmål og mener at tidspunktet for en slik omlegging er gunstig. En fri og uavhengig sentralbank som har til oppgave å styre penge- og kredittpolitikken

med lav inflasjon som hovedmål er nødvendig. Norges Bank bør gis uavhengighet for å sikre pengevernet på samme måte som Høyesterett har uavhengighet for å sikre rettsvernet. En konsekvens av et mål om prisstabilitet vil være at fastkurspolitikken forlates. En konsekvens av dette igjen bli mer stabile renter. Renten vil imidlertid også være et virkemiddel i pengepolitikken som styres av Norges Bank. En fristilling av Norges Bank betyr derfor selvsagt ikke en fristilling av Stortinget når det gjelder fastsettelse av finanspolitikken. Fastkurspolitikken legger imidlertid en nødvendig beskrankning på finanspolitikken og som i tillegg medfører at renten brukes som et virkemiddel for å stabilisere kronekursen helt nødvendig. En ytterligere konsekvens av at prisstabilitet skal være sentralbankens hovedmål vil være at valutakursen i hovedsak vil fluktuere i samsvar med inflasjonsforskjellen mellom Norge og våre handelspartnere. Kronen vil imidlertid være mindre utsatt for spekulasjon enn den er i dag under fastkursregimet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har i hele stortingsperioden bedt om en mer fleksibel utøvelse av pengepolitikken. Norges Bank var for raskt ute med å sette opp renta på forsommeren i fjor. Den ble satt opp første gang uten at kronekursen så langt i 1998 hadde vært utenfor utgangsløpet en eneste dag. Norges Bank sine renteøkninger på forsommeren hadde i beste fall ingen effekt for å motvirke kronekursfallet på ettersommeren.

Dette medlem er tilfreds med at den nye sentralbanksjefen tolker valutaforordningen mer fleksibelt. For det første ved at Norges Bank startet rentereduksjonen uten at kronekursen var tilbake i utgangsløpet. For det andre ved at bankens nye ledelse ved flere anledninger har sagt at de pengepolitiske virkemidler også må ta hensyn til konjunkturutviklingen.

Dette medlem finner imidlertid grunn til å minne om at inflasjonsmål ikke er innført. Når kronekursen nå er tilbake til utgangsløpet er det grunnlag for raskere rentereduksjoner enn det sentralbanken legger opp til. Når alle prognoser peker på at ledigheten er på vei opp mens inflasjonen er på vei ned, vil nye rentereduksjoner også være et riktig svar når det skal tas hensyn til konjunktursituasjonen. Sterkere kronekurs kombinert med høye renter svekker konkuransenutsatt industri i en slik grad at det kan gi store utslag på ledigheten neste år. Vi må unngå en utvikling som i Storbritannia, der inflasjonsmål er innført. Det har gitt som resultat at i høykonjunkturen fikk landet både høye renter og sterk valutakurs. Det ga et dramatisk fall i den britiske eksporten fra slutten av 1998.

Dette medlem er tilfreds med Regjeringens håndtering av stortingsvedtaket om pengepolitikken som Arbeiderpartiet og Høyre fikk igjennom ved behandlingen av Nasjonalbudsjettet i fjor. Regjeringens undersøkelser har vist at det ikke er mulig å innføre en tettere tilknytning til euro uten å oppgi valutaforordningen og innføre et ufleksibelt kursmål for krona.

Det er heller ikke mulig å la norsk økonomisk politikk bli underlagt formelle overvåkingsprosedyrer knyttet til EUs stabilitetspakt uten å komme i konflikt med folkeavstemmingsresultatet om EU i 1994. Dette medlem konstaterer at Arbeiderpartiet og Høyre må ta dette til etterretning.

4.4 Statens petroleumsfond og Folketrygdfondet

4.4.1 Statens petroleumsfond

4.4.1.1 Samandrag

Ved utgangen av 1998 var den bokførte verdien av Statens petroleumsfond, fratrukket en mellomregning med statskassen, 164 626 mill. kroner, jf. St.meld. nr. 3 (1998-99) Statsrekneskapen 1998. Dette svarer til egenkapitalen i fondet. Mellomregningen på 3 018 mill. kroner mellom fondet og statskassen skyldes at fondet i 1998 ble tilført mer midler enn netto avsetningen til Petroleumsfondet etter statsregnskapet skulle tilsi. Den bokførte verdien av fondets portefølje av utenlandske verdipapirer var derfor 3 018 mill. kroner høyere enn fondets egenkapital ved årsskiftet.

For nærmere omtale av forvaltningen av Statens petroleumsfond samt retningslinjene for fondet vises til meldingen avsnitt 3.4.1.1-3.4.1.4.

Supplerende retningslinjer for forvaltningen av fondet

Når det gjelder spørsmålet om supplerende retningslinjer for petroleumsfondet med hensyn til menneskerettigheter, etikk og miljø, skrev Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett 1998:

"Når det gjelder retningslinjer for etikk og menneskerettigheter, har Regjeringen vurdert flere alternativer. Så langt har en ikke funnet måter å gjøre dette på som oppfyller de krav som må stilles til klarhet, konsistens og praktiserbarhet, og som således kan anbefales for Stortinget. Regjeringen vil arbeide videre med en løsning der en legger miljøhensyn til grunn ved investeringene, eventuelt ved å skille ut en mindre del av fondets portefølje og legge særskilte restriksjoner på investeringsvalgene innenfor denne delporteføljen, med utgangspunkt i nærmere definerte miljøkriterier. Slike kriterier må bygge på objektive, lett identifiserbare forhold."

Det er en vanskelig oppgave å finne fram til praktisk gjennomførbare retningslinjer som både kan forventes å lede til reelle framskritt på det miljømessige området og som er forenlige med de kravene som må stilles når det gjelder avkastning og risiko for petroleumsfondets portefølje og et akseptabelt nivå på forvaltningskostnadene. På bakgrunn av det arbeidet som er gjort, har Regjeringen kommet fram til tre tiltak som etter Regjeringens mening representerer den beste avveiningen mellom disse hensynene. På denne måten kan en gjennom forvaltningen av Statens petroleumsfond i større grad bidra til å fremme hensyn knyttet til etikk og miljø:

- Det skilles ut en mindre del av fondet som forvaltes etter særskilte miljøkriterier.

- Det åpnes for aktiv bruk av stemmerettene knyttet til fondets aksjer for å fremme hensynet til menneskerettigheter og miljø.
- Hele fondet forbys å investere i selskaper som har produksjon av tobakksprodukter som sin hovedaktivitet.

Regjeringen legger vekt på at en ved å stille krav til investeringene vil kunne virke som en pådriver når det gjelder å bidra til forbedring av den offentlig tilgjengelige virksomhet, blant annet gjennom å gi oppdrag til de fagmiljøene som har spesialisert seg på dette. Det vises til nærmere omtale av de enkelte tiltakene i meldingen avsnitt 3.4.1.5.

Finansdepartementet har samarbeidet med Norges Bank når det gjelder utredning av spørsmålet om nye retningslinjer. Det har vært foretatt et omfattende arbeid som har bygget videre på de konklusjonene Regjeringen la fram i Revidert nasjonalbudsjett 1998. Både Norges Bank og departementet har benyttet en rekke eksterne rådgivere både i Norge og utlandet for å samle informasjon om bl.a. hvordan miljøkriteriene kan utformes, hva slags informasjon som er nødvendig miljøinformasjon om selskapene er tilgjengelig. De rådgiverne en har hatt kontakt med omfatter bl.a. andre store fond, herunder en del som driver forvaltning etter etiske kriterier, interesseorganisasjoner og flere informasjonskonsulenter som holder kontinuerlig oversikt over miljøforhold knyttet til enkeltsselskaper.

Til tross for de problemene som er nevnt i meldingen avsnitt 3.4.1.5, har Regjeringen kommet til at de positive effektene av å innføre supplerende retningslinjer for forvaltningen av petroleumsfondet mer enn overveier ulempene. Ved å stille krav til investeringene vil en kunne virke som en pådriver når det gjelder å bidra til å bedre offentlig tilgjengelig informasjon om miljøforhold ved enkeltsselskapers virksomhet, blant annet gjennom å gi oppdrag til de fagmiljøene som har spesialisert seg på dette. Dessuten vil slike tiltak være et signal til omverden om at en tar slike problemer på alvor. Dette gir håp om at andre investorer etter hvert vil stille tilsvarende krav til sine investeringer, noe som forsterker effekten av de retningslinjene som er valgt for petroleumsfondet.

Regjeringen tar sikte på at den delen av fondet som skal forvaltes etter særskilte miljøretningslinjer ("miljøfondet") ved opprettelsen tildeles en kapital på 1 mrd. kroner, og at framtidig avkastning og tap på denne kapitalen tilfaller eller belaster denne delen av fondet. En portefølje på 1 mrd. kroner tilsvarer om lag 1,5 pst. av fondets nåværende aksjeplasseringer. Det legges vekt på at miljøfondets størrelse ikke angis som en fast prosentsats av det samlede fondet, ettersom dette ville kreve overføringer mellom miljøfondet og resten av fondet i perioder der verdiutviklingen for de to delene er ulik. Dette ville gi vesentlig større transaksjonskostnader og mer komplisert resultatmåling for begge delene av fondet.

Størrelsen på miljøfondet vil bli vurdert på nytt om tre år, med tanke på en eventuell økning av den innskutte kapitalen. Før en utvider kapitalen må det imidlertid foretas en grundig evaluering av de økonomiske og miljømessige resultatene. Regjeringen anser 1 mrd. kroner i startkapital for å utgjøre en passende størrelse på fondet i denne første fasen.

Regjeringen legger i utgangspunktet opp til å fastsette mest mulig detaljerte miljøkriterier og å benytte eksterne konsulenter til å vurdere hvilke bedrifter som oppfyller dem. Listen over godkjente bedrifter gis til Norges Bank, som selv kan kjøpe og forvalte de aktuelle aksjene. Det må gis nærmere retningslinjer for dette. I første omgang bør en antakelig sikte mot at banken fordeler investeringene mellom de aktuelle selskapene i forhold til selskapenes markedsverdi.

Det må være en forutsetning at kriteriene som brukes er mest mulig objektive og etterprøvbare. En aktuell ordning kan være å basere kriteriene på de ordningene som er under etablering i enkelte land og som omtales som såkalt miljøsertifisering eller krav til miljørapportering. Eksempler på miljøsertifikater kan være ISO14001, EMAS eller CERES. Dette er positive kriterier i den forstand at man inkluderer alle selskaper som oppfyller kriterier. Disse kriteriene har den fordel at de oppmuntrer bedriftene til åpenhet om miljøforhold og oppslutning om internasjonale standarder på området. Foreløpig ser det imidlertid ut til at data om sertifisering og rapportering bare er tilgjengelig for Nord-Amerika og enkelte land i Europa. Det kan derfor bli nødvendig å avgrense miljøfondets investeringer til disse regionene. En vil også vurdere å benytte miljøeffektivitet som kriterium, blant annet basert på kriterier utarbeidet av World Business Council for Sustainable Development. Konkrete kriterier for miljøeffektivitet kan baseres på f.eks. forurensningsnivå, energibruk eller ressursbruk pr. produsert enhet. Foreløpig synes det imidlertid vanskelig å skaffe det datagrunnlag som er nødvendig for å kunne legge disse kriteriene til grunn. Det vises for øvrig til omtalen av spørsmålet om utvidelse av petroleumsfondets landliste i meldingen avsnitt 3.4.1.6. Dersom listen over land fondet investeres i blir utvidet, anses det som urealistisk å få tilstrekkelig informasjon til å anvende miljøkriterier for plasseringer i de nye landene.

Regjeringen mener det må ligge fast at både hovedfondet og det utskilte miljøfondet skal ha lave eierandeler i enkeltelskaper, jf. at petroleumsfondet i dag har en eierandelsbegrensning på 1 pst. i hvert enkelt selskap. Det legges opp til at en tilsvarende ramme bør gjelde for fondets samlede investeringer, dvs. for miljøfondet og resten av fondet under ett.

Regjeringen tar sikte på at det første innskuddet i miljøfondet skal skje så snart det er praktisk mulig i løpet av år 2000. Innskuddet vil i utgangspunktet skje i forbindelse med en av de kvartalsvise overføringene til petroleumsfondet.

Regjeringen vil legge opp til at en skal søke å fremme hensyn knyttet til menneskerettigheter og

miljø gjennom å benytte seg av stemmeretten knyttet til petroleumsfondets aksjer. Dette vil kreve en endring av §10 i forskrift for forvaltning av petroleumsfondet av 3. oktober 1997 der det bl.a. heter: "Norges Bank skal ikke utøve eierrettigheter knyttet til aksjer med mindre det er nødvendig for å sikre fondets finansielle interesser". Ved vurdering av bruk av stemmerett til å fremme hensyn til menneskerettigheter og miljø, har en bl.a. lagt vekt på at en slik ordning ikke vil påvirke porteføljens sammensetning.

Det vil i første omgang bli lagt opp til at stemmerettighetene benyttes i de tilfeller der det er fremmet forslag i forbindelse med selskapenes årsmøter knyttet til menneskerettigheter og miljø. En vil måtte skaffe seg erfaring med de praktiske sidene ved gjennomføring av dette før det eventuelt blir aktuelt å vurdere om det på vegne av fondet skal fremmes egne forslag til vedtak på slike områder. Det vil ikke være mulig eller hensiktsmessig for departementet å være i direkte dialog med enkeltelskaper om slike spørsmål på andre måter enn dette. Det vil heller ikke være mulig å ta stilling til eventuelle spørsmål som måtte tas opp på selskapenes årsmøter uten å ha vært sendt ut til aksjonærene på forhånd. Dette må bl.a. ses i lys av at fondet for tiden er investert i over 2000 selskaper, og at antallet selskaper i porteføljen må forventes å øke i tiden framover. En tilfredsstillende oppfølging av bruk av stemmeretter etter opplegget som er skissert her vil derfor i seg selv være en svært krevende oppgave.

Antall forslag av denne karakter varierer fra land til land. Dette har bl.a. sammenheng med lovreglene i de enkelte land når det gjelder f.eks. antall aksjer som kreves for å fremme egne forslag. Videre er det ulikheter mellom land når det gjelder tradisjoner for at eiere forsøker å påvirke bedriftene aktivt på denne måten. En vil derfor i første omgang prioritere arbeidet med å etablere tilfredsstillende systemer for å håndtere stemmegivning i USA og enkelte vest-europeiske land. Departementet anslår på usikkert grunnlag at det for petroleumsfondets portefølje samlet vil være fra 100 til 300 slike forslag i året som det skal tas stilling til. Utviklingen internasjonalt synes å gå i retning av at flere investorer benytter stemmerettene knyttet til sine aksjer for å fremme sosiale og etiske hensyn. Antallet forslag en må ta hensyn til vil i så fall måtte antas å øke over tid.

Regjeringen legger opp til at det utarbeides et sett med retningslinjer for hvordan en skal utøve stemmeretten knyttet til fondets aksjer. Slike stemmeregler vil forankres i Stortinget ved at de legges fram i meldingsform. Regjeringen legger opp til at det ikke skal stemmes dersom det blir framsatt forslag som ikke dekkes av de reglene som er satt opp på forhånd. Det vil hvert år bli lagt fram en oversikt over hvordan stemmeretten til aksjene har blitt brukt i ulike saker.

De praktiske sidene ved å utøve eierrettigheter vil bli nærmere vurdert. Det finnes egne selskaper som har spesialisert seg på å utøve stemmerett på vegne av investorer etter kriterier som investorene selv setter

opp, og å håndtere de praktiske spørsmålene knyttet til dette. Det vil være aktuelt å gi et slikt selskap fullmakt til å utøve fondets eierrettigheter etter bestemte retningslinjer, så langt disse selskapene kan tilrettelegge for stemmegivning i de selskapene petroleumsfondet er investert i. Et annet alternativ vil være at stemmeretten utøves av fondets globale depotinstitusjon, dvs. den institusjonen som på vegne av Norges Bank bl.a. depotner verdipapirer og registrerer eierrettigheter. I så fall må det gis konkrete anvisninger for hvordan depotbanken skal stemme på petroleumsfondets vegne i det enkelte tilfelle. Norges Bank vil ikke være involvert i skjønnsmessige vurderinger når det gjelder stemmegivningen.

Regjeringen vil videre gå inn for at Statens petroleumsfond ikke skal tillates å investere i selskaper som har produksjon av tobakksprodukter som sin hovedaktivitet. Det vises i denne forbindelse særlig til at Verdens Helseorganisasjon (WHO) har gjort kampen mot tobakk til et hovedsatsningsområde på grunn av de alvorlige helsefarene knyttet til tobakksbruk. Regjeringen legger også vekt på at det å utelukke slik virksomhet vil være relativt enkelt å håndtere i praksis, i motsetning til en rekke andre mulige utelukkelseskriterier.

Det kan tenkes ulike måter å skille ut tobakksprodusenter på, ettersom mange av de aktuelle selskapene også har betydelige aktiviteter innenfor andre sektorer. Som nevnt ovenfor, vil det være av avgjørende betydning for både avkastningsmåling og risikostyring at tilpasningen skjer på en slik måte at fondet fortsatt vil ha en representativ referanseportefølje. En tilpasning av referanseporteføljen som innebærer at en utelukker selskaper på tvers av den sektorinndelingen som gjelder for de etablerte indeksene, ville medføre store praktiske problemer og kostnader til vedlikehold av referanseporteføljen. Den eneste løsning Regjeringen anser som aktuell i praksis er således at klassifiseringen følger den sektorinndelingen som brukes i aksjeindeksene som inngår i fondets referanseportefølje.

Restriksjoner på petroleumsfondets muligheter til å investere i tobakkselskaper betyr at fondet må avhende de eksisterende aksjene i disse selskapene. Disse investeringene utgjorde ved utgangen av 1998 til sammen vel 500 mill. kroner eller vel 0,7 pst. av fondets samlede aksjeinvesteringer, fordelt på 12 selskaper i ulike deler av verden. Det vil bare være tobakkselskaper i de indeksene som inngår i referanseporteføljen som vil bli utelukket. Av hensyn til faren for markedspåvirkning i forbindelse med avhending av de eksisterende aksjene i disse selskapene, vil en gi Norges Bank en viss tid til å avhende aksjene. En legger imidlertid til grunn at aksjene vil være avhendet innen utgangen av inneværende år.

Utvidelse av landlisten for Statens petroleumsfond

I Revidert nasjonalbudsjett 1998 omtalte Regjeringen også spørsmålet om eventuell utvidelse av listen over land som fondet i henhold til §b6 i forvaltningsforskriften kan investeres i.

Norges Bank har i brev til Finansdepartementet av 16. mars 1999 gitt en vurdering av framvoksende markeder som investeringsalternativ for petroleumsfondet. Brevet følger meldingen som vedlegg.

Vurderingen tar utgangspunkt i målet for forvaltningen av fondet, som er å sikre en størst mulig internasjonal kjøpekraft i den fasen da det blir nødvendig å trekke på fondet. Dette tilsier at forvaltningen må innrettes mot å skape en høyest mulig avkastning samtidig som det stilles betryggende krav til risikoen, og at midlene må investeres ut fra et langsiktig perspektiv.

Norges Bank tar blant annet opp hvilke hovedhensyn som må vektlegges når en vurderer hvilke land som eventuelt kan inkluderes i landlisten. I brevet skriver Norges Bank følgende:

"Tre forhold er særlig viktige ved en vurdering av en utvidelse av landlisten:

- Markedene må være åpne for utlendinger og tilfredsstillende visse minstekrav til oppgjørssystemer, størrelse, likviditet og regulering.
- Det må forutsettes en viss grad av politisk og makroøkonomisk stabilitet i de landene en investerer i for å begrense landrisikoen.
- En må også vurdere virkningen av å inkludere nye land på Petroleumsfondets avkastning og risiko."

Det kan tenkes ulike måter å avgrense de landene som må vurderes når en tar sikte på å inkludere enkelte framvoksende økonomier i fondets landliste. Norges Bank skriver følgende:

"Det eksisterer ikke et entydig sett av kriterier som definerer framvoksende markeder. International Finance Corporation (IFC), som er en organisatorisk enhet underlagt Verdensbanken, nytter et generelt økonomisk kriterium: gjennomsnittsinntekten i landet (målt ved bruttonasjonalprodukt per innbygger). Deres landets gjennomsnittsinntekt ikke overstiger Verdensbankens grense for høyinntektsland, defineres landet som en framvoksende økonomi. Dette er en vanlig måte å definere framvoksende økonomier på."

Banken gir i brevet en oversikt over i hvilken grad disse landene, ifølge Norges Banks foreløpige undersøkelser, oppfyller kriteriene ovenfor.

Norges Banks undersøkelser hittil tyder på at graden av åpenhet er akseptabel for de fleste av de undersøkte landene. Når det gjelder oppgjørssystemer, regulering og tilsyn, er dette generelt mindre utviklet i framvoksende markeder, og er derfor en kilde til risiko. Den finnes imidlertid indikatorer som kan brukes for å undersøke hvor stor denne risikoen er i det enkelte land.

Markedets størrelse og likviditet er av betydning for kostnadene ved kjøp og salg av aksjer. Norges Bank gir i brevet en oversikt over hvordan de ulike landene vurderes i forhold til et sett av kriterier for størrelse, likviditet og operasjonell risiko.

Landrisiko er knyttet til politisk og makroøkonomisk stabilitet. Det førstnevnte omfatter særlig risiko for ekspropriasjon av eiendom, innføring av valuta- eller

handelsrestriksjoner eller endringer i skattelovgivning eller andre viktige reguleringer som påvirker avkastningen eller verdien av investeringene. Makroøkonomisk stabilitet er særlig knyttet til finans- og pengepolitikk og utsatthet for økonomiske forstyrrelser. Landrisikoen er vesentlig høyere ved investeringer i framvoksende enn i velutviklede markeder. Det finnes imidlertid også metoder for å vurdere den relative land-risikoen mellom land.

Investeringer i framvoksende økonomier er isolert sett mer risikable enn investeringer i utviklede økonomier. Slike investeringer kan likevel bidra til en lavere risiko eller høyere avkastning for fondet samlet sett dersom avkastningen i disse markedene har lav samvariasjon med avkastningen på fondets øvrige investeringer. Norges Bank skriver i sitt brev at framvoksende markeder i perioder har hatt langt høyere avkastning enn utviklede markeder.

Som en oppsummering skriver Norges Bank følgende om hvordan en bør gå fram for å velge ut hvilke land det vil være aktuelt å inkludere i fondets landliste:

"En vurdering av aktuelle land bør ta utgangspunkt i IFCs definisjon og avgrensning av framvoksende markeder. Disse markedene må deretter vurderes ut fra de krav som stilles til oppgjørssystemer, størrelse og likviditet. Noen relevante kriterier er skissert foran i brevet, og markeder som tilfredsstiller visse minimumskrav er framhevet. Det generelle inntrykket er at risikoen er større enn ved investeringer i utviklede markeder.

Etter å ha innskrenket mulighetsområdet basert på en vurdering av de ulike markedenes åpenhet, oppgjørssisiko, lovgivning og likviditet, anbefaler Norges Bank å vurdere gjenværende land ut fra krav til politisk og økonomisk stabilitet. Slike vurderinger kan baseres på landrisikoindeks, som beskrevet tidligere i brevet.

For å sikre konsistens med gjeldende portefølje, bør gjenværende kandidater deretter vurderes ut fra landenes bidrag til Petroleumsfondets avkastning og risiko."

Regjeringen er enig i denne vektleggingen av de ulike kriteriene.

Et selvstendig spørsmål i forbindelse med utvidelse av landlisten er hvorvidt Finansdepartementet også skal inkludere de nye landene i referanseporteføljen for fondet. Eksempler på investeringsmuligheter som i dag ligger utenfor referanseporteføljen, men innenfor retningslinjene, er obligasjoner fra tre av landene på landlisten og private obligasjoner. Bakgrunnen for at disse ikke er tatt med i referanseporteføljen har blant annet sammenheng med tilgjengeligheten av etablerte og representative indekser. Det må også vurderes hvilken ramme en skal sette for hvor stor del av fondet som kan investeres i framvoksende markeder. Norges Bank anbefalte i sitt brev av 22. august 1997 om retningslinjer for fondet at inntil 5 pst. av fondet skulle kunne investeres i framvoksende markeder. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget i Nasjonalbudsjettet 2000 med en orientering om hvilke konkrete land som skal inkluderes i landlisten for fondet. En tar sikte på at endringen av landlisten vil kunne gjøres gjeldende fra

1. januar 2000. Norges Bank skriver i sitt brev av 16. mars:

"Før Norges Bank kan plassere midler i nye land må systemer tilpasses og kompetanse må bygges opp. Investeringer i framvoksende markeder stiller større krav til kontinuerlig vurdering av om aktuelle land på et hvert tidspunkt oppfyller de ulike kriteriene. Det vil derfor kunne ta noe tid før Norges Bank operasjonelt kan gjennomføre investeringer i framvoksende markeder. Dersom det fattes en beslutning om å utvide landlisten, vil det kunne medføre at Norges Bank må prioritere noe lavere enkelte andre områder i den operative forvaltningen. Dette kan tilsi at en i prinsippet burde se en eventuell utvidelse av landlisten i sammenheng med andre viktige oppgaver i forvaltningen av fondet."

Selv om endringer i retningslinjene trer i kraft fra begynnelsen av 2000, vil det kunne ta noe lengre tid før Norges Bank har fullført oppbyggingen av de operasjonelle systemene som er nødvendige for å kunne gjennomføre investeringer i framvoksende markeder.

4.4.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at Petroleumsfondet etter Stortingets vedtak har to formål: Å være en buffer som gir større handlefrihet i den økonomiske politikken dersom oljeprisen eller aktiviteten i fastlandsøkonomien svikter, og å være et redskap for å håndtere de finansielle utfordringene knyttet til bl.a. en aldrende befolkning og samtidig avtakende oljeinntekter. Petroleumsfondet er en særskilt finansformue på statens hånd som reflekterer nedbyggingen av oljeformuen, og som det kan tæres på når oljeinntektene etter hvert reduseres. I denne sammenheng er altså Petroleumsfondet et meget sentralt verktøy for å kunne møte de betydelige langsiktige utfordringer norsk økonomi står overfor.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, viser til at regjeringen Jagland i Revidert nasjonalbudsjett 1997 gikk inn for at Petroleumsfondet skal være et rendyrket redskap for finansiell sparing. Flertallet vil advare mot en utvikling der det legges føringer på Petroleumsfondet som kan gjøre det til en form for strategisk investor for å oppnå andre mål enn å sikre statens og fellesskapets finansielle sparing.

Flertallet viser til at det i Regjeringens Voksenåsen-erklæring heter følgende om Petroleumsfondet:

"En sentrumsregjering vil utarbeide retningslinjer for plassering av oljefondet som sikrer at hensyn til menneskerettigheter og miljø blir lagt til grunn for investeringsvalg."

I oppfølgingen av dette, gjennom Regjeringens forslag om supplerende retningslinjer for Petroleumsfondet, er det imidlertid bare forslaget om 1 pmrd. kroner til miljøfond og nedsalg av 500 pmill. kroner i tobakks-

industri som gjelder investeringsvalg. Flertallet konstaterer at dette utgjør en meget liten andel av fondets samlede portefølje, som anslås til om lag 200 pmrd. kroner ved utgangen av året.

Flertallet mener det er betenkelig at det foreslås innført egne retningslinjer for forvaltningen av statens formue gjennom Petroleumsfondet i utlandet, mens det gjelder andre retningslinjer for forvaltningen av statens formue i form av for eksempel direkte eierskap og Folketrygdfondet innenlands. Gjennom statens direkte eierskap innenlands vil en fra tid til annen stå overfor avveininger mellom etiske og miljømessige hensyn på den ene siden og hensynet til avkastning og risiko på den annen. Ettersom dette også kan gjelde norske (statseide) selskapers engasjement i utlandet, er det ikke opplagt at det kan trekkes presise skillelinjer mellom direkte eierskap innenlands, og eierskap gjennom Petroleumsfondet. En vesentlig forskjell mellom Petroleumsfondets eierskap og statens direkte eierskap, er at Petroleumsfondet skal være rendyrket finansiell sparing og maksimalt kan eie 1 ppst. av et selskap. Dette innebærer samtidig tilsvarende mindre innflytelse for eieren og dermed mindre effekt på de mål man ønsker å oppnå gjennom slike etiske retningslinjer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Høyre er enig i at en begrenset del av fondet skilles ut og at denne skal forvaltes etter særskilte miljøretningslinjer. En slik prøveordning vil kunne gi mer innsikt i hvorvidt finansiell forvaltning etter slike retningslinjer gir ulik avkastning og hvilke miljøeffekter som kan oppnås av denne form for plassering. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen legger opp til å fastsette mest mulig detaljerte miljøkriterier og at listen over godkjente bedrifter skal gis til Norges Bank som selv kan kjøpe og forvalte de aktuelle aksjene. Disse medlemmer mener at det ved utvelgelsen av bedriftene også skal legges til grunn en årvåkenhet med hensyn til at grunnleggende arbeidstakerrettigheter er oppfylt i de aktuelle bedriftene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at forslaget om 1 pmrd. kroner til et "miljøfond" kan være utilstrekkelig til å oppnå det ønskede grunnlag for vurderinger av effekten av forslaget. På denne bakgrunn foreslår disse medlemmer at det avsettes 2 pmrd. kroner til den delen av fondet som skal forvaltes etter særskilte miljøkriterier.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sette av 2 mrd. kroner til den delen av petroleumsfondet som skal forvaltes etter særskilte miljøkriterier."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, går mot Regjeringens forslag om å bruke stemmeretten

knyttet til Petroleumsfondets aksjer for å fremme hensynet til miljø og menneskerettigheter. Med maksimalt 1 ppst. eierandel i selskapene fondet investerer i, anser flertallet at dette forslaget vil ha mer symbolsk enn reell betydning. Forslaget innebærer også at det må settes i gang et omfattende arbeid med å skaffe seg oversikt over forslag på årsmøter i et stort og økende antall selskaper som fondet investerer i. Det legges opp til at det skal utarbeides et sett med retningslinjer for hvordan en skal utøve stemmeretten knyttet til fondets aksjer, som igjen skal behandles av Stortinget. En slik framgangsmåte vil da synliggjøre den ulike praksis det legges opp til for statlig eierskap i utlandet gjennom fondet og det innenlandske eierskapet, som indirekte også er eierskap i utlandet. Flertallet kan ikke se at det er en så prinsipiell forskjell mellom slikt eierskap at det skulle foranledige egne retningslinjer for fondets stemmerettigheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, mener at Norge bør fortsette å arbeide gjennom internasjonale organisasjoner som WTO for å oppnå våre målsetninger for miljø og menneskerettigheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, går mot Regjeringens forslag om at Statens petroleumsfond ikke skal tillates å investere i selskaper som har produksjon av tobakk som sin hovedaktivitet. Flertallet vil understreke at Petroleumsfondet skal være et redskap for rendyrket finansiell sparing. Dersom man først åpner for å begrense investeringsvalgene for fondet, vil flere andre begrensninger kunne komme, og fondet vil da få dårligere spredning av investeringene. Dette vil øke risikoen og resultatet kan lett bli at fondet får mer karakter av strategisk investor og mindre karakter av statsfinansiell sparing. Flertallet mener at det kan argumenteres for at en rekke andre typer produksjon som er helsefarlig og som kan ha skadevirkninger for miljøet i så fall også burde utelukkes. Forslaget innebærer videre at dersom tobakksproduksjon utgjør en mindre andel av en bedrifts produksjonsvirksomhet, men ikke er hovedvirksomheten, vil fondet fortsatt kunne investere i selskapet. Dette illustrerer hvor vanskelig det er å legge føringer på fondets investeringsvalg.

Flertallet viser til Regjeringens opplegg for utvidet landliste for Petroleumsfondet, og legger til grunn at en gjennomarbeidet plan for utvidet landliste forelegges Stortinget på et senere tidspunkt. Det skal legges vekt på de faglige råd som Norges Bank gir som fondsforvalter.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre sluttar seg til Regjeringa sitt opplegg for utvida land-

liste og supplerande retningslinjer for forvaltninga av Statens petroleumsfond.

Desse medlemmene ser positivt på at Regjeringa vil arbeide vidare med å utvide retningslinjene til fondet slik at det blir teke betre omsyn til etikk og menneskerettar, samt arbeide med ei løysing der miljøomsyn blir lagt til grunn for investeringane.

Desse medlemmene ser det som viktig at Regjeringa har gjort framlegg om å styrkje omsynet til etikk og miljø ved at ein mindre del av fondet skal bli forvalta etter særskilde miljøkriterium, at det vert opna for aktiv bruk av stemmerettane knytta til aksjane i fondet for å fremje omsynet til menneskerettar og miljø, og at det blir forbode for heile fondet å investere i selskap som har produksjon av tobakk som sin hovudaktivitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser positivt på muligheten for investeringer i miljørelatert virksomhet under forutsetning av at det ikke er miljøhensyn, men avkastning, som er retningsgivende for fondsforvalternes investeringsvurderinger.

Disse medlemmer vil gå mot Regjeringens forslag.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sentrumsregjeringa både i sitt eget grunnlagsdokument, Voksenåsen-erklæringa, og også i ulike budsjettinnstillinger har understreket at de ønsker at menneskerettar og miljø skal legges til grunn for de investeringsvalg Petroleumsfondet skal foreta seg. Etter to års arbeid har Regjeringa klart å komme opp med et lite miljøfond på 1 mrd. kroner (uten retningslinjer så langt), at fondet som helhet ikke skal investere i tobakksselskaper og at man skal kunne stemmeretten i selskap fondet har investert i, hvis andre foreslår noe som kan peke i retning av miljø og menneskerettigheter. I sannhet berget som fødte en mus.

Dette medlem viser til at det er mulig hvis man ønsker det å utarbeide retningslinjer både for miljø og menneskerettigheter for oljefondet, som er praktikable og ubyråkratiske, hvis man ønsker. Sannheten er imidlertid den at man ikke ønsker det, og at troen på at grønne og etiske kriterier vil begrense avkastninga er det som tillegges vekt. Nå er det ingen grunn til å tro at slike retningslinjer vil begrense avkastning, tvert imot viser det seg at bedrifter som tar denne type hensyn gjennomgående har vel så stor avkastning som de som ikke har det.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utforme retningslinjer for Statens Petroleumsfond som sikrer at investeringene i fondet ikke investeres i selskaper som bryter med elementære menneskerettslige, miljømessige og faglige rettigheter."

Dette medlem vil nedenfor vise til hvordan slike kriterier kan utformes:

Innledning

Petroleumsfondet representerer det oppsamlede overskudd av norsk petroleumsvirksomhet. Fondet har vært utsatt for kritikk fordi det har blitt avslørt at det lider av en rekke etiske mangler, primært fordi det ikke inneholder noen kriterier for verken miljøvennlighet eller menneskerettigheter. Kritikken har vært imøtegått fra representanter for Regjeringen med at det er umulig å komme opp med slike kriterier, det vil redusere lønnsomheten og være umulig å styre.

Det finnes flere eksempler på at alle disse motforestillingene er faktisk feil. For det første finnes det flere eksempler på at slike kriterier ikke bare er definert, men også ligger til grunn for investeringsprofiler for flere fond både i Norge og i andre land. For det andre viser det seg at de fond som benytter slike kriterier som grunnlag for sine investeringer ikke gjør det verre enn andre, bare profittstyrte aksjefond, snarere tvert imot. For det tredje er det å evaluere bedrifter og investeringsobjekter etter miljø- og menneskerettighetskriterier en voksende virksomhet for bedrifter og stiftelser som fra før av driver med kvalitetssikring. Det Norske Veritas er et godt eksempel på dette.

Det kan argumenteres med at å begrense investeringer til de bedrifter som opererer med en anstendig miljø- og menneskerettighetsprofil vil begrense antall mulige investeringsobjekter. Dette er innlysende - i det øyeblikket man legger et hvilket som helst krav til grunn reduseres antall mulig investeringsobjekter. Imidlertid er det heller ingen tvil om at det er etisk problematisk for Norge som nasjon at vi både har tjent oss rike på produksjon og salg av et produkt som har skapt det største og vanskeligste miljøproblem verden noensinne har stått overfor, og investerer overskuddet i Union Carbide og andre bedrifter med et frynset etisk rykte.

Det må være et mål at hele fondet er underlagt miljø- og menneskerettigheter innen 3 år.

Praktisk gjennomførelse

En god innvending mot å legge for sterke føringer på hva og hvordan det skal investeres er den praktiske gjennomføringen. Det vil være både upraktisk og dyrt dersom aksjeforvalterne skulle gjennomføre en miljø og menneskerettighetsrevisjon av hver enkelt bedrift man vurderte å investere penger i. De forvalterne Norges Bank bruker har i dag ikke slik kompetanse. Dette er da også påpekt som et av de store hindrene for at petroleumsfondet skal operere med klare verdikriterier. Men dette problemet lar seg i realiteten lett løse, og uten at det behøver å koste forvalteren noe ekstra.

Når Norges Bank plasserer midler hos en forvalter for investeringer på vegne av den norske stat, er det allerede i dag sterke føringer på hvordan det skal investeres. I forskrift av 3. oktober 1997 har Finansdepartementet bl.a. fastslått at mellom 30-50 pst. av midlene

skal plasseres i aksjer, at investeringene skal skje i 21 utvalgte land og at fondet ikke skal investere i mer enn 1 pst. av aksjekapitalen i ett enkelt selskap. Videre har Norges Bank gitt mandater til hver forvalter med klart definerte restriksjoner på hvor stor risiko de kan ta. Innenfor disse begrensninger skal forvalterne søke å oppnå en høyest mulig avkastning på porteføljen. Miljø- og menneskerettighetskrav vil representere en ytterligere begrensning i forvalternes mandater.

Det Norges Bank kan gjøre er å legge et helt konkret krav til forvalterne om å avkreve investeringsobjektene en egenerklæring knyttet til miljø og menneskerettigheter. Egenerklæringen skal inneholde konkrete kriterier og krav, og være en betingelse for at bedriften er interessant for Norges Bank å investere i. Det skal gjøres helt klart at bedriften både kan og vil bli evaluert i forhold til denne egenmeldingen, på en "stikkprøve" basis, og dersom virkeligheten er i strid med erklæringens innhold, vil investeringene bli trukket ut.

Bedrifter som opplyser at de ikke kan oppfylle alle delene av egenerklæringen kan likevel være interessante for investeringer. Poenget er jo ikke bare å belønne etisk forsvarlige bedrifter, men også å oppmuntre til forandringer hos mer kritikkverdige konkurrenter. Realiteten er jo dessuten at mange bedrifter er positive til forandringer, men kanskje bare trenger en kraftig oppfordring. Her kan man gi bedriften en ett års frist til å oppfylle manglene, og hvis de ikke blir rettet opp, trekkes investeringene ut. I slike situasjoner vil det norske petroleumsfondet kunne ha konkrete positive følger på miljø- og menneskerettighetssiden.

Hvilke kriterier bør egenmeldingen inneholde?

Kriteriene er knyttet til miljø- og menneskerettigheter. Det er ikke snakk om ekstreme eller uoppnåelige krav - poenget er å sende helt klare signaler til bedrifter om at det lønner seg å drive miljøvennlig og å ta vare på helt grunnleggende menneskerettigheter. I realiteten er det et krav til bedriftene om å oppføre seg etisk forsvarlig, og å vise at Norge som nasjon ønsker å belønne slik oppførsel. Kriteriene bør dessuten i høyest mulig grad knytte seg til etablerte, internasjonale standarder, slik at det blir mulig for en uavhengig instans å kontrollere bedriftene på like fot.

Dette er noe vanskeligere når det gjelder miljø enn når det gjelder menneskerettigheter. Det er en realitet at det eksisterer en standard som dokumenterer et etisk grunnlag for produksjon av varer og tjenester (SA 8p000), men at en tilsvarende standard ikke finnes for miljøproblemer, særlig ikke av global karakter (drivhuseffekten for eksempel). Imidlertid finnes det en standard som stiller krav til miljøriktig produksjon, ISO 14p000. I tillegg til at sertifisering i henhold til denne standarden gir et viktig signal om bedriften tenker miljø i sin virksomhet, gir det også en mulighet til å evaluere bedriftens virksomhet:

a) Miljøkriterier

Miljøkriteriene bør ha tre elementer ved seg:

1. Bedriften skal ha en miljøstrategi, og at denne skal være tilgjengelig.
2. Bedriften skal være sertifisert i henhold til den internasjonale miljøstandarden ISO 14p000.
3. Bedriften eller noen av dets datterselskaper skal ikke være involvert i noen av de følgende fem aktiviteter:
 - produksjon, distribusjon og salg av land-miner,
 - kjernekraftindustrien,
 - produksjon av genmanipulerte produkter som er i strid med genteknologiloven, samt produksjon av kjøtt med bruk av veksthormoner,
 - tobakksselskaper, og
 - rydding av tropisk regnskog.

Man må også kunne kreve at bedriften heller ikke produserer varer som er i konflikt med internasjonale miljøavtaler (som for eksempel karbonfluorkarboner, eller KFK). Alternativt kan man kreve at den retter seg etter internasjonale miljøavtaler. Man kan også vurdere om man skal kreve at bedriften ikke er involvert i paraplyorganisasjoner som aktivt arbeider mot Kyoto-protokollen og tiltak for å redusere utslipp av CO₂ (som Global Climate Coalition).

b) Menneskerettigheter

Bedriften må forplikte seg til å holde seg innenfor kravene til den internasjonale standarden SA 8p000. Det må kreves at bedriften ikke har vært dømt for grove overgrep på menneskerettigheter verken på sine ansatte eller andre, og at den ikke befinner seg i konflikt med urbefolkninger i forbindelse med sin virksomhet. Det må videre kreves at bedriften kan erklære at den ikke er involvert i overgrep på menneskerettigheter i henhold til menneskerettighetskonvensjonen, og at den heller ikke driver virksomhet i konflikt med internasjonale menneskerettighetsavtaler.

Elementer av kriteriene fra SA 8p000:

- Forbud mot barnearbeid.
- Forbud mot tvangsarbeid.
- Standarder for helse og sikkerhet.
- Rett til fri organisering.
- Ingen diskriminering på bakgrunn av rase, kaste, nasjonal tilhørighet, religion, handicap, kjønn, seksuell legning, fagforenings tilhørighet eller politisk tilknytning.
- Forbud mot fysisk avstraffelse og annen mishandling.
- Begrensninger i arbeidstid.
- Krav om minimumslønn.
- Prosedyrer for effektiv ledelse.

Oppfølging og etterprøving

Et grunnleggende element i dette systemet er en grundig og uavhengig etterprøving og oppfølging av bedriftens egenmelding. Poenget er at kontroll skal foregå etter stikkprøve-prinsippet, og dermed unngå en stor, tung og dyr vurdering av alle bedrifter petroleumsfondet er investert i.

Kontroll av bedriftene i henhold til kriteriene i egenmeldingen må utføres av en uavhengig instans med erfaring i kvalitetskontroll basert på egenkontroll. Som kjent utføres mye kvalitetskontroll av produksjon ved at bedriften selv er ansvarlig for kontrollen, og så kontrolleres bedriftens systemer ved stikkprøver av en uavhengig instans, som for eksempel Det Norske Veritas. DnV er akkreditert av Council of Economic Priorities (CEP) til å foreta SA 8p000 revisjoner. Tilsvarende ekspertise finnes for revisjoner av ISO 14p000 og andre miljøkriterier.

Poenget med kontrollen er å etterprøve bedriftens egenerklæring, og å følge opp eventuelle mangler fra tidligere inspeksjoner.

Det må utarbeides regler for brudd på kriteriene. Det kan være at det fornuftigste er å gi bedriften en viss periode (for eksempel et år) på å rydde opp - dersom dette ikke skjer vil man trekke investeringene tilbake.

Dette medlem viser til de konkrete endringene i forvaltningen av fondet som Regjeringen foreslår. Dette medlem vil subsidiært støtte disse.

4.4.2 Folketrygdfondet

4.4.2.1 Samandrag

Folketrygdfondet kan i henhold til retningslinjene gitt av Stortinget plassere sine midler i aksjer m.v., obligasjoner og sertifikater, kontolån til statskassen og som bankinnskudd. I medhold av §p9 i retningslinjene kan Kongen gi nærmere regler om fondsforvaltningen. Denne adgangen er ved kgl. resolusjon av 17.pjanuar 1992 delegert til Finansdepartementet. For 1999 har Finansdepartementet fastsatt en øvre ramme på 1,5 mrd. kroner for Folketrygdfondets samlede beholdningsøkning av private og kommunale obligasjoner og sertifikater (uten statsgaranti), bankinnskudd og aksjer m.v. I 1998 hadde Folketrygdfondet en tilsvarende ramme på 2,0 mrd. kroner. Øvrig plasseringsøkning skal skje i stats- eller statsgaranterte papirer eller som kontolån i statskassen.

4.4.2.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, tek utgreiinga om Folketrygdfondet til orientering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er nødvendig å gi Folketrygdfondet plasseringsadgang i utlandet slik styret i fondet har bedt om for å sikre rimelig balanse og risikoavlastning i aksjeporteføljen. Ved å tillate at Folketrygdfondet også får anledning til å kjøpe utenlandske

aksjer må man samtidig akseptere at det vil ta noe tid å bygge kompetanse i utenlandske markeder.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Regjeringen bes utrede og legge frem forslag om utvidet adgang til investeringer i utenlandske aksjer for Folketrygdfondet."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet konstaterer at Regjeringen er mer ivrig til å tilrettelegge for gode rammebetingelser for statlig virksomhet og deres konkurranseevne enn for det private næringsliv.

Disse medlemmer mener at så lenge vi har statlig eierskap må dette tilrettelegges slik at eierskapet profesjonaliseres og utøves best mulig, men vil understreke at det samtidig må gjennomføres omfattende deregulering av lovverket for private finansinstitusjoner slik at man ikke opplever en konkurransevridding til fordel for offentlig eid virksomhet.

Disse medlemmer viser til Regjeringens omtale av utviklingen i generasjonsregnskapet. Etter disse medlemmers oppfatning er det svært vesentlig at politiske myndigheter har en klar oppfatning av hvordan vi skal løse våre fremtidige pensjonsforpliktelser uten at dette medfører økning i det totale skatte- og avgiftstrykk i Norge. Disse medlemmer mener det er nødvendig å omorganisere statens eierskap og kapitalforvaltning på en slik måte at dette i størst mulig grad kommer norske skattebetalere til gode og på en slik måte at uheldig sammenblanding av roller fra statlige myndigheters side unngås.

En betydelig del av aksjekapitalen på bedrifter notert på Oslo Børs er statseid og disponert av Regjeringen via statsråder som generalforsamlinger eller som representant for staten som mindretallseier. Den makt som dermed er sikret Regjeringen via eierskapsrollen, er meget betydelig. Muligheten for sammenblanding av roller og avveininger mellom samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske interesser er betydelig. Disse medlemmer mener at det for alle statlig eide bedrifter må klargjøres om eierskapet har et styringsformål eller et finansielt avkastningsformål. Enhver kombinasjon av disse to formål avvises idet den ene eller den andre må velges etter en reell og konkret begrunnelse. Der eneste begrunnelse er såkalt nasjonalt eierskap for å bevare tilknytningen til Norge og eventuelt hovedkontor i Norge, mener disse medlemmer at selskapets vedtekter må endres slik at en såkalt gylden aksje eiet av staten sikres veto i de spørsmål som faller innenfor slike begrunnelser. Deretter defineres det statlige eierskapet som et finansielt eierskap. Salg av alle statens eierandeler i alle selskaper med finansielle avkastningsformål som begrunnelse, vil neppe ha norske kjøpere da omfanget er for stort og det er stor mangel på norske finansielle investorer i og med at de store pensjonsordninger er i statens hånd gjennom Folketrygden. I tillegg har staten enorme pensjonsforpliktelser gjennom Folketrygden som ikke er fondsbasert.

Derfor mener disse medlemmer at statens pensjonsforpliktelser og finansielle eierposisjon i norske bedrifter kan kombineres ved å overføre statlige aksjer i bedrifter hvor finansiell avkastning er formålet til Folketrygdfondet. Samtidig gis dette fondet gradvis en mer normal fondsrolle overfor pensjonsutbetalingene i folketrygdsystemet. Når slike aksjer er overført Folketrygdfondet vil muligheten for misbruk av statens eiermakt fra politiske myndigheters side være bortfalt og maktspredning vil være oppfylt. Ytterligere maktspredning kan oppnås ved å dele opp Folketrygdfondet i flere separate og selvstendige fond med egne styrever, administrasjoner og eierporteføljer, men med samme forhold til at Folketrygden disponerer avkastningen.

For å styrke Folketrygdfondets disposisjon som reelt fond for folketrygdens pensjonsforpliktelser kan også SDØE-eierandeler overføres til Folketrygdfondet.

De nåværende statlige eierandeler er betalt av norske skattebetalere og aksjene er derfor skattebetalernes eller befolkningens eiendom som disponeres av landets myndigheter. Det er befolkningen som gjennom staten eier selskaper som Telenor, Statoil, Statkorn, Statsbygg, Statskraft og Postbanken, samt store eierandeler i Hydro, DNL, DnB, Fokus, Kreditkassen osv. I forbindelse med en omorganisering av disponeringen av det nåværende eierskapet av flere selskaper vil disse medlemmer også at en del av aksjene i slike selskaper skal kunne overføres direkte til norske borgere uten vederlag, slik at de reelle eierne selv kan disponere sine eierandeler. Det vil også føre til en gigantisk voksenopplæring av den norske befolkning i det å være aksjonær og eier.

Disse medlemmer vil hevde at det ikke er statlig eie av næringslivet i seg selv som kan være negativt, men muligheten for maktmisbruk og dårlig utøvelse av eierskapet som er det farlige. Med overføring av eierskapet til befolkningen og til et uavhengig Folketrygdfond, som igjen er oppdelt i flere fond, vil hovedproblemene være løst. Det forutsettes at styrene i fondene under Folketrygdfondet oppnevnes av ulike organisasjoner for hvert enkelt fonds vedkommende. Samtidig forutsettes det at hvert fond har en entydig bestemmelse om at de investeringer som skal foretas skal sikre en rimelig avkastning og en rimelig risikoprofil. De vil da i praksis virke som institusjonelle og profesjonelle investorer på lik linje med forsikringsselskaper, investeringsfond, pensjonskasser og banker basert på forskjellige miljøer og forskjellige vurderinger av de enkelte aksjeselskapene fondene har eierinteresser i. For øvrig forutsettes det også en betydelig grad av frihet når det gjelder valg av investeringer i norske og utenlandske selskaper og fonds fra folketrygdfondenes side.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede ulike modeller for omorganisering av Folketrygdfondet med sikte på en endring av statens eierskapshåndtering og forvaltning

av kapital og med sikte på å løse de fremtidige pensjonsforpliktelser."

Disse medlemmer mener videre det er naturlig at Regjeringen ser hen til den næringspolitiske utvikling som har funnet sted i land det er naturlig å sammenligne seg med. Tendensen går mot mer næringsnøytrale ordninger og virkemidler som stimulerer innovasjon og nyetableringer. Mange land har også forsterket den offentlige innsatsen for å fremskaffe investeringskapital for næringslivet. Subsidiennivået reduseres over tid i flere nordiske land. Internasjonalisering og eksport ser ut til å være sentralt.

Det er tendenser i det norske markedet til at markedsvikten i kapitalmarkedene øker. Det er nærliggende å knytte dette blant annet til nytt og strengere regelverk overfor banker, fusjonsbølgen i norsk finansnæring men også til det sett av rammebetingelser i Norge som ikke samsvarer med land vi naturlig sammenligner oss med og som vårt næringsliv konkurrerer med. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har varslet at det skal nedsettes et ekspertutvalg for å se på rammebetingelsene for norsk finansnæring. Dette er svært nødvendig og disse medlemmer finner det gledelig at Regjeringen tar dette initiativ, men det er også nødvendig å se på tilsvarende forhold for en rekke andre næringer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen redegjøre for på hvilke områder norsk lovgivning og norske rammebetingelser divergerer vesentlig fra og dermed er et hinder for næringsutvikling i forhold til EU."

4.5 Internasjonale finanskriser

4.5.1 Samandrag

Stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen fremmet 19. oktober 1998 følgende forslag (Dokument nr. 8:124 (1997-98)):

"Stortinget ber Regjeringen om å sette ned et offentlig utvalg for å utrede en innføring av en Tobin-avgift på valutahandel med sikte på å begrense kortsiktig, spekulativ valutahandel. Utvalget må vurdere konsekvensene ved innføring av en slik avgift på henholdsvis nasjonal, regional og internasjonal basis."

Med utgangspunkt i brev av 6. november fra finansminister Gudmund Restad til finanskomiteen skriver finanskomiteen i sin innstilling til forslaget (Innst. S. nr. 31 (1998-99)) blant annet følgende:

"Til forslagens pkt. 1 viser Regjeringen til at den vil utrede og vurdere på bred basis betydningen av frie kapitalbevegelser og muligheten for og ønskeligheten av å regulere og begrense disse. I denne utredningen vil det bli gitt en oversikt over hovedtrekk i det internasjonale regelverket på området, vurderinger av muligheter for å forebygge internasjonale finansielle kriser, vurderinger av ulike sider ved en såkalt "Tobin-avgift",

oversikt over ulike forhold som har betydning for finansiell stabilitet som f.eks. informasjon, et effektivt tilsyn, et godt kapitaldekningsregelverk og gode kreditt- og risikovurderingssystemer i bankene. Komiteen sier seg tilfreds med at Regjeringen vil komme tilbake med slike brede vurderinger i Revidert nasjonalbudsjett 1999."

Det er i meldingen avsnitt 3.5 gjort en gjennomgang vedrørende internasjonale kapitalbevegelser, finanskriser og reguleringer m.v.

Liberalisering av handel og kapitalstrømmer har særlig vært motivert av fordelene ved økonomisk integrasjon. Uten restriksjoner på kapitalstrømmene vil investorene søke anvendelser der kapitalen kaster mest mulig av seg, hensyn tatt til risiko. Dette gjelder i så vel innenlandske som internasjonale finansmarkeder. I de framvoksende økonomiene i bl.a. Asia, har tilgangen til eksportmarkeder og utenlandske investeringsmidler trolig bidratt vesentlig til å stimulere den økonomiske oppgangen.

Egenskaper ved kapital- og finansmarkedenes virkemåte innebærer imidlertid at det er nødvendig med et system med effektivt tilsyn og tilstrekkelig oppfølging fra myndighetenes side for å bidra til å sikre soliditet og stabilitet i finanssektoren. Flere av de finanskrisene som har funnet sted den senere tiden, har avdekket at det er behov for et bedre internasjonalt regelverk på dette området.

Finansinstitusjonene har i økende grad blitt integrert over landegrensene. Stabiliteten i innenlandske finansmarkeder er derfor i større grad avhengig av utviklingen også i utenlandske markeder. I lys av dette er det nødvendig for den finansielle stabiliteten i et land at det er etablert betryggende tilsynsordninger og regelverk på finansområdet også i andre land. Det er større behov for internasjonale standarder og samordning av tilsyn med finansmarkedene mellom land. Gruppen av de syv største industrilandene (G-7) har, sammen med myndighetene i viktige framvoksende økonomier og institusjoner som bl.a. Det internasjonale valutafondet (IMF), Verdensbanken og Bank for International Settlements (BIS), gått sammen om å utarbeide forslag som kan bidra til å styrke det finansielle systemet. Det arbeides med tiltak både for å motvirke finansielle kriser og for å stå bedre rustet til å møte finansielle kriser i framtiden.

Krisene som har oppstått den senere tiden, har i varierende grad hatt realøkonomiske konsekvenser. For flere framvoksende økonomier har krisene ført til betydelig økonomisk tilbakegang og problemer for store deler av befolkningen. For industrilandene har de realøkonomiske konsekvensene av finansielle kriser vært mer begrensede i den senere tiden. Dette kan bl.a. ha sammenheng med at disse landene har en finanssektor som er bedre i stand til å håndtere raske omslag i kapitalstrømmer.

Det er også blitt foreslått tiltak som har som formål å regulere kortsiktige kapitalstrømmer mellom land. Chile har i flere år regulert kortsiktige inngående kapi-

talstrømmer. Sentralbanksjefen i USA, Alan Greenspan, har nylig tatt til orde for at det bør vurderes å innføre reservekrav på lån mellom banker i forskjellige land. Slike tiltak kan medvirke til å begrense omfanget av finanskriser ved å redusere risikoen for store ubalanser som følge av en sterk kapitalinngang.

Stortingsrepresentantene Djupedal og Halvorsen tok i sitt Dokument 8-forslag til orde for å innføre en avgift på valutatransaksjoner, den såkalte Tobin-avgiften. En slik avgift vil kunne virke stabiliserende ved at den begrenser omfanget av kortsiktige kapitalplasseringer. Skal den ha noen effekt, kreves det imidlertid at avgiften blir gjennomført på global basis. Det er også stor usikkerhet knyttet til hvordan en slik avgift vil virke. En slik avgift ville fungere som en skatt på all handel med varer til og fra Norge. Lavere omsetning i markedet for norske kroner kan dessuten gjøre at enkelttransaksjoner lettere vil påvirke valutakursen. Den innenlandske finansnæringen ville også kunne bli rammet, fordi store valutatransaksjoner med en ensidig avgift i Norge trolig ville bli foretatt utenlands. Å innføre en slik avgift ensidig i Norge ville også være i strid med Norges internasjonale forpliktelser gjennom bl.a. EØS-avtalen.

Det gjøres et betydelig arbeid internasjonalt for å bedre finansmarkedenes virkemåte for å bidra til å redusere risikoen for finansielle kriser i framtiden. Det vinnes stadig ny innsikt om feltet. Norge er i dag langt framme når det gjelder gjennomføring av internasjonale standarder for tilsyn og regelverk i finanssektoren. Det er viktig at Norge fortsatt er med i arbeidet som skjer på dette området internasjonalt, og at Norge er med på å bidra til at slike standarder også tas i bruk i andre land.

4.5.2 Merknader fra komiteen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, tar departementets utgreiing til orientering.

Flertallet mener at arbeidet med å etablere systemer for forebygging av internasjonale finanskriser er særdeles viktig. Fra flere hold har blitt tatt initiativ for å reformere de internasjonale finansielle institusjonene og å bedre finansmarkedenes virkemåte. Flertallet viser til at Norge er langt framme når det gjelder gjennomføring av internasjonale standarder for tilsyn og regelverk i finanssektoren. Flertallet mener det er viktig at Regjeringen arbeider aktivt i internasjonale fora for å skape oppslutning om felles tiltak som kan begrense og forebygge internasjonale finansielle kriser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre konstaterer at Regjeringen nå har kommet til det syn disse medlemmer lenge har fremmet; at det ikke er aktuelt å innføre ensidige tiltak for å begrense valutahandel. Disse medlemmer støtter departementets vurderinger knyttet til inn-

føring av en såkalt Tobin-avgift på valutahandel. Spesielt vil disse medlemmer understreke de negative konsekvensene det kan ha å gjennomføre ensidige tiltak i Norge, blant annet risikoen for en mer ustabil valutakurs, at finansnæringen rammes og at et slikt tiltak kan være i strid med Norges internasjonale forpliktelser.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener omtalen i Revidert nasjonalbudsjett vanskelig kan sies å "utrede og vurdere på bred basis betydningen av frie kapitalbevegelser og muligheten og ønskeligheten av å regulere og begrense disse", slik Regjeringen sa den ville gjøre i brev til finanskomiteen i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:124 (1997-98). Regjeringen har nøydt seg med å referere kjente argumenter for og særlig mot, kapitalbevegelser generelt og valutatransaksjoner spesielt.

Dette medlem mener at Norge bør støtte aktivt opp om det arbeid som foregår i regi av OECD og IMF for å utvikle internasjonale standarder for regelverk og tilsyn med kapitalbevegelser. Men etter dette medlems oppfatning er slike tiltak ikke tilstrekkelige. Det er nødvendig å komme med tiltak mot det som er drivkraften bak spekulative, kortsiktige kapitalbevegelser, nemlig muligheten for stor avkastning.

Dette medlem konstaterer at Regjeringen skriver at en Tobin-avgift kan virke stabiliserende om den gjennomføres på global basis, men at det også er stor usikkerhet knyttet til hvordan en slik avgift vil virke. Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen på den mest hensiktsmessige måte; ta opp spørsmålet om en Tobin-avgift i OECD med tanke på å få gjennomført en utredning i regi av organisasjonen."

Dette medlem vil vise til at bakgrunnen for finanskomiteens behandling av Dokument nr. 8:124 (1997-98) var valutakurssjokket som rammet Norge i august 1998, slik også andre land har blitt rammet med enda større negative konsekvenser. Regjeringens omtale refererer ulike tiltak og forslag internasjonalt som gjøres av land for å beskytte seg mot uheldige virkninger av store kortsiktige kapitalbevegelser. Disse tiltakene og forslagene kan også være aktuelt for Norge. Som et lite land med en åpen økonomi som fortsatt i lang tid framover vil ha sin valutakurs nært knyttet til prisen på en råvare, må vi regne med å fortsatt kunne bli utsatt for svingninger og press mot den norske krona. Slike svingninger har vi i dag få muligheter til å hindre at utvikler seg til valutakurssjokk fordi valutaspekulasjon i slike situasjoner forsterker svingningene.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å nedsette et utvalg for å utrede hvordan Norge kan forebygge og håndtere valutakurssjokk."

Komiteens medlem fra Tverrpolitisk Folkevalgte tar Regjeringens redegjørelse til orientering.

4.6 Inntekts- og sysselsetjingspolitikken

4.6.1 Inntektspolitikken

4.6.1.1 Samandrag

For å styrke det inntektspolitiske samarbeidet kom partene i arbeidslivet og Regjeringen sammen til en inntektspolitisk konferanse i midten av desember 1998. Regjeringen har fulgt opp drøftingene på denne konferansen bl.a. ved å nedsette et utvalg for forberedelse av inntektsoppgjøret 1999 (Arntsen-utvalget), og et utvalg for å drøfte strategier for sysselsetting og verdiskapning (Sysselsettingsutvalget). Det er også nedsatt et utvalg for å gjennomgå arbeidsmiljøloven, og et utvalg for å analysere dagens forhandlingssystem og vurdere eventuelle forbedringer i institusjonelle rammer rundt lønnsforhandlingene vil bli nedsatt i nær fremtid. I tillegg er alle hovedorganisasjonene invitert til å delta i Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

Grunnlaget for den norske lønnsforhandlingsmodellen, der hensynet til konkurranseutsatt sektor tillegges vesentlig vekt, ble drøftet i Arntsen-utvalget. For konkurranseutsatt sektor under ett er lønnskostnadene den klart viktigste enkeltfaktor for konkurranseevnen. Lønnskostnadene er viktig både direkte, ved at de utgjør en betydelig del av produksjonskostnadene i den enkelte bedrift, og indirekte fordi lønnen i andre bedrifter, bl.a. underleverandører, er med på å bestemme prisen på vareinnsatsen i produksjonen. Det var bred enighet i Arntsen-utvalget om at pris- og kostnadsveksten i Norge over tid må være på linje med kostnadsveksten hos våre handelspartnere for å opprettholde størrelsen på den sektoren som er utsatt for internasjonal konkurranse. Det er bare dersom produksjonen i Norge over tid innrettes mer effektivt eller mer i samsvar med markedets ønsker enn det våre handelspartnere klarer, at lønnsveksten kan være høyere enn hos våre konkurrenter og Norge kan opprettholde markedsandeler. Med den raske spredningen av teknologi som i dag skjer over landegrensene og den sterke konkurransen i produktmarkedene, vil slike forhold neppe gi grunnlag for noe vesentlig avvik i lønnsveksten i Norge sammenliknet med våre handelspartnere.

For å ivareta hensynet til konkurranseutsatt sektor i inntektsoppgjørene, pekte Arntsen-utvalget på følgende:

- Partene i arbeidslivet og myndighetene har en felles interesse i at reallønnen sikres gjennom lave nominelle tillegg. På kort sikt kan arbeidstakerne være tjent med høyere lønnsvekst, men på lengre sikt vil det true arbeidsplassene og offentlige vel-

ferdsgoder. Erfaringene både fra Norge og andre land er at lav nominell lønnsvekst best ivaretas ved en koordinert lønnsdannelse.

- Hensynet til konkurranseevnen vil bli best ivarett ved at sektorer som er mest utsatt for internasjonal konkurranse, forhandler først, og at disse forhandlingene på en troverdig måte angir rammene for den totale lønnsveksten. Disse rammene må så fungere som retningslinjer for lønnsveksten i øvrige tariffområder, men likevel slik at hvert område kan velge forhandlingsprofil innenfor den angitte totalrammen.

Disse spørsmålene vil bli diskutert videre i det offentlige utvalget som skal nedsettes for å vurdere forhandlingssystemet. Utfordringene skissert ovenfor vil også være sentrale i arbeidet for det nye Sysselsettingsutvalget.

Veksten i timelønnskostnadene i norsk industri var i perioden 1988-94 i gjennomsnitt lavere enn hos våre handelspartnere. I årene etter 1994 har veksten i lønnskostnadene i norsk industri vært sterkere enn hos våre handelspartnere, noe som isolert sett har bidratt til å svekke den kostnadmessige konkurranseevnen. Foreløpige tall indikerer at timelønnskostnadene i norsk industri økte med drøyt 6 pst. i 1998, mot drøyt 3 pst. hos våre viktigste handelspartnere. I Arntsen-utvalget var det bred enighet om at lønnsveksten raskt bør bringes ned på samme nivå som hos våre handelspartnere.

I utvalget var det også enighet om viktige elementer i en kompetansereform.

Det er i meldingen lagt til grunn en gjennomsnittlig årslønnsvekst fra 1998 til 1999 for alle grupper under ett på 4 H pst. Dette anslaget forutsetter at moderasjonslinjen følges opp i de gjenstående oppgjørene, også på lokalt nivå. Sammen med en anslått prisstigning på 2,4 pst. innebærer dette en gjennomsnittlig reallønnsvekst fra 1998 til 1999 på om lag 2 pst. Dette er noe høyere enn den gjennomsnittlige årlige reallønnsveksten hittil på 1990-tallet.

I årets inntektsoppgjør er kompetansereformen et sentralt forhandlingstema. I Arntsen-utvalget var det bred enighet om hovedtrekkene i en kompetansereform. Under et møte hos statsministeren 25. mars 1999 overleverte LO og NHO et notat med en rekke ønsker om statlige bidrag til en kompetansereform. Merknader i statsministerens svarbrev 10. april 1999 til partene er gjengitt i meldingen avsnitt 3.6.1.

4.6.1.2 Merknader fra komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener det er viktig at alle parter bidrar til det inntektspolitiske samarbeid. Dette er viktig for å sikre arbeidsplasser, framtidig velferd og et godt klima for en videreutvikling av inntektspolitikken innenfor et forsterket solidaritetsalternativ.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at

endringene i samfunnet og arbeidslivet skjer raskere enn noen gang tidligere, og dette stiller store krav til kunnskap og kompetanse hos den enkelte. Disse medlemmer viser til at Stortinget har bedt Regjeringen fremme lovforslag om individuell rett for voksne til grunnskoleopplæring og individuell rett til utdanningspermisjon. Disse medlemmer viser til brev fra statsministeren datert 10. april 1999, som er gjengitt i St.meld. nr. 2 (1998-99) Revidert nasjonalbudsjett 1999, der det står at Regjeringen skal legge frem forslag som "sikrer tilbud om videregående opplæring for voksne født før 1978". Disse medlemmer mener at dette ikke er tilstrekkelig for å sikre voksnes utdanningsbehov, og viser til Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstrepartis forslag i Innst. S. nr. 78 (1998-99) om at voksne også skal få lovfestet individuell rett til videregående opplæring.

Medlemene i komiteen fra Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til arbeidet fra Arntsen-utvalet som drøfta ulike strategier for sysselsetting og verdiskaping, gjennomgåing av arbeidsmiljølova og nærare analyse av forhandlingssystemet. Disse medlemmene peiker på at det vert sett ned eit utval i nær framtid for å vurdere eventuelle forbetringar i institusjonelle rammer rundt lønsforhandlingane. Disse medlemmene syner vidare til brei semje i Arntsen-utvalet om at pris- og kostnadsveksten i Noreg over tid må koma på linje med kostnadsveksten hos våre samarbeidspartnarar for å oppretthalde norsk konkurranseevne, og at det er lagt til grunn ei gjennomsnittleg årslønsauke frå 1998 til 1999 på 4,5 pst. Dette anslaget føreset at moderasjonslinja vert ført vidare i dei resterande oppgjera, også på lokalt nivå. Disse medlemmene vil også vise til sine merknader under punkt 2.2.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at solidaritetsalternativet har vært en bløff for store grupper lønsmottagere. Ikke engang LO er uenig i at bedrifter ikke må finne seg i et lønnsoppgjør som priser arbeidskraft så høyt at bedriftene stadig taper flere anbud og til slutt går konkurs. Derfor er det nødvendig at arbeidstagerne er solidariske med bedriftens interesser. Vi trenger dog ikke et solidaritetsalternativ for at arbeidstagerne skal være interessert i beholde jobbene sine. Det er heller ikke riktig at solidaritetsalternativet er den beste løsningen for pris- og rentestabilitet i Norge. Det er heller ikke riktig at solidaritetsalternativet er det beste virkemiddel for å utjevne lønnsforskjeller eller for å opprettholde eller skape nødvendig konkurransekraft i norsk næringsliv.

Disse medlemmer vil derimot fremheve betydningen av tiltak som gjør næringslivet mer konkurransedyktig, eksempelvis skatte- og avgiftslettelser, mindre reguleringer og skjemavelde og ikke minst forutsigbare og langsiktige rammebetingelser. Det er videre vesentlig at det norske regelverket i størst mulig

grad er harmonisert med land våre bedrifter i utstrakt grad konkurrerer med.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at veksten i lønnskostnadene i norsk industri siden 1994 har vært høyere enn hos våre handelspartnere. Vi er dermed inne i det femte året på rad hvor lønnsveksten i Norge bidrar til svekket konkurranseevne. Det er viktig for norsk næringslivs konkurranseevne at lønnsutviklingen i årene fremover ikke blir høyere enn hos våre konkurrenter. Samtidig viser imidlertid denne utviklingen at norsk næringsliv kostnadmessig er dårligere rustet enn tidligere til å møte konkurransen fra utenlandske bedrifter. Selv om både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden har et betydelig ansvar for å rette opp næringslivets konkurranseevne gjennom en moderat lønnsutvikling, mener disse medlemmer at denne utviklingen forsterker behovet for å gjennomføre tiltak som gjør næringslivet mer konkurransedyktige. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Høyres forslag om reduserte avgifter, blant annet omtalt i avsnitt 2.2, og til andre tiltak som vil virke positivt. Disse medlemmer understreker at innsatsen for å gi næringslivet gode rammevilkår og bedret konkurranseevne må komme på et bredt felt, gjennom lønnsutviklingen, skatte- og avgiftsnivået, mindre reguleringer, mindre skjemavelde m.m. Bare gjennom en slik bred satsing kan det oppnås gode resultater.

Komiteens medlem fra Tverrpolitisk Folkevalgte viser til sine merknader under avsnitt 2.2.

4.6.2 Sysselsetjingspolitikken

4.6.2.1 Samandrag

Etter seks år med sterk vekst i fastlandsøkonomien har sysselsettingen økt med hele 226 300 personer eller over 11 pst. fra 1993 til 1998. Den sterke sysselsettingsveksten har både gitt flere innpass på arbeidsmarkedet og ført til avtakende arbeidsledighet. Yrkesfrekvensen i aldersgruppen 16 til 74 år er nå høyere enn noen gang og blant de høyeste i OECD-området. Arbeidsledigheten ble nesten halvert fra 1993 til 1998, og bare Luxembourg og Island av industrilandene har lavere arbeidsledighet enn Norge. Utviklingen har ført til knapphet på arbeidskraft i flere sektorer.

I meldingen er det lagt til grunn en avdemping av sysselsettingsveksten framover. Den gjennomsnittlige arbeidsledigheten er anslått å øke svakt fra 1998 til 1999. I deler av arbeidsmarkedet vil det imidlertid fortsatt være betydelig knapphet på arbeidskraft, spesielt i helse- og omsorgssektoren og i utdanningssektoren. Dette er en viktig forskjell sammenliknet med situasjonen på begynnelsen av 1990-tallet da sysselsettingen avtok i de aller fleste næringer i privat sektor. Innenfor enkelte områder av økonomien, særlig i verftsindustrien og oljerelatert virksomhet, vil en imidlertid kunne oppleve en viss økning i ledigheten. Dette må ses i lys

av en nødvendig omstilling i petroleumssektoren til et noe lavere aktivitetsnivå, etter mange år med sterk vekst. Betydelig innvandring fra andre nordiske land har bidratt til å dempe presset innen bygge- og anleggssektoren de siste årene. Redusert aktivitet vil kunne bidra til å snu tilstrømmingen av arbeidstakere fra andre nordiske land. Dette vil i så fall dempe virkningene på ledigheten av et fall i aktiviteten innen sektoren.

Ifølge anslagene i meldingen kan arbeidsledigheten neste år komme opp mot det nivået som sysselsettingskommisjonen anslo som nivået på den såkalte strukturledigheten i Norge, dvs. om lag 3 H - 4 pst., jf. figur 3.7.C i meldingen. Strukturledigheten kan defineres som det nivået på ledigheten som er opprettholdbart over tid, gitt virkemåten til det norske arbeidsmarkedet og under forutsetning av at den kostnadmessige konkurranseevnen overfor utlandet ikke svekkes.

I dagens situasjon på arbeidsmarkedet må sysselsettingspolitikken innrettes mot å sikre tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. Eventuelt økt arbeidsledighet innenfor enkelte næringer og geografiske områder kan motvirkes ved økt mobilitet. I tillegg bør en slik utvikling møtes ved aktiv bruk av arbeidsmarkedstiltak og intensivert formidlingsinnsats.

I vedtatt budsjett ble gjennomsnittlig tiltaksnivå for 1999 fastsatt til 7 000 plasser. Innenfor denne rammen ble det lagt til grunn et måltall for gjennomsnittlig tiltaksnivå på 8 000 plasser i første halvår og 6 000 plasser i andre halvår. Forskjellen mellom første halvår og andre halvår skyldes i stor grad sesongvariasjoner gjennom året. Blant annet pga. større innslag av mindre kostbare tiltak, har tiltaksnivået ligget noe over planlagt nivå hittil i år. Videreføres dette også i resten av året, vil nivået på arbeidsmarkedstiltakene kunne bli noe over 6 000 plasser i andre halvår.

I Nasjonalbudsjettet 1999 ble det lagt til grunn at tiltaksnivået for andre halvår 1999 ville bli nærmere vurdert i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 1999 i lys av utviklingen på arbeidsmarkedet. Utviklingen hittil i år tilsier ikke en vesentlig annerledes innretning av arbeidsmarkedspolitikken enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet. Ledighetsanslaget er noe oppjustert siden Nasjonalbudsjettet, men oppjusteringen er moderat og har funnet sted fra et svært lavt nivå. I tillegg vil det fortsatt være knapphet på arbeidskraft i flere sektorer. På denne bakgrunn har Regjeringen ikke foreslått endret bevilgning til arbeidsmarkedstiltak.

For å legge forholdene bedre til rette for formidling og fleksibilitet i arbeidsmarkedet vil Regjeringen i løpet av kort tid legge fram forslag om endringer i bestemmelsene om arbeidsleie og formidling av arbeidskraft med utgangspunkt i innstillingen til utvalget som vurderte regelverket for formidling og arbeidsleie (Blaalid-utvalget). Utvalget foreslo at private aktører skal kunne drive formidling av arbeidskraft, og at adgangen til arbeidsleie utvides. Høringsinstansene har stort sett stilt seg positive til hovedtrekkene i utvalgets forslag.

Regjeringen nedsatte 23. april 1999 et utvalg for å drøfte strategier for sysselsetting og verdiskaping (Sysselsettingsutvalget). Utvalget skal drøfte strategier som kan bidra til en balansert utvikling i norsk økonomi over tid. I denne sammenhengen skal det legges vekt på tiltak som kan bidra til å bedre økonomiens virkemåte og det skal drøftes hvordan konjunktursvingninger kan reduseres. Utvalget skal redegjøre for hvilken rolle inntektspolitikken kan spille. Videre skal utvalget vurdere næringslivets rammebetingelser slik at de kan bidra til en sterk konkurranseutsatt sektor, økt nyskaping i næringslivet og en mer effektiv bruk av ressursene i de ulike deler av landet. Fristen for utvalgets arbeid er satt til 1. juli 2000.

Arbeidslivsutvalget, som skal gjennomgå arbeidsmiljøloven, ble nedsatt 19. mars 1999. Bakgrunnen for utvalget er de store endringene i arbeidsmarkedet, bl.a. knyttet til inntreden av nye grupper på arbeidsmarkedet og endringer i næringsstruktur, med mer tjensteproduksjon og kunnskapsbasert produksjon. Disse endringene kan øke behovet blant både arbeidsgivere og arbeidstakere for nye og mer fleksible måter å organisere arbeidet på. Utvalget skal analysere hvordan disse behovene bedre kan ivaretas på de fire hovedområdene arbeidsmiljø, arbeidstid, stillingsvern og medbestemmelse. Utvalget skal ikke komme med forslag til endringer i arbeidsmiljøloven, men peke på hvilke områder som det bør arbeides videre med etter at utvalget har avgitt sin innstilling innen 1. november 1999.

Forsøksordningen med omsorgsvikariater forlenges ut året. Regjeringen vil komme tilbake til saken i budsjettet for 2000.

Under omtalen av Arbeidssamvirke i offentlig sektor (ASVO) i Budsjett-innst. pS. nr. 5 (1998-99) heter det:

"Komiteen er kjent med at støttesatsene over mange år ikke har vært i takt med den reelle kostnadsutviklingen og at økningen på 3,6 pst. ikke vil bety noen tilnærmelser på dette forholdet. Komiteen er bekymret for at dette over tid vil føre til at de svakeste vil skyves ut fordi kravet til egen inntjening stadig er økende. Komiteen ber departementet vurdere dette forholdet nærmere i sammenheng med det reviderte budsjettet for 1999."

Veksten i støttesatsene for ASVO fram til 1998 ser ut til å ha vært noe lavere enn den generelle lønns- og prisutviklingen. Støttesatsen er imidlertid økt med 5,8 pst. fra 1998 til 1999, som er betydelig mer enn forventet lønnsvekst. Oppjusteringen, som har sammenheng med Stortingets styrking av bevilgningen til dette tiltaket, har bidratt til å forbedre den økonomiske situasjonen i virksomheter som deltar i ASVO-tiltaket.

Det er mange forhold som påvirker den økonomiske situasjonen i virksomheter som deltar i ASVO-tiltaket. I tillegg til driftsstøtten fra det offentlige, vil også resultatet fra produksjonen påvirke lønns- og kostnadsutviklingen i bedriftene. Det er viktig at støtten er på et slikt nivå at den sikrer et tilfredsstillende antall plasser i ASVO i forbindelse med denne meldingen. Regjering-

gen vil imidlertid følge utviklingen ved ASVO-tiltaket for å unngå at det oppstår en situasjon der bedriftene ikke er i stand til å gjennomføre den atfæringsvirksomheten de er pålagt og at de svakeste skyves ut.

4.6.2.2 Merknader frå komiteen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at sysselsettingen har økt med hele 226 000 personer siden bunnen i 1993. Etter mange år med oppgang er det nå klare tegn til omslag i arbeidsmarkedet. Sysselsettingsveksten har stoppet opp. Korttidsledigheten er økende. Industri-sysselsettingen faller. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen for 1. kvartal er det allerede tegn til en viss nedgang i den samlede sysselsettingen så langt i år.

Regjeringen anslår i Revidert nasjonalbudsjett at AKU-ledigheten vil øke til 3,5 pst. i 1999 fra 3,2 pst. i 1998. Et gjennomsnittlig ledighetsnivå i år på 3,5 pst. innebærer at ledigheten vil øke til om lag 4 pst. ved utgangen av året. Disse medlemmer viser til at det innebærer en mulig økning i arbeidsledigheten på over 30 000 personer fra utgangen av 1998 (AKU-ledighet 4. kvartal 1998: 59 000) til utgangen av 1999 (anslag på AKU-ledigheten i 4. kvartal 1999 på 4 pst. tilsvarer 92 000 ledige). Det er først og fremst oljerelatert virksomhet, verkstedindustrien, annen industri og bygg og anlegg som vil merke økt ledighet.

Disse medlemmer viser videre til at andre deler av arbeidsmarkedet fortsatt vil være stramt. Som årsgjennomsnitt venter Regjeringen en økning i ledigheten på om lag 7 000 fra 1998 til 1999, og det samme fra 1999 til 2000. I industrien har sysselsettingen allerede falt med 22 000 de fire siste kvartalene fram til 1. kvartal i år.

Disse medlemmer mener at faren for en reduksjon i aktiviteten i verftsindustrien, oljerelatert industri og bygg- og anleggsbransjen, gjør det nødvendig å bygge opp en beredskap mot økende arbeidsledighet. Vi mener ledigheten må møtes med aktive tiltak framfor passiv utbetaling av dagpenger. I budsjettet for 1999 mer enn halverte det borgerlige stortingsflertallet arbeidsmarkedstiltakene, ned til 7 000 plasser. I andre halvår av 1999 legger Regjeringen opp til et tiltaksnivå på 6 000 plasser. For å gjeninnføre ungdomsgarantien og møte økende problemer innenfor enkelte bransjer vil disse medlemmer foreslå en økning på 4 000 tiltaksplasser i 2. halvår. Bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak økes med 200 mill. kroner og Arbeidsmarkedsetaten med 4 mill. kroner. Tiltakene innrettes mot de mest utsatte bransjene.

Medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til Regjeringa sin omtale av sysselsettingspolitikken der den gjennomsnittlege arbeidsløysa er berekna å auke svakt frå 1998 til 1999. Den strame arbeidsmarknaden tilseier ikkje endring i arbeidsmarknadspolitikken. Desse medlemmene er difor tilfreds med at

Regjeringa legg opp til å føre vidare løyvinga gitt i Nasjonalbudsjettet til arbeidsmarknadstiltak.

Desse medlemene vil likevel peike på at til tross for at det i enkelte sektorar er mangel på arbeidskraft, vil det særleg i verftsindustrien og i oljerelaterte verksemdar kunne oppstå ei viss auke i arbeidsløysa.

Desse medlemene vil peike på forslaga frå Regjeringa i Revidert nasjonalbudsjett som kan bidra til å stimulere aktiviteten i verfts- og oljerelatert verksemd som t.d.:

- løyving av 1000 mill. kroner til prosjektretta teknologiutvikling i petroleumssektoren.
- vidareføring av tilskotsordning for Hurtigruta med sikte på bygging av to nye hurtigruteskip som skal stå ferdig i første halvår 2002.
- Utviding av Garantiinstituttet for eksportkreditt si alminnelege garantidekning jamfør forslag til vedtak XIV.
- -forslag om forprosjekt av nytt forskningsfartøy med sikte på å byggestart i år 2000.

Desse medlemene ser og trongen for tiltak som kan dempe dei store svingingane som har vore i aktiviteten i verfts- og petroleumsindustrien.

I tillegg til dei tiltaka Regjeringa har varsla i St. meld. nr. 37 (1998-1999) som gradvis avvikling av produksjonsavgifta og forslag om 1000 mill. kroner til prosjektretta teknologifond ser desse medlemene trongen for eit tettare samarbeid mellom Regjeringa, leverandørindustrien, operatørselskapa og aktuelle arbeidstakarorganisasjonar med sikte på å:

- Vurdere kortsiktige tiltak for å hindre veksande sysselsetjingsproblem og tap av kompetanse.
- Vurdere rammevilkåra på norsk sokkel for mellom anna å sikre optimal ressursutnytting gjennom auka utvinning i eksisterande felt, at ressursane nær eksisterande felt vert betre utnytta, samt sette i verk felt-spesifikke tiltak for å framskaffe allereie planlagte prosjekt på norsk sokkel.

Desse medlemene føreset at Regjeringa tek initiativ snarast slik at ein gjennom eit samarbeid med dei ulike aktørane, om eventuelle endringar i rammevilkåra, kan oppnå forplikande og konkrete resultat i form av investeringar som gir større stabilitet i bransjen.

Desse medlemene vil og peike på at det stramme finanspolitiske opplegget for 1999 har som siktemål å bidra til redusert rentenivå. Ei slik utvikling vil vere positiv for norsk offshore-relatert verksemd.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er bekymret over Regjeringens manglende holdninger i forhold til utviklingen på arbeidsmarkedet. Et arbeidsmarked som i noen sektorer fortsatt er meget stramt, mens det i andre sektorer er den stikk motsatte situasjonen. Det er nå fortsatt slik at en oljearbeider ikke kan bli sykepleier over natten. Det bør bli

lettere å ansette de som i lavkonjunktur står utenfor det ordinære arbeidsmarkedet og privat arbeidsformidling, lemping av overtidsbestemmelsene og endring av reglene for utleie av arbeidskraft vil samlet bidra til et mer fleksibelt arbeidsmarked. En lemping av regelverket vil også føre til en lettere og bedre utnyttelse av EØS-områdets arbeidskraft.

Disse medlemmer vil understreke at selv om statsbudsjettet viser en god økonomisk situasjon for Norge, er det fremdeles slik at statens langsiktige finansielle situasjon er en stor utfordring. For å styrke mulighetene for å møte fremtidens utfordringer er det viktig å styrke det fastlandsbaserte næringslivet. På kort sikt er det også svært viktig at petroleumssektoren får endrede rammebetingelser slik at den varslede nedgangen og tap av arbeidsplasser kan reduseres.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til den langvarige økningen i sysselsettingen som har funnet sted på 90-tallet, og at arbeidsledigheten i Norge er meget lav i et internasjonalt perspektiv. Disse medlemmer mener det er nødvendig med en klar satsing på arbeidsplasser og næringsvirksomhet i årene som kommer. En slik satsing må skje gjennom generelle bedringer i næringslivets rammevilkår, blant annet gjennom reduksjon eller fjerning av særnorske skatter og avgifter som formuesskatt og investeringsavgift. Disse medlemmers forslag om redusert CO₂-avgift på sokkelen, redusert formuesskatt og reduserte avgifter på grensehandelsutsatte varer er et første skritt i denne retning. Samtidig må det gjennomføre andre tiltak på bred front, blant annet å gjøre arbeidsmarkedet mer fleksibelt ved å myke opp arbeidsmiljøloven og raskest mulig gjennomføre privat arbeidsformidling og utleie. Lover og forskrifter må gjennomgås for å fjerne unødige reguleringer som hemmer norsk næringslivs konkurransevne og dermed veksten i nye arbeidsplasser.

Disse medlemmer vil advare mot kortsiktige strakstiltak for å motvirke en viss økning i ledigheten på kort sikt. Det er stor fare for at slike tiltak motvirker nødvendige strukturendringer i næringslivet, og dermed svekker grunnlaget for verdiskapning og sysselsetting på lengre sikt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Budsjett-innst. S. I. Tillegg nr. 1 (1998-99) hvor dette medlem uttalte følgende:

"Dette medlem mener at faren for økt inflasjon neste år er overdrevet. Det er større fare for økt arbeidsledighet."

Utviklingen har gitt dette utsagnet rett. I anslaget for den økonomiske utvikling har Regjeringen måtte oppjustere anslaget for ledigheten fra 3,3 ppst. til 3,5 ppst., mens anslaget for konsumprisindeksen er nedjustert fra 3,2 ppst. til 2,4 ppst.

Svikten i oljeeksporten og andre råvarebaserte eksportnæringer kan ikke møtes med kortsiktige tiltaksplaner og skattetilpasninger. Stortingsflertallet bør erkjenne at det aktivitetsnivå petroleumsvirksomheten hadde i 1997/98 er det verken mulig eller ønskelig å vende tilbake til. Fallet i aktivitetsnivået må dempes, men hovedfokus må være rettet mot å utvikle nye næringer i et mer allsidig næringsliv.

I revidert budsjett foreslår Sosialistisk Venstreparti en tiltakspakke for sysselsettings- og kompetanseoppbygging. Den inneholder både strakstiltak for verftsindustrien og bygg- og anleggssektoren og langsiktige tiltak for omstilling og kompetanse for å utvikle ny næringsvirksomhet. Sosialistisk Venstreparti foreslår følgende 7 hovedpunkter:

- Økt satsing på forskning og utvikling. Flere IT-studieplasser, kjøp av utstyr og etterutdanning innen IT i ungdomsskolen, økt satsing på alternativ energi og videreføring av alle bevilgninger til FOU som Regjeringen har foreslått å kutte.
- 3000 nye tiltaksplasser og en ekstra satsing for å bringe yrkeshemmede inn i arbeidsmarkedet. Ungdomsgarantien gjeninnføres og kapasiteten i arbeidsmarkedsetaten opprettholdes for å kunne være i stand til å omskolere nye ledige til andre jobber.
- Tilskudd til igangsetting av opprustning og effektivisering av eksisterende vannkraftverk og ledningsnett.
- Et program for boligbygging. 400 ekstra studentboliger og bygging av andre utleieboliger i år. Husbankens lånerammer øker med 500 pmrd. kroner.
- En fordobling av investeringene i fornyelse av ferjeflåten i år.
- Økt tilskudd til utbygging av fiskerihavner.
- Startbevilgning til fornyelse av havforskningsfartøyet G.O. Sars og bevilgninger til å fullføre arbeidet med krigsskipet "Hestmanden".

Det er også nødvendig at Sentralbanken straks setter ned renta. Kombinasjonen av meget sterk kronekurs og langt høyere rentenivå enn OECD-snittet gir svekker konkurranseutsatt sektor. Av hensyn til ledigheten vil det være mer alvorlig om kronekursen fortsetter å bevege seg i overkant av utgangsløst enn om den skulle bevege seg tilbake til underkanten.

Dette medlem ønsker et allsidig næringsliv, blant annet for at den økonomiske utvikling skal bli mindre avhengig av utviklingen innenfor en enkeltnæringsring. Derfor har dette medlem i flere år foreslått å snu investeringsstrømmen fra Nordsjøen til fastlandet. Utviklingen har i stedet gått i motsatt retning. Det utbyggingstempo som Stortinget har lagt opp til har i stedet sprengt alle tidligere prognoser for investeringer og utvinning. Meget verdifulle ressurser i form av menneskelig kompetanse og produksjonsmaterieell er nå bundet opp i petroleumsvirksomheten. Etter en

sterk økning i oljeinvesteringene i 1997 på 16 ppst., økte investeringene med ytterligere en fjerdedel i 1998. Den sterke oppbyggingen av oljesektoren i disse årene står som et monument over uansvarlig politikk.

Dette medlem har ønsket en forsiktig, politisk styrt nedtrapping av investeringsnivået i Nordsjøen. Den nedtrapping som markedet selv nå foretar skjer raskere på et kortere tidsrom og på en mer brutal måte enn det Sosialistisk Venstreparti har ønsket i sine alternative budsjetter.

Det må nå gjøres tre ting samtidig:

- Bidra til en myk landing i nedtrappingen av aktivitetsnivået ved å redusere kostnader og fremskaffe nye oppdrag for verftsindustrien.
- Øke offentlige investeringer innen kompetanse, forskning og annen næringsvirksomhet.
- Sterkere innsats for å omstille menneskelig arbeidskraft, der styrking av Arbeidsdirektoratet og Etter- og videreutdanningsreformen er viktige elementer.

Komiteens medlem fra Tverrpolitisk Folkevalgte viser til sine merknader under avsnitt 2.2.

4.7 Nokre finansmarkedsspørsmål

4.7.1 Om endringer i reglane om frådrag ved berekning av ansvarleg kapital

4.7.1.1 Samandrag

Det følger av lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (finansieringsvirksomhetsloven) §p2-9 at finansinstitusjoner til enhver tid skal ha en forsvarlig kapitaldekning. Det følger videre av lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven) §p7-3, lov 24. mai 1961 om forretningsbanker (forretningsbankloven) §p21 og lov 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker (sparebankloven) §p25, jf. forskrift 22. oktober 1990 nr. 875 om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner (kapitaldekningsforskriften), at en institusjon skal ha en ansvarlig kapital som utgjør minst 8 pst. av risikoveiet balanse. Regler som skal sikre at den ansvarlige kapitalen som nyttes til å oppfylle kapitalkravene tilfredsstiller visse minstemål til kvalitet, er fastsatt i forskrift 1. juni 1990 nr. 435 om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner og verdipapirforetak (beregningsforskriften).

Etter beregningsforskriften §p7 bokstav e og f (heretter §§p7e og 7f), de såkalte kryssiebestemmelsene, skal det ved beregning av ansvarlig kapital gjøres frådrag for ansvarlig kapital skutt inn i andre finansinstitusjoner ut over visse grenser fastsatt i forskriften. Fradraget etter §p7e relaterer seg til bokførte verdier av enhver form for ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner og verdipapirforetak for den del av den ansvarlige kapital i den mottakende finansinstitusjon eller verdipapirforetak som overstiger 2 pst. Fradraget etter §p7f relaterer seg til summen av slik ansvarlig kapital

som ikke trekkes fra etter §p7e. Inntil den forskriftsendringen som ble foretatt 10.ºmai 1999, skulle det for alle finansinstitusjoner gjøres fradrag for summen av slik ansvarlig kapital som oversteg 10 pst. av finansinstitusjonens eller verdipapirforetakets egen ansvarlige kapital.

Kredittilsynet finner det i brev 18.ºmars 1999 tilrådelig med en viss oppmykning av fradragsbestemmelsene for livsforsikringsselskapene. Kredittilsynets styre foreslår på denne bakgrunn at størrelsen på fradraget i den ansvarlige kapital etter bestemmelsen i §p7f endres slik at livselskapenes investeringer i ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner gis en vekt på 50 pst. før fradragene beregnes. Kredittilsynet foreslår ingen endringer i reglene i forhold til kredittinstitusjoner og skadeforsikringsselskapene.

Etter departementets syn gir Kredittilsynets redegjørelse en grundig behandling av problemstillinger i tilknytning til kryssseierbestemmelsene. Departementet har i behandlingen av Kredittilsynets forslag lagt særlig vekt på å vurdere grunnlaget for å foreta en endring. Departementet har også foretatt en vurdering av hensiktsmessigheten av den løsningen som Kredittilsynet foreslår, sammenlignet med en eventuell endring av prosentsatsene i beregningsforskriften §p7f. Videre har departementet lagt vekt på klargjøre reglenes anvendelse for selskaper som tilbyr livsforsikring med investeringsvalg, hvor det er av betydning om de tilbudte produktene gir avkastningsgaranti eller ikke.

Departementet har etter en samlet vurdering endret grensen i §p7f til 50 pst. av egen ansvarlig kapital for forsikringsselskaper, både for livselskaper og skadeselskaper. Departementet har kommet til at unntaket også skal gjelde for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. Disse endringene er foretatt ved forskriftsendring 10.ºmai 1999.

Departementet understreker at det vil være det enkelte selskaps ansvar å tilpasse investeringene i finansaksjer i forhold til hva som til enhver tid er forsvarlig ut fra soliditets- og kapitaldekningsmessige forhold. I det følgende er det gitt en nærmere vurdering og omtale av betydningen av disse endringene.

Nærmere om bakgrunnen for endringen

Departementet er av den oppfatning at en endring av fradragsordningene for forsikringsselskaper bør baseres på hva som er forsvarlig ut fra hensynet til systemmessig stabilitet. Når det gjelder hensynet til selskapenes individuelle soliditet, viser departementet til at dette i hovedsak ivaretas gjennom andre særskilte soliditetsregler, og ikke først og fremst gjennom de aktuelle fradragsbestemmelsene.

Departementet slutter seg til Kredittilsynets oppfatning om at det er viktig at finansinstitusjonene i hovedsak bygger opp egen ansvarlig kapital eller tilføres slik kapital fra kilder utenfor finanssektoren. Departementet viser videre til at når det gjelder plasseringer i norske finansaksjer kan en strengere grense i §p7e enn det som følger av EU-direktivets minstekrav ha sin

begrunnelse i at det norske markedet er lite. Departementet har bl.a. på bakgrunn av at det anses uheldig å innføre regler som forskjellsbehandler norske og utenlandske finansinvesteringer, besluttet å behandle plasseringer i norske og utenlandske finansaksjer likt i forhold til §p7e.

Departementet legger til grunn at det pr. i dag ikke er forsvarlig fullt ut å unnta forsikringsselskaper fra fradragsbestemmelsene i §§p7e og 7f.

Kredittinstitusjoner

Departementet slutter seg i hovedsak til Kredittilsynets vurderinger når det gjelder fradragsbestemmelsens anvendelse for kredittinstitusjoner. Når det gjelder fradragsbestemmelsenes praktiske betydning for kredittinstitusjoner er departementet enig med Kredittilsynet i at den type investeringer det her er snakk om, ikke er en sentral del av disse finansinstitusjoners virksomhet.

Livsforsikring

Departementet slutter seg til Kredittilsynets vurdering av at flere forhold taler for en viss oppmykning av fradragsbestemmelsene for livsforsikringsselskaper.

Etter departementets oppfatning vil det ikke ha særlig betydning for risikoforholdene i livselskapene at utlånsvirksomhet i stor grad er erstattet av investeringer i aksjer og obligasjoner. Etter departementets oppfatning er imidlertid bedre muligheter for diversifisering og omsetning av verdipapirer gjennom bedre fungerende nasjonale og internasjonale verdipapirmarkeder et relevant argument i en vurdering av om det er forsvarlig å endre denne regelen. Dette taler etter departementets syn også for at en lemping i kravene gjennom en endring av §p7f er mer hensiktsmessig enn en endring av §p7e som knytter seg til enkeltrisiki. Etter departementets syn taler lite for at risikoen knyttet til en enkeltinvestering er vesentlig endret, mens det kan argumenteres for at et bedre fungerende finansmarked innebærer at investering i porteføljer av finansaksjer kan være noe mindre risikofylt enn tidligere.

Departementet understreker at hovedbegrunnelsen for å ha et regelverk om fradrag i ansvarlig kapital for ansvarlig kapital skutt inn i andre finansinstitusjoner er at en vil unngå fare for smitteeffekter, og at det bygges opp "fiktiv" ansvarlig kapital. Dette kan unngås ved å hindre at finansinstitusjoner har store plasseringer hos hverandre uten at det foretas konsolidering eller at en finansinstitusjon er for ensidig eksponert mot finansplasseringer. Etter departementets oppfatning ivaretas disse hensynene på en klarere måte gjennom en grense tilsvarende den som også hittil har fulgt av §p7f.

Materielt sett virker Kredittilsynets forslag og den løsning departementet har valgt noe forskjellig. Kredittilsynets forslag om en 50 pst. vekting av finansaksjer før beregning av fradraget etter §p7f, vil gi en reduksjon i fradragene i forhold til fradrag etter dagens regler, uavhengig av fradragets størrelse. Det kan hev-

des at Kredittilsynets forslag således ville "favorisere" (tilstrekkelig) store investeringer, fordi dette innebærer at alle investeringer over 10 pst. gir redusert fradrag. Etter departementets oppfatning bør et hovedpoeng være at de som er svært ensidig eksponert i finansaksjer må gjøre en ekstra kapitalavsetning. Departementet har kommet til at det er hensiktsmessig å sette grensen i §b7f til 50 pst. av egen ansvarlig kapital. Opp til denne grensen gis ikke finansaksjer noen ekstra kapitalvekt, mens de over denne grensen gis 100 pst. vekt.

Unit linked

Departementet viser til at det er en vesentlig forskjell mellom selskaper som tilbyr livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti og de som tilbyr avkastningsgaranti. I sistnevnte tilfelle vil selskapene bære en større del av risikoen enn i førstnevnte tilfelle. Etter departementets oppfatning bør dette gi seg utslag i hvordan en behandler disse selskapene i forhold til krysseiebestemmelsene, jf. prinsippene for de alminnelige kapitaldekningsreglene. I og med at livsforsikring med investeringsvalg med avkastningsgaranti har store likheter med ordinær livsforsikring bør disse forsikringstypene etter departementets oppfatning likebehandles. Departementet har på denne bakgrunn gjort unntaket fra fradragsbestemmelsene i §§b7e og 7f gjeldende kun for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti.

Skadeforsikring

Etter en samlet vurdering mener departementet at det nå ikke er tilstrekkelig grunn til å skille mellom skadeforsikringsselskapene og livsforsikringsselskapene når det gjelder fradragsbestemmelsenes anvendelse. Departementet har derfor lagt til grunn at den lempingen i kravene som gjøres for livsforsikringsselskapene også bør gjøres gjeldende for skadeforsikringsselskapene.

Konsolidering

Departementet viser til at bruk av fradragsreglene på konsolidert basis vil ha særlig betydning når reglene utformes ulikt for bank og forsikring. Departementet har foretatt en gjennomgang av konsolideringsspørsmålet.

Departementet viser til at finansinstitusjoner ved anvendelse av reglene i kapitaldekningsforskriften skal foreta konsolidering etter regler gitt i forskrift 25.pmars 1991 nr. 214 om anvendelse av kapitaldekningsregler på konsolidert basis m.v. (konsolideringsforskriften). Etter §b2 i forskriften skal kapitalkravet for morselskapet, herunder morselskap i underkonsern legges til grunn, med mindre annet er fastsatt i konsejonsvilkår.

Departementet viser til at bestemmelsene i konsolideringsforskriften innebærer at dersom eierselskapet er et forsikringsselskap skal de til enhver tid gjeldende regler for forsikring benyttes ved konsolidering, mens

hvis eierselskapet er en bank eller et finansieringsselskap skal reglene for bank benyttes. Kapitaldekningsreglenes anvendelse på konsolidert basis vil få særlig stor betydning når flere forsikringsselskaper inngår i et konsern. I et forsikringskonsern, herunder underkonsern, mener departementet at kapitaldekning på konsolidert basis skal beregnes etter de til enhver tid gjeldende regler for forsikring. Departementet har foretatt enkelte justeringer i konsolideringsforskriften for å sikre at dette hensynet ivaretas.

I blandede konsern med en holding på toppen skal dette holdingselskapet benytte de reglene som gjelder for bank. Departementet antar den reduserte effekten av lempeligere fradragsbestemmelser for forsikringsselskaper som inngår i et blandet konsern vil ha mindre betydning når det gjelder konsolidering mellom banker og forsikringsselskaper i et konsern. Dette skyldes at bankers fradrag etter §b7f generelt utgjør en liten del av et konserns totale fradrag etter §b7f. Imidlertid vil dette kunne ha betydning for konserner som består av et stort forsikringsselskap og en liten bank. I de tilfeller hvor det på et visst nivå vil være aktuelt å konsolidere en stor forsikringsvirksomhet og virksomheten fra en liten bank eller et lite finansieringsforetak, bør det etter departementets oppfatning være mulig å unnta bank- og finansieringsforetaksvirksomheten fra konsolideringen. Departementet viser i denne forbindelse til at Kredittilsynet etter §b3 i konsolideringsforskriften kan bestemme at en finansinstitusjon helt eller delvis skal være unntatt fra konsolideringsplikten for så vidt minstekravet til kapitaldekning på konsolidert basis ikke vil avvike vesentlig fra minstekravet til kapitaldekning for institusjonen selv.

Finansdepartementet viser til løsningen som er foreslått av et mindretall i Kredittilsynet om å skille mellom eierandeler eid av konsernets livselskaper og eierandeler eid av andre selskaper i konsernet ved beregning av fradrag i andre finansinstitusjoner på konsolidert basis. Dette forslaget ville innebærer at de ulike selskapene ville inngå i konsolideringen med sin relative andel av den ansvarlige kapitalen. Dette ville virke nøytralt i forhold til konsern med ulik bransjesammensetning. Etter departementets syn må imidlertid en bredere vurdering av spørsmålet om konsolidering baseres på en nærmere utredning. Departementet legger til grunn at i og med at det både nasjonalt og internasjonalt arbeides med spørsmål knyttet til kapitaldekningsreglers anvendelse på konsolidert basis vil det ikke være hensiktsmessig å gjøre store endringer i disse reglene på det nåværende tidspunkt. Arbeidet internasjonalt dreier seg bl.a. om betydningen av konsolidering av bank og forsikring. Dette arbeidet kan ta noe tid.

4.7.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteen sluttar seg til Regjeringa sine forslag til endringar i reglane om frådrag ved berekning av ansvarleg kapital.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at flertallet i finanskomiteen har bedt om en oppmykning av de særnorske krysseiereglene for finansaksjer. Flertallet konstaterer at departementets gjennomførte oppmykning er et skritt i riktig retning. Det vises til at krysseiereglene for tiden reguleres i forskrift, men at disse reglene vil inngå i den kommende lov om finansforetak som en oppfølging av Banklovkommisjonens arbeid. Flertallet ber Regjeringen vurdere endringer som innebærer at forsikringsnæringen underlegges samme regelverk for krysseie som i EU i forbindelse med proposisjonen knyttet til Banklovkommisjonens delutredning.

Medlemene i komiteen fra Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til lov av 10.juni 1988 nr. 40 der det kjem fram at finansinstitusjonar til ei kvar tid skal ha ei forsvarleg kapitaldekning. Vidare er det fleire andre lover og forskrifter som regulerar minstekrava til kapitaldekning og utrekning av kryss-eige. Desse medlemmene viser til situasjonen for norsk finansnæring, og viser til departementet sitt vedtak om endring i beregningsforskrifta §7pf som fastset prosentsatsen til 50pst. av eigen ansvarleg kapital for både livsforsikringsselskap og skadeforsikringsselskap, og dessutan for livsforsikringsselskap med investeringsvalg utan avkastingsgaranti.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at finanskomiteens flertall tidligere har gitt uttrykk for at det er viktig med en oppmyking av reglene for krysseie i beregningsforskriften. Finansdepartementets endring i krysseiereglene er etter disse medlemmers syn et skritt i riktig regning, men resultatet vil fortsatt være at det norske regelverket er strengere enn det som gjelder i EU. For det første er forsikringsselskaper ikke omfattet av dette regelverket, som i EU gjelder kredittinstitusjoner. For det andre er grensene som gjelder for banker og andre kredittinstitusjoner før det må gjøres fradrag i egen ansvarlig kapital, høyere i EU enn i Norge. Finansdepartementets forslag til endring vil fortsatt innebære at norske forsikringsselskaper vil ha høyere kostnader ved å investere i finansaksjer sammenlignet med andre investeringer, herunder utenlandske aksjer og obligasjoner. Disse medlemmer viser til at det i høringsrunden til Banklovkommisjonens 4. utredning om lov om finansforetak var bred oppslutning om at de særnorske krysseiereglene må mykes opp. Blant annet har Norges Bank anbefalt tilnærmet oppheving av krysseiereglene.

Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:57 (1997-98) fra stortingsrepresentant Siv Jensen om å unnta forsikringsselskapene fra krysseiebestemmelsene, og vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide nødvendige endringer i forsikringsvirksomhetsloven, slik at regulering av forsikringsselskaper kommer på linje med det som gjelder i EU."

4.7.2 Regelverket for tiltak mot kvitvasking av pengar

4.7.2.1 Samandrag

Ved Lov 7.juni 1996 nr. 30 ble et foretatt visse endringer i reglene for tiltak mot hvitvasking av penger. Blant disse var en utvidelse av hvitvaskingsbestemmelsens anvendelsesområde fra å omfatte finansinstitusjoner til også å gjelde Norges Bank, Postbanken, forvaltningsselskap for verdipapirfond samt visse meglerforetak.

I Ot.prp. nr. 22 (1995-96) som lå til grunn for endringene var det foreslått at finansieringsvirksomhetsloven §p2-17 også skulle gjelde for eiendoms- og investeringselskaper og enhver som ervervsmessig driver rådgivning om plassering eller investering av kapital og inkassatorer. Finanskomiteen gikk imot å utvide hvitvaskingsbestemmelsen til også å omfatte disse, jf. Innst. O. nr. 50 (1995-96) side 6. Flertallet i komiteen mente det ikke ville være "hensiktsmessig å behandle et slikt prinsipielt spørsmål før utvalget som er nedsatt for å vurdere endringer i personregisterloven (Skaug-utvalget) har lagt fram sin innstilling og det er lagt fram for Stortinget av Regjeringen på en egnet måte". Finanskomiteens flertall ba videre Regjeringen i stedet om å legge fram "en bred gjennomgang av hvitvaskingsbestemmelsene" i forbindelse med oppfølgingen av innstillingen fra Skaug-utvalget, jf. Innst. O. nr. 50 (1995-96) side 6.

Justisdepartementet tar sikte på å fremme forslag til ny personopplysningslov våren 1999. Finansdepartementet vil foreta en gjennomgang av anvendelsesområdet for hvitvaskingsbestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven etter at proposisjon om ny personopplysningslov er behandlet av Stortinget.

4.7.2.2 Merknader frå komiteen

Komiteen tek utgreiinga om regelverket for tiltak mot kvitvasking av pengar til orientering.

5. SKATTAR OG AVGIFTER

5.1 Produksjonsavgifta og CO₂-avgifta på norsk kontinentalsokkel

5.1.1 Samandrag

På enkelte felt på norsk kontinentalsokkel betales det en produksjonsavgift på verdien av utvunnet olje. Avgiften betales for åtte oljefelt med godkjent utbyggingsplan før 1986 og utgjør mellom 8 og 16 pst. av bruttoproduksjonsverdien. Produksjonsavgift betales ikke for petroleum produsert fra forekomster hvor utbyggingsplanen er godkjent eller hvor krav til plan for utbygging og drift er frafalt etter 1.januar 1986.

Regjeringen legger opp til en gradvis avvikling av produksjonsavgiften på kontinentalsokkelen. Tempoet i avviklingen vurderes særskilt for det enkelte produksjonsfelt. Regjeringen vil komme tilbake til mer konkrete nedtrappingsplaner i Nasjonalbudsjettet 2000.

CO₂-avgiften på kontinentalsokkelen er innført for å bidra til å redusere utslippene av klimagassen CO₂, og inngår som et viktig element i en helhetlig klimapolitikk. Avgiften vil påvirke produksjons- og investeringsbeslutninger på kontinentalsokkelen. Et offentlig utvalg er i ferd med å utrede et system for omsettelige utslippskvoter for klimagasser. Kvotesystemet kan bli et supplerende eller alternativt virkemiddel til CO₂-avgiften. Utvalget skal avgi sin innstilling til Miljøverndepartementet innen 31. desember 1999. Regjeringen vil evt. komme tilbake til strukturen i CO₂-avgiftssystemet, deriblant eventuelle endringer for kontinentalsokkelen, etter at kvoteutvalget har levert sin innstilling.

5.1.2 Merknader fra komiteen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at mens generelle skatte- og avgiftslettelser i petroleumssektoren først og fremst vil begunstige eksisterende felt, må tiltakene i oljevirk-somheten være rettet mot å øke lønnsomheten i nye marginale utbygginger/haleproduksjon slik at man realiserer flere prosjekter. En avvikling av produksjonsavgiften som kun gjelder på de åtte eldste feltene som er i produksjon, har en slik innretning. Disse feltene har også 65 prosent av ressurspotensialet fra tiltak for økt utvinning som ventes besluttet de neste 10 år. Flertallet ønsker derfor en avvikling av produksjonsavgiften og mener at slik avvikling bør starte allerede inneværende år.

Flertallet viser videre til at produksjonsavgiften kan føre til redusert haleproduksjon og dårligere utnyttelse av petroleumsressursene i de aktuelle feltene. Flertallet har merket seg at Regjeringen vil foreslå en utfasing av produksjonsavgiften i forbindelse med Nasjonalbudsjettet for 2000. Den akutte situasjonen i petroleums- og leverandørindustrien og behovet for å få frem nye lønnsomme investeringer, tilsier imidlertid at dette ikke er tidsnok. Flertallet viser til at Regjeringen har fullmakt til å gjøre endringer i produksjonsavgiften på det enkelte felt. Flertallet ber Regjeringen om å bruke denne fullmakten til å redusere eller fjerne produksjonsavgiften på enkelte felt. Hensikten er å bringe frem marginale prosjekter og investeringer i haleproduksjon til beslutning allerede høsten 1999.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen bruke sin fullmakt til å fjerne produksjonsavgiften på enkelte felt, med den hensikt å bringe frem marginale prosjekter og investeringer i haleproduksjon til beslutning allerede høsten 1999."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ønsker en avvikling av produksjonsavgiften. Avviklingen av produksjonsavgiften må skje feltvis og gradvis slik at det i størst mulig grad blir lagt til rette for ny aktivitet.

Disse medlemmer går inn for at det for nye feltutbygginger åpnes for at CO₂-avgiften fastsettes ned mot det som gjelder for bruk av fyringsolje i industrien på fastlandet. Dette må skje feltvis og knyttet opp mot konkrete utbyggingsvedtak. Regjeringen må i Nasjonalbudsjettet legge fram et avgiftsopplegg i tråd med dette og som kan settes i verk fra årsskiftet. Regjeringen må umiddelbart ta initiativ til en dialog med selskapene for å identifisere aktuelle utbyggingsprosjekter. Ordningen skal gjelde fram til det etableres et felles kvotesystem for petroleumssektoren. Disse medlemmer ber også Regjeringen om å komme tilbake med forslag til hvordan man skal inkludere hele offshoresektoren i kvotesystemet.

Disse medlemmer ønsker en helhetlig gjennomgang av rammevilkårene for petroleumsvirksomheten gjennom skatte- og avgiftssystemet på norsk sokkel.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen for nye feltutbygginger åpne for at CO₂-avgiften for petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen fastsettes ned mot det som gjelder for bruk av fyringsolje i industrien på fastlandet. Dette må skje feltvis og knyttet opp mot konkrete utbyggingsvedtak."

Disse medlemmer vil subsidiært slutte seg til fellesforslaget fra komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre nedenfor, om reduksjon av CO₂-avgiften.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at produksjonsavgiften i hovedsak er avviklet, men at det fortsatt gjenstår for olje fra felt som er besluttet utbygget før 1. januar 1986. Selv om denne avgiften er avviklet for nyere felt vil den ha betydning for gamle felt og kan være utslagsgivende i selskapers beslutning om videre haleproduksjon. Disse medlemmer vil derfor be Regjeringen avvikle denne avgiften for de felt det gjelder. Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader under kap. 3.4.2.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen avvikle produksjonsavgiften snarest.
2. Avgiftsvedtaket om CO₂-avgift i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen for budsjetterminnen 1999 oppheves med virkning fra 1. juli 1999."

Disse medlemmer vil subsidiært gå inn for reduksjon av CO₂-avgiften, jf. forslag nedenfor.

Disse medlemmer mener det er viktig å understreke betydningen av at Stortinget skal fastsette skatte- og avgiftsnivået en gang i året og ikke skape usikkerhet og uforutsigbarhet gjennom skiftende skatte- og avgiftsinnretning flere ganger i året, med mindre helt spesielle, akutte forhold gjør slike endringer nødvendig. Disse medlemmer vil derfor kun fremme forslag om bortfall av CO₂ avgiften med henvisning til den spesielle situasjonen i oljeindustrien.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at CO₂-avgiften er en særnorsk avgift som direkte påvirker norsk sokkels konkurransekraft overfor andre investeringsområder. Avgiften er i dag betydelig høyere enn for annen industri, og disse medlemmer foreslår å redusere avgiften med 30 pst. fra 1. juli 1999. Disse medlemmer viser for øvrig til Høyres merknader under 3.4.2 og fremsetter følgende forslag:

"Fra 1. juli 1999 skal det i henhold til lov av 21. desember 1990 nr. 72 om avgift på utslipp av CO₂ i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen betales CO₂-avgift til statskassen etter følgende satser:

- a) For gass 62 øre pr. standardkubikkmeter.
- b) For olje eller kondensat 62 øre pr. liter."

Disse medlemmer vil subsidiært gå inn for forslaget fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet nedenfor.

Disse medlemmer peker på at det er viktige prinsipielle og praktiske problemer knyttet til å redusere CO₂-avgiften for noen få utvalgte felt. Det vises i den forbindelse til olje- og energiministerens brev til energi- og miljøkomiteen av 31. mai 1999 der det heter:

"Det vil imidlertid være problematisk å ha ulike avgiftssatser på felt som er tilknyttet samme innretning. I slike tilfeller vil det være vanskelig å skille mellom hvilket gass-/dieselforbruk som stammer fra respektive felt, og dermed etablere et godt avgiftsgrunnlag. Dette forholdet vil være særlig relevant for satelittfelt som knyttes til eksisterende innretninger."

Disse medlemmer viser videre til at en differensiering av CO₂-avgiften mellom nye og eksisterende felt kan føre til en samfunnsøkonomisk uheldig vridning av investeringene fra nye prosjekter/haleproduksjon i eksisterende felt til investeringer i nye felt.

Disse medlemmer viser til at produksjonsavgiften kan føre til redusert haleproduksjon og dårligere utnyttelse av petroleumssressene i de aktuelle feltene. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil foreslå en utfasing av produksjonsavgiften i forbindelse med Nasjonalbudsjettet for 2000. Den akutte situasjonen i petroleumss- og leverandørindustrien og behovet for å få frem nye lønnsomme investeringer, tilsier imidlertid at dette ikke er tidsnok. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har fullmakt til

å gjøre endringer i produksjonsavgiften på det enkelte felt og ber Regjeringen om å bruke denne fullmakten. Hensikten er å bringe fram marginale prosjekter til investeringsbeslutning allerede høsten 1999. Disse medlemmer fremsetter følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen redusere eller fjerne produksjonsavgiften på aktuelle felt. Hensikten er å bringe marginale investeringsprosjekter fram til investeringsbeslutning allerede høsten 1999."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan man skal inkludere hele offshoresektoren i kvotesystemet for CO₂ i løpet av år 2000."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre gir subsidiær støtte til dette forslaget, jf. disse medlemmers merknad foran.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i budsjettet for år 2000 legge frem forslag til hvordan CO₂-avgiften kan reduseres inntil offshoresektoren er inkludert i kvotesystemet, herunder muligheten for å differensiere mellom gamle og nye felt med det siktemål å stimulere til økt feltutbygging."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet gir subsidiær støtte til dette forslaget, jf. disse medlemmers merknader foran.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen igangsette et utredningsarbeid med sikte på revisjon av petroleumssbeskatningen og fremme forslag til endringer overfor Stortinget i løpet av år 2000."

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Tverrpolitisk Folkevalgte sluttar seg til Regjeringa sine vurderingar om ei gradvis avvikling av produksjonsavgifta på kontinentalsokkelen.

Desse medlemene sluttar seg vidare til Regjeringa sine vurderingar om CO₂-avgifta på kontinentalsokkelen.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil peike på at Regjeringa legg opp til ei gradvis avvikling

av produksjonsavgifta på kontinentalsokkelen. Dette vil bidra til å betre tilhøva for petroleumsverksemda.

Desse medlemene vil åtvare mot å redusere CO₂-avgifta. Ein reduksjon av CO₂-avgifta vil vere eit kostbart og lite treffsikkert verkemiddel for å auke aktivitetsnivået på norsk kontinentalsokkel. CO₂-avgifta er samstundes ein viktig del av ei grøn skatteendring der rett prising av forbruk og forureining vil gje ein meir miljøvennleg skatte- og avgiftspolitik. Ein reduksjon av CO₂-avgifta vil såleis vere eit brot med oppfølginga av Grøn skatt.

Desse medlemene vil peike på at CO₂-avgifta også spelar ei viktig rolle i oppfølginga av Kyoto-avtalen om internasjonal reduksjon av klimagassar. Ein reduksjon av CO₂-avgifta vil medføre ei undergraving av Noreg sine internasjonale forpliktingar.

Desse medlemene meiner CO₂-avgifta på norsk kontinentalsokkel er ein viktig del av den norske klimapolitikken. CO₂-avgifta er utelukkande miljøvernpolitisk begrunna og skal stimulere m.a. oljeselskapa til å redusere sine CO₂-utslipp ved konkrete utslippsreduserande tiltak. Ein reduksjon i avgifta på norsk kontinentalsokkelen vil føre til auka CO₂-utslipp nasjonalt ved at incentivet til utslippsreduserande tiltak blir svekkja. Dette vil gjere det vanskelegare å oppnå Kyoto-forpliktinga, og vil måtte føre til større utslippsreduksjonar og trong for sterkare verkemiddelbruk overfor andre bransjar og sektorar dersom Kyoto-forpliktinga skal haldast. Dette vil igjen kunne gje store økonomiske konsekvensar for desse sektorane. Dersom ein i slike tilhøve ikkje skal kunne bruke miljøvernpolitiske verkemiddel for å regulere aktiviteten i disse sektorane, vil vi ende opp i ein vond sirkel som ikkje vil bidra til at forpliktingane våre kan nåast. I beste fall vil vi komme i ein situasjon som medverkar til at vår Kyoto-forplikting ikkje kan nåast til lågast moglege kostnader for landet, ved at einskilde sektorar må bere ein uforholdsmessig stor byrde av forpliktinga.

Desse medlemene vil og peike på at utvalet som skal utgreie eit nasjonalt kvotesystem for klimagassar, (Kvoteutvalet), skal leggje fram si innstilling ved utgangen av året. Regjeringa skal komme nærare tilbake med eventuelle endringar i CO₂-avgiftsstrukturen etter at kvoteutvalet har gitt si innstilling.

Det vil vere lite føremålstenleg å føreta endringar i CO₂-avgiftene før ein har vurdert ein heilskapleg verkemiddelstrategi overfor klimautslipp m.a. basert på Kvoteutvalet si innstilling. Forutsigbare rammetilhøve bør og tilleggast vekt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti deler Regjeringens syn på CO₂-avgiften på sokkelen. CO₂-avgiften har bidratt til at selskapene på sokkelen på en helt annen måte enn tidligere har utviklet teknologi for å redusere klimagassutslippene. Dette er helt nødvendig skal Norge nå de mål som er satt i Kyoto-avtalen. Når det fra bransjen argu-

menteres med at dette er en særnorsk avgift de ønsker å redusere, er dette en meget kortsiktig måte å tenke på. Alle industriland må innen 2010 redusere sine utslipp, og det betyr at norsk sokkel har skapt seg betydelige konkurransefortrinn ved at de allerede er bevisst at petroleumssektoren må redusere sine utslipp vesentlig. Dette medlem vil peke på at petroleumssektoren står for 24ppst. av de samlede CO₂-utslipp i Norge, og som sådan må være forberedt på at denne sektoren står overfor betydelige omstillinger i årene som kommer.

Dette medlem vil understreke at Norge i all overskuelig framtid vil være en betydelig aktør innen olje og gass, og at det må være et mål å skape langsiktige, forutsigbare rammebetingelser for bransjen. Den kortsiktighet som har preget petroleumssektoren er verken bransjen eller det norske samfunn tjent med. Dette medlem vil derfor sterkt advare mot å endre CO₂-avgiften før et eventuelt kvoteregime er etablert, og viser i den sammenheng til det kvoteutvalg Regjeringen har satt ned.

Dette medlem har ved en rekke anledninger pekt på at det burde vært nedsatt et "Tempoutvalg" for å se på de langsiktige økologiske og økonomiske betingelsene for petroleumssektoren.

Dette medlem vil understreke at det er av avgjørende betydning for petroleumssektoren å ha langsiktige rammebetingelser, og vil på den bakgrunn fremme forslag om at det utarbeides en egen stortingsmelding der petroleumssektorens økologiske rammebetingelser fastlegges. En slik melding vil være en naturlig oppfølging av kvoteutvalgets innstilling. Målsettingen må være å etablere økologiske og økonomiske rammebetingelser for en bærekraftig petroleumssektor.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa utarbeide en stortingsmelding om de langsiktige økologiske og økonomiske rammebetingelser for petroleumssektoren."

5.2 Differensiert arbeidsgjevaravgift

5.2.1 Samandrag

Det vises til omtalen av den regionalt differensierte arbeidsgiveravgiften i Nasjonalbudsjettet 1999, avsnitt 4.2.6.

EFTAs overvåkingsorgan ESA påla i sitt vedtak av 2.juli 1998 Norge å gjøre visse endringer i den differensierte arbeidsgiveravgiften, ut fra det syn at differensieringen utgjør statsstøtte etter EØS-avtalen. ESA satte i sitt vedtak 31.pdesember 1998 som frist for Norge til å gjennomføre endringene. Ved stevning av 2.pseptember 1998 brakte Regjeringen ESAs vedtak inn for EFTA-domstolen.

I løpet av høsten 1998 ble det klart at saken ikke ville bli avgjort av domstolen før fristen som ESA hadde satt for å gjennomføre vedtaket gikk ut. En søkte derfor fra norsk side om at domstolen skulle gi vedtaket utsettende virkning. Norge fikk dette innvilget ved domstolens beslutning av 11.pdesember 1998. Det vil si at

Norge uansett sakens utfall ikke er forpliktet til å oppfylle vedtaket før dommen foreligger.

Regjeringen har under rettssaken holdt fast ved sitt tidligere syn om at den regionalt differensierte arbeidsgiveravgiften er en del av det generelle skattesystemet og derfor faller utenfor EØS-avtalen. ESA fastholdt det syn deres vedtak bygger på. Disse synspunktene er blitt utdypet i partenes innlegg for EFTA-domstolen. Muntlig prosedyre ble holdt i Luxemburg 3. mars 1999. Den muntlige prosedyren utgjør partenes siste innlegg for domstolen. Fra partenes side er saken således ferdigbehandlet for domstolen. Dom i saken ventes før sommeren.

5.2.2 Merknader fra komiteen

Komiteen viser til sine respektive merknader i Innst. S. nr. 236 (1998-99) avsnitt 7.4, og tek utgreiinga om differensiert arbeidsgjevaravgift til orientering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Tverrpolitisk Folkevalgte viser til at Norge 20. mai 1999, tapte ankesaken i EFTA-domstolen om den differensierte arbeidsgiveravgiften. ESA fikk medhold i at denne avgiften ikke er et nasjonalt skatte- og avgiftsspørsmål, men regionalpolitikk underlagt EØS.

Norges mulighet til å drive distrikts- og regionalpolitikk etter egne behov og prioriteringer er gjennom dette sterkt redusert. 95 pst. av støtten kan foreløpig videreføres ut 2003 innenfor ESAs regler for transportstøtte.

Disse medlemmer vil påpeke at det flertallet som gikk inn for EØS avtalen forsikret om at dette ikke kunne eller skulle skje. Nei-siden hevdet under debatten at Ja-partiene tok feil og at de førte folk bak lyset ved å gi inntrykk av at ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift kunne bestå innafor EØS.

Disse medlemmer slår fast at dommen får alvorlige følger for norsk distrikts- og regionalpolitikk. EUs utvidelse østover vil føre til endringer i regelverket for regionalpolitikken. Slike endringer vil nå slå direkte inn i nesten alle sider av norsk distriktspolitikk.

Disse medlemmer vil hevde at Regjeringen av politiske grunner forsøker å bagatellisere de alvorlige prinsipielle endringene dommen fører til med hensyn til innskrenkninger i norsk handlingsrom. Ved bare å fokusere på de kortsiktige og praktiske konsekvensene, gis det inntrykk av at dette ikke betyr så mye.

Disse medlemmer vil vise til spørsmål i Stortingets spørretime 6. februar 1999 der statsminister Bondevik også refererer til et pågående arbeid innafor EU som skal føre til retningslinjer som skal avklare forhold rundt statsstøtte og skatt. Dette arbeidet vil sannsynligvis bli tatt inn i ESA-regelverket og derved også få direkte virkning i Norge.

Disse medlemmer vil vise til brev til Statsminister Bondevik fra Sosialistisk Venstrepartis gruppe av 4. juni 1999, der det bes om avklaringer i forhold til

dette arbeidet og om å få framlagt de prinsipielle konsekvensene av dommen i EFTA-domstolen, en vurdering av en omlegging av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift til en transportstøtteordning og en rekke andre spørsmål som nå avklares.

5.3 Om skattehøve for utanlandstilsette i humanitære organisasjoner og misjonsorganisasjoner

5.3.1 Samandrag

Finansdepartementet er bedt om å vurdere skatte-reglene for utenlandsansatte i norske bistandsorganisasjoner. Organisasjonene har påpekt at overgangen til kreditmetoden påfører organisasjonene økte kostnader. Kreditmetoden innebærer at det i den norske skatten kan kreves fradrag for skatt betalt i utlandet på den samme inntekten. Det er også anført at det hersker en betydelig usikkerhet med hensyn til ligningspraksis på området. Et spørsmål som særlig er reist, gjelder det forhold at dersom oppholdslandet har gitt skattefritak for personer som deltar i humanitært og ideelt arbeid, så vil personen kunne bli fullt ut skattepliktig til Norge.

Skatteplikten som bosatt i Norge kan falle bort ved minst ett års opphold i utlandet, dersom skattyteren godtgjør at han er skattepliktig som innenlandsboende i det landet han oppholder seg, jf. skatteloven §17 tredje ledd. Denne bestemmelsen kalles "ettårsregelen". Bestemmelsen er en regel for å unngå dobbeltbeskatning; det er ikke en skattefriehtsregel. Det er først i de tilfellene der skattyteren rent faktisk er skattepliktig som innenlandsboende i oppholdslandet at det foreligger sterke hensyn for å unnta vedkommende fra skatteplikten i Norge. Dersom skattyteren ikke godtgjør at han/hun er skattepliktig som innenlandsboende, vil han/hun bli skattlagt fullt ut i Norge. For det tilfelle at han/hun er begrenset skattepliktig i oppholdslandet, vil vedkommende kunne kreve skattefradrag for den utenlandske skatten etter nærmere regler, jf. skatteloven §22 A. Organisasjonene understreker at selv en lav "livsoppholdslønn" kan være høy og bli sterkt progressivt beskattet i oppholdslandet.

Finansdepartementet vurderer nå spørsmålet om skatlegging av utenlandsstasjonerte i frivillige organisasjoner i samband med en generell gjennomgang av den såkalte ettårsregelen (skatteloven §17 tredje ledd annet punktum). Et tema er hva som er rimelige dokumentasjonskrav fra ligningskontorene med hensyn til opplysninger om betalt skatt i utlandet. Finansdepartementet tar sikte på å sende et forslag ut på høring i løpet av høsten og vil deretter legge fram saken for Stortinget på nytt.

Det har også blitt reist spørsmål om verdsettelse av naturalytelser som den utenlandsstasjonerte mottar. Det kan hevdes at man ved verdsettelsen av naturalytelser mottatt under arbeidsopphold i utlandet ikke nødvendigvis bør følge norske verdsettelsesnivåer. Departementet har i brev av 7. mai 1999 bedt Skattedirektoratet om å foreta en vurdering av regelverket for verdsettelse av enkelte naturalytelser i utlandet.

5.3.2 Merknader frå komiteen

Komiteen tek utgreiinga om skattespørsmål for utanlandstilsette i humanitære organisasjonar og misjonsorganisasjonar til orientering.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet, og Venstre viser til meldinga sin omtale av problema for humanitære organisasjonar med endra likning for utanlandsansatte. Desse medlemmene vil understreke den viktige innsats desse organisasjonane gjer for menneske i nød og for å skapa respekt for menneskerettar og humane verdiar i mange delar av verda. Desse medlemmene har merka seg at dei generelle konsekvensar av omlegging til "kreditmetoden" i samband med skattereforma av 1992 ikkje var spesielt vurdert for utanlandstilsette i utviklingsland. Omlegging til "kreditmetoden" kan såleis ha fått med seg utilsikta konsekvensar for denne gruppa. Desse medlemmene er kjent med at omlegginga har skapt usikkerhet i humanitære organisasjonar og misjonselskap med hensyn til avlønning av medarbeidarane i utlandet. Dei budsjettmessige konsekvensar av ein eventuell endra likningspraksis kan verte svært store. Det er difor viktig at departementet avklarar desse spørsmåla i budsjettet til hausten, slik meldinga varslar.

5.4 Avgiftene på drikkevareemballasje

5.4.1 Samandrag

Under behandlingen av budsjettet for 1999 ba Stortinget Regjeringen om å komme med en vurdering av en systemomlegging av emballasjeavgiften på all drikkevareemballasje basert på emballasjens art i Revidert nasjonalbudsjett 1999. Stortinget forutsatte at forslag til endelig systemomlegging fremmes i budsjettet for 2000.

Dagens avgiftssystem for drikkevareemballasje består av en miljøavgift som differensieres etter innhold og graderes etter returandel slik at avgiftssatsen reduseres når returandelen øker. I tillegg ilegges engangsemballasje, dvs. drikkevareemballasje som ikke kan brukes om igjen i sin opprinnelige form, en grunnavgift.

I St.prp. nr. 54 (1997-98) Grønne skatter ble det gitt en bred omtale av prinsippene bak og utformingen av systemet for emballasjeavgifter for drikkevarer. Det ble bl.a. konkludert med at avgiftene bør differensieres etter emballasjens innhold. Differensiering etter innhold ble begrunnet med at innholdet er av betydning for bruksområde og sannsynligheten for forsøpling av naturen. Finansdepartementet vurderte det som viktig ut fra miljøhensyn å fastholde graderingen etter returandel. Det ble konkludert med at en ikke fant grunn til å endre dagens system for drikkevareemballasje før spørsmålet om grunnavgiften på engangsemballasje er nærmere avklart.

Vurderingene bygde bl.a. på en rapport fra Østlandsforskning (ØF) (ØF rapport nr. 09/1997 Miljøavgifter på drikkevareemballasje). I rapporten ble det antydnet at

emballasjens materiale kan ha betydning for forsøplingsproblemet som en emballasjeenhet forårsaker. ØF fant imidlertid ikke noe entydig grunnlag for å foreslå endringer i gjeldende avgiftssystem.

Grunnavgiften ilegges kun engangsemballasje. EFTAs overvåkningsorgan, ESA, mener i sin grunngitte uttalelse (reasoned opinion) av 13. november 1996 at grunnavgiften rammer importerte produkter i større grad enn innenlandsproduserte og at avgiften derfor strider mot EØS-avtalens artikkel 14 (prinsippet om ikke-diskriminering). ESA mener videre at Norge ikke har dokumentert at det ut fra miljøhensyn er behov for å stimulere ombruk framfor gjenvinning. Flere EU-land er i dialog med EU-kommisjonen angående virkemidler for favorisering av ombruk framfor gjenvinning. ESA har ikke fulgt opp sin uttalelse. I rapporten fra ØF sies det om grunnavgiften at:

"Vi finner ikke faglig begrunnelse for den differensiering mellom ombruk og materialgjenvinning grunnavgiften innebærer."

ØFs konklusjon er dermed med på å bygge opp om ESAs syn.

Stortinget har bedt Regjeringen om å fremme et forslag til omlegging av avgiftssystemet etter emballasjens art uavhengig av spørsmålet om grunnavgiften. Finansdepartementet har i samarbeid med Miljøverndepartementet bl.a. engasjert Østlandsforskning på nytt for å foreta en oppdatert vurdering av miljøkostnadene knyttet til ulike former for drikkevareemballasje. Dette arbeidet vil være en viktig premiss for eventuelle forslag til systemomlegginger i statsbudsjettet for 2000.

Det er i meldingen avsnitt 4.6.2 og 4.6.3 gjort rede for dagens avgiftssystem og miljøkostnadene ved drikkevareemballasje. I meldingen avsnitt 4.6.4 - 4.6.6 er det foretatt vurderinger av å differensiere emballasjeavgiftene etter emballasjens art, etter returandel og etter type retursystem.

Det er flere forhold som taler for at avgiften på drikkevareemballasje også bør differensieres etter materialtype. Regjeringen vil imidlertid fastholde at emballasjens innhold er viktig for sannsynligheten for forsøpling av naturen. Emballasjens art har imidlertid betydning for de helse- og miljøskadene som kan oppstå når emballasjen først er havnet i naturen. Ved utformingen av avgiftssystemet kan det også være behov for å se nærmere på forholdet mellom retursystemer med og uten pant, grensene for avgiftsreduksjon etter returhandel, samt fastsettelsen av pantesatsene.

Regjeringen vil eventuelt komme tilbake til Stortinget med et forslag til nytt avgiftssystem i statsbudsjettet for 2000.

5.4.2 Merknader frå komiteen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, tar departementets vurderinger til orientering. Flertallet mener at en bør vektlegge returandel som grunnlag for reduk-

sjon av en avgift basert på emballasjens art. Dersom en søker å inkludere emballasjens innhold i et nytt system vil dette kunne være unødig millimetersøkende. Flertallet ber Regjeringen komme med forslag til nytt avgiftssystem i statsbudsjettet for 2000. I denne sammenheng bes Regjeringen også utarbeide forslag til en bredere ordning med pant og gjenbruksemballasje på Vinmonopolets produkter.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre sluttar seg til Regjeringa sine vurderingar om avgiftene på drikkevareemballasje, og tek elles utgreiinga til orientering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at grunnavgiften som i legges engangsemballasje er et riktig miljøtiltak, og at det bidrar til å stimulere ombruk. Dette medlem vil videre understreke at emballasjens innhold også er viktig for sannsynligheten for forsøpling av naturen. Dette medlem tar omtalen til orientering.

5.5 Avgifter på helse- og miljøskadelege kjemikal

5.5.1 Samandrag

I NOU 1996:9 Grønne skatter - en politikk for bedre miljø og høy sysselsetting, ble det foreslått en nærmere utredning av avgifter på helse- og miljøskadelige kjemikalier. En interdepartemental arbeidsgruppe har vurdert utformingen av avgifter på enkelte slike kjemikalier og har foreslått at det innføres avgifter på trykkimpregnert trevirke, trikloreten (TRI) og tetrakloreten (PER).

Arbeidsgruppens rapporter har vært på høring. På bakgrunn av synspunkter fra høringsrunden, var det behov for ytterligere avklaringer før avgiftene evt. kan foreslås innført. I Nasjonalbudsjettet 1999 ble det derfor varslet at Regjeringen tok sikte på å fremme forslag om avgift på TRI og PER i Revidert nasjonalbudsjett 1999. For trykkimpregnert trevirke ble det vist til at det var behov for noen prinsipielle og praktiske avklaringer før forslag om avgift eventuelt kunne fremmes.

Arbeidsgrupperapportene inneholdt utkast til regelverk. I forbindelse med høringen av arbeidsgrupperapportene la høringsinstansene hovedvekten på spørsmålet om avgift burde innføres eller ikke. Utformingen av regelverket, herunder de avgiftstekniske løsningene, ble i liten grad vurdert.

På bakgrunn av en ny avgiftsteknisk gjennomgang av avgiftene på TRI og PER, er det etter departementets oppfatning behov for å vurdere visse endringer i regelverket i forhold til det som ble sendt på høring. Dette gjelder bl.a. avgiftsberegningen for produkter der TRI og PER inngår som bestanddel. Av hensyn til eventuelle omgørelser av avgiften, kan det videre være grunn til å vurdere å la avgiften omfatte TRI og PER som befinner seg på lager på det tidspunkt avgiften trengs i kraft.

Departementet ser derfor behov for en ny høring om forslag til regelverk før det fremmer konkrete forslag om avgift på TRI og PER. Departementet tar sikte på å komme tilbake til dette i forbindelse med budsjettet for 2000.

Som nevnt i Nasjonalbudsjettet 1999, er det for trykkimpregnert trevirke behov for en del prinsipielle og praktiske avklaringer. Departementet vil også komme tilbake til dette spørsmålet i budsjettet for 2000.

5.5.2 Merknader frå komiteen

Komiteen tek utgreiinga om avgifter på helse- og miljøskadelege kjemikal til orientering.

5.6 Avgift på flyging - sak for ESA

5.6.1 Samandrag

EFTAs overvåkingsorgan (ESA) har i åpningsbrev av 16. desember 1998 ansett at den norske flyseteavgiften slik den er utformet i dag, er i strid med EØS-avtalens art. 36 om at det ikke skal være restriksjoner på adgangen til å yte tjenester innen EØS-området, jf. omtale i St.prp. nr. 53 (1998-99). I åpningsbrevet viser ESA til at tilsvarende gjelder den tidligere passasjeravgiften. Stortingets vedtak om å erstatte dagens flyseteavgift med en avgift på flyging av passasjerer får således i utgangspunktet ikke avgjørende betydning for saken for ESA.

Regjeringen har i St.prp. nr. 53 (1998-99) vist til at det er hensiktsmessig at eventuelle forslag om endringer i satsstrukturen vurderes i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 1999. På denne bakgrunn ble det bedt om utsettelse av svarfristen til ESA, som opprinnelig var 16. mars 1999. Etter anmodning om fristforlengelse fram til Revidert nasjonalbudsjett 1999, forlenget ESA svarfristen fram til 16. april 1999.

En endring av avgiften i tråd med ESAs syn vil innebære omfattende endringer i avgiftsstrukturen. Blant annet vil det innebære at det må benyttes samme sats på utenlands- og innenlandsruiter. I utgangspunktet må avgiftsplikten også være generell både for innenlands- og utenlandsflyginger. Såpass store endringer gjør det nødvendig å vurdere både samfunnsøkonomiske, distriktpolitiske og budsjettmessige konsekvenser. Dette taler for at spørsmålet bør behandles i forbindelse med den ordinære statsbudsjettbehandlingen til høsten. Vurderingene fra det hurtigarbeidende utvalget vil kunne gi viktige innspill til dette arbeidet. Regjeringen anser det derfor mest hensiktsmessig at den endelige vurderingen av saken foretas i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2000. ESA er orientert om dette i Finansdepartementets brev av 19. april 1999.

5.6.2 Merknader frå komiteen

Komiteen tek utgreiinga om saka for ESA om avgift på flyging til orientering.

5.7 Meirverdiavgift ved privat utbygging av

vatn- og kloakkanlegg

5.7.1 Samandrag

Etter gjeldende merverdiavgiftsregelverk blir det forskjellig avgiftsbelastning for private tomteselskaper og kommuner ved utbygging av vann- og kloakkanlegg. Utbygging av kommunale vann- og kloakkanlegg blir ikke belastet merverdiavgift fordi kommunen har fradragsrett for avgiften. Anlegg bygget i regi av private tomteselskaper blir belastet med full merverdiavgift fordi det ikke foreligger fradragsrett.

Årsaken til forskjellen mht. fradragsretten er at kommunene har avgiftspliktig omsetning knyttet til anskaffelsen av vann- og kloakkanlegget. Omsetning av varer (vann) og tjenester som gjelder bortføring av spillvann og overvann (kloakk) er omfattet av avgiftsområdet. Kommunens vederlag for levering av slike tjenester er derfor merverdiavgiftspliktig. Private tomteselskaper som bygger ut vann- og kloakkanlegg uten å omsette slike tjenester, har ikke avgiftspliktig omsetning knyttet til anlegget.

Omsetning og utleie av fast eiendom er ikke avgiftspliktig. Dette innebærer at merverdiavgift ved anskaffelser av varer og avgiftspliktige tjenester til slik virksomhet ikke er fradragsberettiget. Virksomheter som omsetter varer eller tjenester utenfor merverdiavgiftsområdet er når det gjelder merverdiavgiften således likestilt med forbrukere. Dette er en konsekvens av at merverdiavgiften er en avgift på forbruk og hvor omsetning av fast eiendom og en rekke tjenester er holdt utenfor avgiftssystemet.

I en del tilfeller der private tomteselskap m.v. bygger ut vann- og kloakkanlegg, blir eiendomsretten til anlegget etter noe tid overført til kommunen mot at kommunen overtar driften av anlegget. For private utbyggere av slike anlegg, vil merverdiavgiften være en kostnad i forbindelse med anskaffelsen selv om kommunen overtar anlegget og driften på et senere tidspunkt. Denne forskjellsbehandlingen er uheldig.

Finansdepartementet tar sikte på å foreslå tiltak som kan bidra til større grad av avgiftsmessig likebehandling. En løsning innenfor merverdiavgiftssystemet vil imidlertid innebære en prinsipiell særordning og vil komplisere regelverket. En løsning som vil bli vurdert er å utarbeide en forskrift med sikte på likebehandling forankret i den generelle forskriftsfullmakten til merverdiavgiftsloven. Det vil arbeides videre for å finne fram til den best mulige løsningen rent lovteknisk.

Forslag som innebærer større grad av avgiftsmessig likebehandling av privat og kommunal utbygging av vann- og kloakkanlegg vil bli vurdert i statsbudsjettet for 2000.

5.7.2 Merknader frå komiteen

Komiteen sluttar seg til Regjeringa sine vurderingar om meirverdiavgift ved privat utbygging av vatn- og kloakkanlegg, og tek elles utgreiinga til orientering.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte, vil påpeke at spørsmålet om merverdiavgift ved privat utbygging av vann- og kloakkanlegg har tatt lang tid å få avklaring på. Flertallet mener at det ved framlegg til vedtak for neste års budsjett også må vurderes å la vedtaket gjøres gjeldende for de saker som ikke er ferdigbehandlet i departementet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ser ingen grunn til å ta vekk en ordning som gjør kommunen i stand til å bygge ut vann- og kloakktjenester til folk på billigst mulig måte. Det er uklokt å sette hensyn til konkurransepolitikk som egner seg i privat sektor foran helhetlige hensyn til hvordan offentlig sektor best skal kunne utføre hele sitt helhetlige ansvar for fordeling, drift og forvaltning. Det som kan se ut som om et fortrinn på ett område må ses opp mot konkurranseulempen som følger av helhets- og beredskapsansvar på andre områder. Å ta ut en liten bit og se på den løsrevet fra helheten, kan rive vekk viktige byggesteiner som holder helheten oppe.

Dette medlem ser det derfor ikke som ønskelig med endringer i forhold til merverdiavgiften.

5.8 Omregistreringsavgift ved interne omorganiseringar

5.8.1 Samandrag

I Budsjett-innst. S. nr. 13. Tillegg nr. 1 (1995-96) heter det:

"Komiteen er kjent med at det forekommer tilfeller hvor formell omregistrering av kjøretøy skjer innen samme bedriftsorganisasjon for eksempel i forbindelse med intern omorganisering uten at omregistrering medfører noe reelt eierskifte. Komiteen mener søknader om fritak for omregistreringsavgift i slike tilfeller normalt bør kunne imøtekommes i medhold av §b4."

I Revidert nasjonalbudsjett for 1996 ble det gitt en redegjørelse for praktiseringen av reglene for omregistreringsavgift og det ble foreslått at det ikke ble gjort endringer i denne. Stortinget kommenterte ikke dette. Praktiseringen av dispensasjonsbestemmelsen for avgiften ble derfor ikke endret.

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 1999 vedtok Stortinget fritak for omregistreringsavgift for fusjoner mellom aksjeselskaper i samsvar med forslag fra Næringslovutvalget. I St.prp. nr. 1 (1998-99) Skatte-, avgifts- og tollvedtak ble det vurdert om fritaket bør omfatte andre typer omdannelser av selskaper, f.eks. ved omorganisering fra enkeltmannsforetak til aksjeselskap, der overdrager og overtaker representerer samme eierinteresser. Av administrative og kontrollmessige hensyn ble det ikke fremmet forslag om å utvide fritaket til også å omfatte andre tilfeller enn fusjoner mellom aksjeselskaper.

Finansdepartementet har etter en nærmere vurdering funnet at det kan anses som urimelig å oppkreve omre-

gistreringsavgift for omregistreringer hvor ny og tidligere eier reelt er fullt ut identiske. En vil derfor åpne for bruk av dispensasjonsfullmakten i avgiftsvedtaket §p4 for denne avgiften i slike tilfeller. Departementet vil utarbeide nærmere retningslinjer for det skjønnet som skal utøves, bl.a. for å sikre likebehandling og forutsigbarhet og for å motvirke en uthuling av avgiften. Samtidig må det stilles strenge krav til dokumentasjon av eierforholdet. Derfor legges det opp til en restriktiv praktisering av fullmakten også i disse tilfellene, og det vil fortsatt være det formelle eierforholdet som vil være det klare utgangspunkt for avgiftsplikten. Departementet vil etter noe tid evaluere de administrative og praktiske sider ved en slik utvidelse av praktiseringen av dispensasjonsfullmakten for denne avgiften.

5.8.2 Merknader frå komiteen

Komiteen sluttar seg til Regjeringa sine vurderingar om omregistreringsavgift ved interne omorganiseringar, og tek elles utreiinga til orientering.

5.9 Auksjon av tollfri import av storfekjøtt frå MUL

5.9.1 Samandrag

I forbindelse med jordbruksoppgjøret i 1998 ble det foretatt en vurdering av markedssituasjonen for storfekjøtt. Regjeringen foreslo at den generelle sikkerhetsmekanismen i GSP-ordningen skulle utløses dersom importen av storfekjøtt fra MUL i 1998 eller 1999 oversteg 2p700 tonn utbeinet kjøtt (tilsvarende 3p375 tonn storfekjøtt med bein). Ved en import utover 2p700 tonn ville en tollsats tilsvarende den som gis til øvrige GSP-land bli benyttet. Norge har også i henhold til WTO-avtalen etablert en minsteadgangskvotestorfekjøtt (903 tonn i 1999). Denne importen kan også skje tollfritt fra MUL-land. Importen under WTO-kvoten skal ikke regnes med i begrensningen på 2p700 tonn.

I 1998 ble det importert 2p100 tonn utbeinet storfekjøtt fra Botswana og Namibia, slik at det ikke var aktuelt å benytte GSP-ordningens sikkerhetsmekanisme. Regjeringen foreslår at den generelle sikkerhetsmekanismen for GSP-ordningen også i 2000 skal utløses dersom storfekjøttimporten fra MUL overstiger 2p700 tonn utbeinet kjøtt.

I innstillingen fra næringskomiteen om jordbruksoppgjøret 1998 (Innst. S. nr. 235 (1997-98)) viser næringskomiteens flertall til at den

"har registrert at landbruksnæringen er opptatt av å beskrive det næringen oppfatter som uheldige sider ved MUL-importen av kjøtt. Flertallet understreker at ordningen med MUL-import har hatt bred støtte i Stortinget. Likevel finner flertallet det naturlig at det arbeides videre med fornuftige systemer i tilknytning til denne importen slik at en kan bidra til å nå ulike målsettinger. Dette gjelder både i forhold til å sikre at MUL-importen skaper varige verdier som kommer de ulike MUL-land til gode, men også at importen kan skje på slik måte at eventuelle skadevirkninger for norsk landbruk begrenses i størst mulig grad. Flertallet

ber derfor Regjeringen vurdere hvorvidt det kan innføres et auksjonssystem for denne importen."

Det legges opp til å gjennomføre en ekstern utredning for å belyse ulike sider ved importen av kjøtt fra MUL-landene. Utredningen skal bl.a. kartlegge importprisene inn til Norge og inn til EU, og avdekke og forklare eventuelle forskjeller i prisnivået. Det vil bli lagt vekt på å analysere hvorvidt prispåslag i det norske markedet skyldes kvoteprofitt og/eller er uttrykk for høyere kostnader og risiko enn ved omsetning av norsk kjøtt.

Et viktig siktemål med et auksjonssystem er å begrense eventuelle urimelige fortjenestemuligheter blant norske importører av MUL-kjøtt. Samtidig skal auksjonssystemet ikke legge særskilte begrensninger på importen fra MUL-landene. Tvert imot er det et mål at auksjonen skal bidra til at importen kan øke innenfor det volumet som Regjeringen anser som forsvarlig (2p700 tonn i 2000, jf. ovenfor). Utredningen skal ta for seg hvordan en auksjonsordning best kan utformes for å imøtekomme disse målene. Utredningen skal i den sammenheng bl.a. vurdere de ulike elementene som inngår i eksisterende auksjonsordninger for GSP- og WTO-kvoter, og bl.a. undersøke hvorfor flere av GSP-kvotene ikke er fullt utnyttet. Dette betyr at spørsmål om tidspunkt for auksjon, kvotenes omsettelighet og begrensninger med hensyn til hvor stor andel av kvantumet hver enkelt budgiver kan få tildelt vil bli nærmere belyst.

Utredningen vil bli fulgt opp av berørte departementer, dvs. Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Finansdepartementet, Landbruksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Utenriksdepartementet. Det forutsettes at utredningen ferdigstilles innen 15. september 1999 og gir grunnlag for å utforme en auksjonsordning med virkning fra og med 2000. Det foretas en evaluering av auksjonsordningen høsten 2000 for å vurdere om de forutsetningene som er lagt til grunn for ordningen er blitt fulgt opp. Dette omfatter også hensynet til å opprettholde nivået på MUL-importen.

5.9.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemmene frå Framstegspartiet, Høgre og Sosialistisk Venstreparti, sluttar seg til Regjeringa sitt opplegg for den generelle sikkerhetsmekanismen for GSP-ordninga i 2000.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Tverrpolitisk Folkevalgte, viser til omtalen av Regjeringens arbeid med innføring av auksjon av tollfri import av storfekjøtt fra MUL. Tilsvarende orientering er også gitt i St.prp. nr. 75 (1998-99), om jordbruksoppgjøret for 1999. Flertallet viser til at bakgrunnen for at det nå planlegges innføring av auksjon på MUL-import

blant annet er å finne i innstillingen fra næringskomiteen om jordbruksoppgjøret for 1998, Innst. S. nr. 235 (1997-98), hvor næringskomiteens flertall uttaler:

"Flertallet ber derfor Regjeringen vurdere hvorvidt det kan innføres et auksjonssystem for denne importen."

Det er altså ikke uttalt at det skal innføres auksjon på MUL-import.

Flertallet har merket seg at Regjeringen nå gjennomfører en ekstern utredning der ulike sider ved en slik auksjonsordning utredes. Denne utredningen skal være avsluttet innen 15. september 1999.

Flertallet mener at spørsmålene om MUL-import er en stor og viktig sak. Regjeringen har lagt en tidsplan hvor den eksterne utredningen skal avsluttes innen 15. september i år. Auksjonssystemet planlegges innført fra nyttår. Det er dermed tid til å forelegge saken for Stortinget. Flertallet ber om at dette skjer på en egnet måte.

Medlemene i komiteen fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre sluttar seg til Regjeringa sitt opplegg for ei utgreiing om ulike sider ved importen av kjøtt frå MUL-landa.

Desse medlemmene har merka seg at fleirtalet i næringskomiteen bad Regjeringa vurdere korleis eit auksjonssystem for MUL-importen kan innførast. Desse medlemmene meiner i denne samanheng at ei ekstern utgreiing for å belyse dei ulike sidene av denne importen er sunt, men vil samstundes presisera at det er viktig at innføring av auksjonsordninga ikkje bergensar nivået på importen eller råke dei landa som i dag nyt godt av ordninga. Vidare vil desse medlemmene merka seg at det er framlegg om ei evaluering av auksjonsordninga hausten 2000 for å vurdere om dei føresetnadene som er lagt til grunn for ordninga vert følgt opp.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti mener handel med de minst utviklede landene er et godt virkemiddel til å fremme utviklingen i disse landene. Dette er bakgrunnen for at disse medlemmer tidligere har motsatt seg å utløse sikkerhetsmekanismen i GSP-ordningen for kjøtt, siden dette medfører toll på kjøttimporten fra MUL. Dette fører til økt usikkerhet om ordningen, noe som gjør det vanskeligere å etablere handel.

Disse medlemmer viser videre til at disse medlemmer i Innst. S. nr. 235 (1997-98) gikk mot at en auksjonsordning skulle vurderes for den tollfrie kjøttimporten fra de minst utviklede landene. En slik auksjonsordning vil føre til at importen i praksis ikke lenger er tollfri, men at det må betales inn midler til statskassen i forbindelse med at kvotene auksjoneres bort. Dette vil enten føre til at produsentene i de minst

utviklede landene får en lavere pris for sine produkter, eller at de norske importørene får redusert sin fortjeneste ved importen. I det sistnevnte tilfellet vil dette føre til at importørenes incentiver til å etablere handel med de minst utviklede landene reduseres, med påfølgende risiko for at kjøpene av kjøtt i de minst utviklede landene går ned. Dermed er faren meget stor for at resultatet av Regjeringens forslag om å innføre en auksjonsordning for den tollfrie importen fra MUL blir at disse landene blir stående igjen som tapere. Dette er etter disse medlemmers syn dårlig bistandspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at handel med de minst utviklede landene er et av de beste virkemidler til å fremme utviklingen i disse landene. For flere av disse landene er jordbruksvarer, herunder kjøtt, blant de få produkter det er realistisk for landene å eksportere i nevneverdig omfang.

Det må være samsvar mellom det Norge står for i bistandssammenheng og den handelspolitikk vi fører. Norge, som et av verdens rikeste land, må kunne strekke seg langt når det gjelder å tillate tollfri handel med de minst utviklede landene. De anslåtte kvanta er heller ikke av en slik størrelsesorden at det er grunn til å regne med vesentlige markedsforstyrrelser i Norge, selv om importen skulle komme opp i over 3000 tonn utbenet kjøtt. Disse medlemmer mener Regjeringen går i gal retning ved å lage nye hindringer for å kunne redusere importen av matvarer fra utviklingsland. I revidert budsjett foreslås det å innføre auksjonsprinsippet fra 1. januar 2000 også på kjøtt fra MUL-land som Namibia og Botswana. Etter disse medlemmers oppfatning vil dette innebære at norske importører må kjempe om å få kjøpe importtillatelse på en spesiell u-landsauksjon som norske myndigheter arrangerer. Dette er en særegen ordning som betyr et pålegg om avgift på u-landsvaren. Dette er etter disse medlemmers oppfatning en ensidig diskriminering av u-landseksportørene. Disse medlemmer oppfatter dette stikk i strid med stortingsflertallets oppfatning av saken, hvor det tidligere er uttrykt ønske om tilretteleggelse for markedsadgang og økt samhandel med u-land.

Disse medlemmer mener ordningen er prisdrirende og langt fra i norske forbrukeres interesser. Etter disse medlemmers syn har Regjeringen lagt mer vekt på norske landbruksinteresser i denne saken. Disse medlemmer vil gå mot innføringen av auksjonsprinsippet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ikke innføre toll på MUL-import av storfekjøtt i 2000, samt ikke innføre en auksjonsordning for slik import."

5.10 Andre merknader og forslag som gjeld skattar og avgifter

5.10.1 Differensiert avgift på diesel

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Tverrpolitisk Folkevalgte mener den svenske ordningen med differensiert avgift på diesel kan bidra til å motivere overgang til mer miljøvennlig diesel. I svar fra departementet av 27. mai 1999 heter det bl.a. at:

"Autodiesel avgiftslegges i Sverige med CO₂-avgift og "energiskatt". Energiskatten kan sammenlignes med autodieselavgiften i Norge med den forskjell at den også er ment å dekke kostnader ved svovelutslipp. I Sverige er avgiftsbelagt dieselolje siden 1991 differensiert utfra 3 miljøkategorier; MK1, MK2 og MK3, der MK1 har best miljøkvalitet. Avgiftsdifferensieringen gjelder kun for energiskatten. CO₂-avgiften er den samme for alle miljøkategoriene. ... Det er en forskjell i avgifter mellom MK1 og MK3 på 48 øre pr. liter målt i norske kr. Vi kjenner ikke til om disse forskjellene i avgift utelukkende er basert på beregninger av miljøkostnader. MK1 har et lavere innhold av svovel og PAH (polysykliske aromatiske hydrokarboner) enn de øvrige kategoriene av diesel. PAH kan bl.a. virke kreftfremkallende. MK1 har en andel på 88ppst. av det totale salget av avgiftspliktig diesel i Sverige, og er den eneste typen diesel som selges gjennom pumper på bensinstasjonene. Salget av MK2 utgjør kun 2ppst., mens MK3 utgjør 10ppst. av omsetningen av diesel. Som følge av vedtak i EU om bedre dieselkvalitet (oppfølging av Auto-Oil programmet) vil det også i Sverige bli vurdert endringer i miljøkvalitet og avgifter for de ulike kategoriene av diesel. Det er et grunnleggende prinsipp at avgiftene på drivstoff skal avspeile de eksterne kostnader bruken av drivstoffet påfører samfunnet. For å oppnå en mest mulig korrekt differensiering av avgiftene må det derfor gjøres anslag for verdien av miljøgevinsten ved bruk av miljødiesel. I en samfunnsøkonomisk analyse bør også kostnadene ved å produsere miljødiesel trekkes inn. Dersom disse overstiger miljøgevinsten vil det samfunnsøkonomisk ikke være noe å hente på å differensiere avgiften. Korrekt fastsatte avgifter vil i en slik sammenheng ikke gi overgang til miljødiesel. F.eks. har Norsk Petroleumsinstitutt (NP) uttalt at den svenske miljødieselen er for kostbar å produsere i forhold til den miljøeffekten den gir. Det må også stilles spørsmål om det er riktig å differensiere etter de miljøkennetegn som er gjort i Sverige. MK1 og MK2 differensieres som nevnt bl.a. etter svovelinnhold og PAH. Det er imidlertid andre miljøfaktorer hvor det er mindre/ingen forskjeller mellom MK1 og MK2, men hvor forskjellene til MK3 kan være større. Det stilles som nevnt ikke miljøkrav overfor denne tredje dieselkategorien. Dersom en dieselkvalitet avgiftslegges betydelig lavere enn andre kvaliteter, vil denne kvaliteten, dersom den kan benyttes i kjøretøy uten større endringer i kjøretøyet, etter hvert sannsynligvis dominere markedet. Dette skjedde ved introduksjonen av blyfri bensin, hvor salg av den lavere avgiftsbelagte blyfri bensinen i dag utgjør nærmest hele bensinomsetningen. Selve omleggingen til differensiert dieselavgift vil kunne gjøres provenynøytralt. Med bakgrunn i at den minst avgiftsbelagte die-

selen etter hvert antas å dominere markedet, vil det imidlertid på lengre sikt bli mindre inntekter til staten enn hva som vil være tilfelle ved en videreføring av dagens avgiftssystem for autodiesel. Provenynøytralitet over tid krever derfor at avgiftene på de ulike kvalitetene generelt økes. Som oppfølging av Auto-Oil programmet i EU er det vedtatt et direktiv om kvalitetskrav for bl.a. diesel som gjøres gjeldende fra 1.1.2000. Direktivet vil trolig måtte gjennomføres i norsk rett som en del av EØS-avtalen. Det arbeides nå med dette. En inndeling i standarder for dieselkvaliteter bør vurderes på bakgrunn av vedtatte kvalitetskrav m.v. for diesel i EU. Det vil derfor være hensiktsmessig å avvente en differensiering av autodieselavgiften etter miljøkennetegn til man vet hvordan disse kravene vil fremstå i praksis. Dette skyldes at en eventuell differensiering vil måtte baseres på strengere krav enn de som til enhver tid gjelder. I Norge vil differensiering av drivstoffavgiftene etter miljøkennetegn kunne skje enten via svovelavgiften eller autodieselavgiften. Dette vil også avhenge av hvilke krav man har til de ulike kategorier diesel man eventuelt foreslår å innføre. Dette må vurderes nærmere. Regjeringen vil fram mot budsjettet for 2000 vurdere om en sterkere differensiering av svovelavgiften for autodiesel kan påvirke andre miljøforhold enn svovelutslipp. Avgiftstekniske forhold vil også måtte vurderes."

Flertallet ber Regjeringen arbeide videre med en omlegging av dieselavgiften slik at de mest miljørikte kvaliteter gis fortrinn. Det vises i denne sammenheng til den svenske ordningen, og at dette arbeidet ses i sammenheng med vedtatte kvalitetskrav til diesel i EU. Flertallet ber Regjeringen komme tilbake til saken i forbindelse med budsjettet for 2000.

6. FRAKSJONSMERKNADER

6.1 Arbeiderpartiet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at budsjettet for 1999 ble vedtatt av sentrumpartiene, Fremskrittspartiet og Høyre.

Disse medlemmer registrerer at sentrumpartiene i forbindelse med behandlingen av revidert budsjett ikke har klart å få på plass et helhetlig budsjett-opplegg sammen med Fremskrittspartiet og Høyre.

Disse medlemmer viser til at regjeringspartiene ikke har ført forhandlinger med opposisjonen om revidert budsjett. Disse medlemmer mener at det i en slik situasjon tilligger regjeringen å ta ansvar for helheten og eventuelle svekkelser av budsjettet.

Disse medlemmer viser til at det gjennom arbeidet med denne innstillingen vil bli flertall for viktige deler av Arbeiderpartiets næringspakke, dette gjelder både tiltakene overfor petroleumsvirksomheten og tiltakene overfor verkstedindustrien. Disse medlemmer mener dette er viktig for å dempe den forventede nedgangen i disse næringene. Dette vil bidra til at ledighetsøkningen ikke vil bli så stor i disse næringene.

Disse medlemmer mener det er viktig med et finanspolitisk opplegg som er strammere enn Regjeringens forslag. En større del av utgiftene må målrettes

mot tiltak i utsatte næringer i geografisk avgrensede deler av landet og til å øke kompetansen for de ledige. Dette vil bidra til en styrking av industriens konkurranseevne, sikre arbeidsplassene og legge grunnlaget for en raskere og større rentenedgang. Arbeiderpartiets forslag bidrar til å styrke budsjettet med 600þmill. kroner.

Disse medlemmer mener det er viktig at innretningen av budsjettet bidrar til å balansere utviklingen mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor. Det forhold at viktige deler av Arbeiderpartiets alternative satsinger er direkte rettet mot de deler av økonomien som går dårlig gjør vårt samlede økonomiske opplegg mer robust.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet har en betydelig satsing i sitt alternative økonomiske opplegg for å sikre arbeidsplassene i utsatte industrier som petroleumsnæringen, verkstedindustrien og bygg- og anleggsnæringen. Videre øker Arbeiderpartiet antall tiltaksplasser med 4þ000 ut over Regjeringens forslag på 6þ000.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet øker bevilgningene og fremmer forslag til fornyelse av fiskeflåten og ferger, ombygging av landgangsfartøy og fornyelse av havforskningsfartøyet G. O. Sars med til sammen 140þmill. kroner.

Disse medlemmer foreslår midlertidig fjerning av investeringsavgiften på bygging og opprustning av vannkraftverk i 2 år, økt tilskudd til bygging av fiskerihavner på 20þmill. kroner og økt tilskudd til bygging av studentboliger som tiltak for bygg- og anleggsnæringen.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet øker støtten til forsknings- og utviklingstilskudd og utviklingskontrakter med 23þmill. kroner. Vi støtter forslaget til fond for teknologiutvikling i petroleumsvirksomheten på 100þmill. kroner. Videre er det bra at Regjeringen har fulgt opp Arbeiderpartiets forslag fra i fjor høst om et forskningsfond. Fondet er på 3þmrdr. kroner.

Disse medlemmer vil styrke kommuneøkonomien med nær 300þmill. kroner, herunder 100þmill. kroner i frie midler.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet foreslår å kutte kontantstøtten fra 1. þaugust 1999.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet går inn for at det bygges 5þ000 flere barnehageplasser og legger inn et stimuleringsstilskudd på 10þ000 kroner pr. plass. Tilskuddet til skolefritidsordningen øker med 56þmill. kroner og forebyggende barnevern med 30þmill. kroner. Gratis barnehageplass for både 4- og 5-åringene i Oslo indre øst.

Disse medlemmer vil ha en utlånsordning for skolebøker i videregående skole, 560 nye studieplasser innenfor IT og økt satsing på desentralisert høyere utdanning og kunsthøyskolene.

Disse medlemmer vil i budsjettet for 2000 fremme forslag til en fordelingspolitisk omlegging, en skattereform for de lavest lønte:

Arbeiderpartiet ønsker å øke progressiviteten i skattesystemet gjennom nye skatteregler som gir lettelse for de lavest lønte. Dette skatteopplegget vil gå i motsatt retning av de anbefalingene som kom fra det såkalte flat skatt-utvalget. De enkelte elementene og tallstørrelsene vil bli presentert senere og opplegget skal inngå i Arbeiderpartiets budsjett for 2000.

Hensikten med dette forslaget til skatteopplegg er å oppnå et skattesystem som bidrar til større grad av omfordeling enn dagens system gjør. Framtidige utfordringer for velferdssamfunnet tilsier også at det bør gjennomføres reformer som sikrer at flest mulig er i arbeid. En skattereform for de lavest lønte er derfor også et bidrag til å støtte opp under arbeidslinja i velferdspolitikken.

Omfattende økonomisk forskning og statistiske undersøkelser i mange land har etter hvert gitt et godt grunnlag for å si at lavere skatt vil påvirke arbeidstilbudet til folk med lave inntekter langt mer enn det påvirker arbeidstilbudet til de med høyere inntekter. Det ser ut til at spesielt deltidsarbeidende og lavlønte kvinner lar seg påvirke av endringer i skattesatsene. De som har heltidsjobb og god inntekt er derimot mindre følsomme overfor endringer i lønn etter skatt.

For å finansiere en slik reform vil Arbeiderpartiet hente inn skatteinntekter bl.a. ved å tette hull i skattesystemet. Arbeiderpartiet vil komme tilbake til et samlet skatteopplegg som gir en betydelig omfordeling i forbindelse med budsjettet for 2000.

Disse medlemmer viser også til at Arbeiderpartiet vil foreslå en alternativ barne- og ungdomspolitik i budsjettet for 2000:

Arbeiderpartiet ser det som viktig at man møter et nytt årtusen med en fremtidsrettet politikk. Arbeiderpartiet vil derfor i budsjettet for år 2000 foreslå en omfattende barne- og ungdomspakke.

Vi vil satse på tiltak rettet inn mot barn og unge. Vi ser det som viktig å gi barn og unge et helhetlig tilbud, og vi vil satse på å bygge ut offentlige velferdsgoder som kan gi alle barn og unge like muligheter for en trygg og god oppvekst. Dette innebærer satsing på barnehager og skole. Samtidig skal brukerbetalingen være slik at alle har råd til å ha en barnehageplass eller en plass i skolefritidsordningen.

- Alle som ønsker det skal få tilbud om en plass i barnehage eller SFO. Arbeiderpartiet vil arbeide for reduksjon i foreldrebetalingen.
- Arbeiderpartiet mener skolefritidsordningen er viktig for å skape trygge og gode oppvekstvilkår for barn. Ordningen må videreutvikles som en integrert del av skolens totale virksomhet, og vi vil følge opp våre forslag om pedagogisk ledelse av skolefritidsordningen.
- Arbeiderpartiet vil utvide det gratis barnehagetilbudet til innvandrerbarn i Oslo indre øst til å omfatte flere aldersgrupper. Samtidig er det viktig å gi de ansatte i barnehagene mulighet til kompetanseheving.

- De private barnehagene sliter, og Arbeiderpartiet vil arbeide for permanente løsninger for å sikre videre drift i disse barnehagene. Dette kan kobles med krav til de private barnehagene bl.a. hva gjelder driftsform, inntak, arbeidsforhold og barn med spesielle behov.
- Vi ønsker å utvide fedres mulighet til å ta del i barns oppvekst gjennom å legge til rette for selvstendig opptjeningsrett av fødselspenger og en utvidelse av fedrekvoten. Det er viktig at foreldre kan få mer tid sammen med sine barn. Fødselspermisjon er et viktig virkemiddel her.
- Alle unge har fått en lovfestet rett til treårig videregående opplæring. Den bør være gratis, og Arbeiderpartiet vil derfor å etablere en utlånsordning for skolebøker knyttet til den enkelte videregående skole.
- Ungdom under 25 år som ikke har jobb eller går på skole sikres tilbud om skole, jobb eller arbeidsmarkedstiltak gjennom ungdomsgarantien.
- Arbeiderpartiet vil satse på barne- og ungdomsvernet, på å styrke fosterhjemmene og øke tilsynet til barnevernsinstitusjonene.

6.2 Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre syner til sine merknader i denne innstillinga og i Innst. S. nr. 236 (1998-99).

Desse medlemmene vil peike på at norsk økonomi er solid. Gjennom ein stram finanspolitikk er det lagt grunnlag for stabilitet og rentenedgang. Så langt i år er signalrenta sett ned med 1,5 pst. Ein ytterlegare rentenedgang vil ha positive verknader både for private hushald, bedrifter og offentleg sektor.

Desse medlemmene vil og peike på at det innanfor eit stramt opplegg for 1999 vart funne plass til viktige fordelingspolitiske oppgåver som helse og omsorg, distrikts- og næringstiltak, internasjonal utjamning og miljø.

Desse medlemmene vil peike på at arbeidsløysa dei fem første månadene i 1999 er 4p500 lågare enn i 1998. Arbeidsløysestatistikken for første kvartal 1999 syner ei arbeidsløysa på 3,2 pst. Desse medlemmene syner likevel til at det til tross for at det i enkelte sektorar er mangel på arbeidskraft, vil det særleg i verftsindustrien og i oljerelaterte verksemdar kunne oppstå ei viss auke i arbeidsløysa. Desse medlemmene vil i denne samanheng syne til forslaga frå Regjeringa i revidert nasjonalbudsjett for å auke aktiviteten i verfts- og oljerelatert verksemd. Det stramme finanspolitiske opplegget for 1999 har som siktemål å medverka til redusert rentenivå. Ei slik utvikling vil og vere positiv for norsk verfts- og offshore-relatert verksemd.

Desse medlemmene vil streke under at den langsiktige utviklinga i sysselsettinga i fyrste rekke vil vere avhengig av at vi får ei inntekts- og kostnadsutvikling

som er på linje med utviklinga hjå våre handelspartnerar. Den solidariske haldninga som arbeidstakarorganisasjonane har synt ved oppgjeret i år, er svært positiv med tanke på kostnadsutviklinga i høve til dei industrilanda vi konkurrerer med.

Desse medlemmene vil til slutt syne til den breie støtta den norske humanitære innsatsen for å hjelpe Kosovo-flyktningane har fått. Det vil vera naudsynt med tiltak både i nærområdet og for dei flyktningane som er komne til Noreg. På sikt vil det og vere naudsynt med støtte til oppbygging av landet etter at krigshandlingane er over.

6.3 Framstegspartiet

Komiteens medlemmer fra Framstegspartiet viser til at sentrumspartiene har kommet Framstegspartiet i møte på viktige budsjettkapitler. Disse medlemmer vil spesielt fremheve at Forsvaret er skjermet for kutt i Revidert nasjonalbudsjett, at politiet blir tilført et nødvendig minimum av ressurser for å sørge for at nyutdannede politifolk kan gå ut i meningsfylt tjeneste for samfunnet, og at innsatsstyrt finansiering av sykehusene er sikret opprettholdt på et forsvarlig nivå.

Disse medlemmer viser videre til Budsjettinnstillingen vedr. St.prp. nr. 67 (1998-1999) hvor disse medlemmers subsidiære tilslutning til en rekke småjusteringer foreslått av sentrumspartiene er behandlet i detalj.

Disse medlemmer viser endelig til sine øvrige merknader i denne innstilling.

6.4 Høyre

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett for 1999, jf. blant annet Budsjett-innst. S. I (1998-99), og Høyres program for stortingsperioden 1997-2001; "Fra statlig makt til personlig ansvar."

Disse medlemmer viser videre til situasjonen etter krigen i Kosovo, herunder de konsekvenser denne konflikten har for Norge gjennom den flyktningsituasjonen som er oppstått og vår deltagelse i NATO-styrkene i området. Konflikten har mange aspekter, og disse medlemmer tar ikke opp disse i dette budsjettokumentet. Det er imidlertid klart at konflikten i Kosovo har ført til utgifter ingen kunne forutse da statsbudsjettet ble utformet sist høst. Norge skal selvfølgelig bidra med vår del av de ressurser som er nødvendig i tilknytning til denne situasjonen; i nærområdene i og rundt Kosovo og i Norge, militært og sivilt.

Disse medlemmer viser til at balansen i norsk økonomi etter Regjeringens syn er i ferd med å bedres. Disse medlemmer mener det er all grunn til å tro at de positive trekk ved utviklingen vi har sett så langt i år ikke minst skyldes de endringer Høyre fikk gjennomført i statsbudsjettet for 1999. Utviklingen hittil i år har vist at Regjeringens forslag om rekordartede skatte- og avgiftsøkninger, herunder en konjunkturavgift for bygg- og anleggssektoren, var særdeles dårlige

forslag som ikke var tilpasset den økonomiske situasjon landet stod overfor. Det er også verdt å minne om at Regjeringen sist høst foreslo å fjerne en feriedag.

Disse medlemmer er tilfreds med at den økonomiske utviklingen så langt ikke ser ut til å bli så dramatisk som enkelte fryktet, men mener imidlertid det er flere bekymringsfulle trekk ved den politikk sentrumsregjeringen presenter i St.meld. nr. 2 (1998-1999):

- Stramheten i budsjettet svekkes. Dette innebærer at rentenedgangen kan komme senere enn den ellers ville gjort. Sentrumpartienes politikk innebærer dermed at husholdninger med høye boliglån og/eller studielån må betale regningen, i stedet for at man gjennom en målrettet politikk strammer inn ved å redusere offentlige utgifter på mindre prioriterte områder.
- Den underliggende, reelle veksten i de offentlige utgiftene doubles, fra 0,75 pst. i vedtatt budsjett til 1,5 pst. i Regjeringens forslag i revidert budsjett. Med Regjeringens anslag innebærer dette at veksten i de offentlige utgiftene er dobbelt så høy som veksten i BNP for Fastlands-Norge. Dette er ikke en opprettholdbar utvikling over tid.
- Statsbudsjettets oljekorrigerte underskudd øker, og generasjonsregnskapet viser et betydelig underskudd.

Samtidig er det klart at næringslivets konkurransevne er svekket gjennom konjunkturoppgangen på 90-tallet, gjennom høyere kostnadsvekst enn hos våre handelspartnere. Et bidrag til denne kostnadsveksten er veksten i offentlige utgifter, som fører til at offentlig sektor fortrenger private arbeidsplasser gjennom lønnsdannelsen. Alvoret i denne situasjonen blir illustrert gjennom at norsk eksportindustri ikke i tilstrekkelig grad klarer å hevde seg i konkurransen med utlandet. I løpet av de siste tre årene har tapet av markedsandeler vært ca. 15 pst. i følge tall fra SSB.

Fra 1992 til 1997 skjedde det en positiv utvikling i offentlige utgifters andel av BNP, ved at andelen falt fra 52 pst. i 1992 til 44,2 pst. i 1997. Hovedårsaken til denne utviklingen var konjunkturrelle forhold, mer enn en bevisst satsing på reduserte offentlige utgifter. Det må være slik at offentlige utgifters andel av BNP faller i oppgangstider. Desto mer bekymringsfull er utviklingen siden sentrumpartiene overtok regjeringsmakten i høsten 1997. Til tross for fortsatt konjunkturoppgang førte sentrumpartienes politikk til at offentlige utgifters andel av BNP steg fra 44,2 pst. i 1997 til 46,5 pst. i 1998. Også for 1999 ser det ut til at offentlige utgifters andel av BNP vil øke, til tross for de reduserte offentlige utgifter Høyre fikk gjennomslag for i budsjettforhandlingene høsten 1998.

Disse medlemmer er meget bekymret for at de offentlige utgiftenes andel av BNP har økt så kraftig siden sentrumpartiene overtok regjeringsmakten, ikke minst fordi Norge fortsatt er i en situasjon med et historisk sett meget høyt aktivitetsnivå. Det er grunn til å

frykte den utvikling i balansen mellom offentlig og privat sektor som kan bli resultatet av en sentrumsregjering i kombinasjon med en mulig lavkonjunktur i årene fremover. Det er stor risiko for at offentlig sektor i enda større grad vil fortrenge konkurranseutsatt næringsliv og den private sektor for øvrig. Dette kan få negative konsekvenser for landets verdiskapning og evne til å leve av annet enn "oljepengene" i fremtiden.

Disse medlemmer viser til at Finansministeren på spørsmål fra Høyre bekrefter at han er oppmerksom på denne utviklingen, og underskuddet i generasjonsregnskapet. Finansministeren viser i sitt svar til at Regjeringen

"legger ... vekt på langsiktige hensyn ved utformingen av finanspolitikken",

men viser liten vilje til å gjøre noe konkret for å rette opp situasjonen. Å utsette behandlingen av slike grunnleggende problemstillinger til langtidsprogrammet for 2002-2005, slik Finansministeren tilsynelatende legger opp til, vil forsterke problemene kraftig.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen har gitt signaler om et nøytralt statsbudsjett for år 2000. Disse medlemmer vil understreke betydningen av en meget moderat vekst i de offentlige utgiftene i neste års statsbudsjett, slik at offentlig sektors andel av BNP reduseres og det gis realøkonomisk rom for privat næringsvirksomhet. Spørsmålet om hvilken stramhet neste års budsjett skal ha bør være et spørsmål om hvor store skattelettelser som skal gis, fremfor et spørsmål om økte offentlige utgifter.

Disse medlemmer mener Regjeringen fører en politikk som i et langsiktig perspektiv ikke er bærekraftig.

Disse medlemmer viser til at en bevisst nedbygging av formelle og uformelle handelshindringer, en rivende teknologisk utvikling, ikke minst innen kommunikasjon og økende grad av eierskap på tvers av landegrensene er noen av faktorene som de siste tiårene har ført til en stadig sterkere konkurranse mellom bedrifter på tvers av landegrensene. Disse medlemmer understreker at dette er en ønsket utvikling, som sannsynligvis heller ikke lar seg stanse eller reversere selv om noen ser ut til å ønske det. Like sterkt finner disse medlemmer grunn til å understreke at denne utviklingen fører til at forskjeller i nasjonale rammebetingelser får større og større betydning for bedriftenes konkurransevne. Det er derfor avgjørende at rammevilkårene for næringslivet utvikles i takt med utviklingen i samfunnet for øvrig. Når man fra politisk hold gjennomfører fornuftige endringer for å fremme konkurranse over landegrensene, følger det en klar forpliktelse til å sørge for at rammebetingelsene ikke blir en hemsko for norske bedrifter. Disse medlemmer mener stortingsflertallet så langt ikke har tatt denne forpliktelsen inn over seg, til tross for gjentatte oppfordringer fra Høyre.

Disse medlemmer er skuffet over sentrumsregjeringens manglende vilje til å forbedre næringslivets rammebetingelser. I stedet for å foreslå helt nødvendige forbedringer i revidert budsjett, varsler Regjeringen i andre sammenhenger økt skattleggingen av næringslivet.

Disse medlemmer viser til sammenhengen mellom finanspolitikk og rentenivå, og at blant annet sentralbanksjefen i Norges Banks Inflasjonsrapport 1/99 sier at det sikreste grunnlaget for en lavere rente er at en unngår svikt i gjennomføringen av budsjettpolitikken. Videre viser disse medlemmer til at Finansministeren ved flere anledninger har uttalt at

"rentenivået skal ned mot europeisk rentenivå".

Disse medlemmer viser til at det i St.meld. nr. 2 (1998-99) er lagt til grunn at eurorenten vil være 2,5 pst. ut inneværende år, og at Norges Banks foliorente pr. 7. mai var 6,5 pst. Disse medlemmer viser til at Finansministeren har uttalt at han mener det er grunnlag for en rentenedgang fra dette nivået på om lag 1,5 prosentpoeng i løpet av året, dvs. til 5 pst. Dersom dette blir den faktiske renteutviklingen konstaterer disse medlemmer at rentenivået i Norge i så fall fortsatt vil være det dobbelte av eurorenten ved utgangen av året. Et rentenivå som ligger 100 pst. over det europeiske rentenivået kan ikke med rimelighet sies å være "ned mot europeisk rentenivå". Disse medlemmer konstaterer dermed at ikke engang Finansministeren selv har tro på at sitt eget politiske løfte, om et rentenivå ned mot europeisk rentenivå, vil bli oppfylt i 1999.

Derfor mener disse medlemmer det er bekymringsfullt at Regjeringen i sitt forslag til revidert budsjett legger opp til en mindre stram finanspolitikk enn det som ble vedtatt høsten 1999. Disse medlemmer mener Regjeringens manglende evne til å prioritere ned offentlige utgifter fører til at det er husholdninger med gjeld, som barnefamilier og personer med studielån, som må bære byrden gjennom et høyere rentenivå enn vi ellers ville hatt. Disse medlemmer mener dette er en gal politikk, og vil i stedet stramme inn gjennom reduserte offentlige utgifter.

Disse medlemmer viser til at Høyre i innstillingen til St.prp. nr. 67 (1998-99) foreslår et budsjettoppbygg som har et oljekorrigert underskudd som er 1,7 mrd lavere enn Regjeringens forslag. For disse medlemmer er det viktig at denne revisjonen av budsjettet retter opp de budsjettsvekkelser som er oppstått hittil i år, og som Regjeringen ikke klarer å rette opp.

Innenfor denne rammen er det samtidig funnet rom for en betydelig satsing på næringslivet, gjennom reduserte avgifter for petroleumssektoren, redusert formuesskatt (185 pmill. kroner.) og en grensehandelspakke med reduserte særavgifter på alkoholholdige drikkevarer (-10 pst.) og tobakk (-3 pst.). Samtidig foreslår Høyre en reform i sykelønnsordningen, som vil føre til

betydelige besparelser for bedriftene i form av reduserte utgifter til sykelønn. Videre foreslår Høyre blant annet økt satsing på veier og trafikksikkerhet (200 pmill. kroner.), satsing på utdanning og forskning (114 pmill. kroner.), satsing på helsevesenet gjennom økt bevilgning til innsatsstyrt finansiering (200 pmill. kroner), politi (50 pmill. kroner), økt tilskudd til barnehager (75 pmill. kroner) og økt tilskudd til ekspressbuser (20 pmill. kroner). Disse medlemmer viser til Budsjett-innst. S. nr. 236 (1998-99) for en nærmere gjennomgang av Høyres forslag til endringer i revidert budsjett 1999.

For å dekke inn Regjeringens svekkelse på 1,7 mrd. kroner av det budsjettet som ble vedtatt sist høst og finansiere disse medlemmers forslag til satsing på enkelte andre områder, foreslås å redusere bruken av offentlige midler på en rekke mindre prioriterte områder. Det vises i denne sammenheng til forslag under de enkelte kap. og poster i innstillingen til St.prp. nr. 67 (1998-99).

Disse medlemmer har lagt merke til at enkelte, blant annet fra sentrumspartiene, mener Høyres forslag i forbindelse med revidert budsjett for 1999 er for omfattende. Dette til tross for at de forslag til satsinger som disse medlemmer fremmer i denne innstilling er av et meget beskjedent omfang. Disse medlemmer vil peke på at Regjeringens manglende evne til å finne inndekking for økte utgifter har ført til en betydelig svekkelse av budsjettet i forhold til det budsjettet det ble inngått forlik om sist høst. Det er oppsiktsvekkende at talsmenn for sentrumspartiene angriper Høyre for å foreslå tiltak som bidrar til å opprettholde hovedlinjene fra budsjettforliket sist høst. Det er ikke disse medlemmers forslag som er problemet, men Regjeringens manglende evne til å opprettholde stramheten i budsjettet for 1999.

6.5 Sosialistisk Venstreparti

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil framholde:

6.5.1 Sosialistisk Venstrepartis økonomiske politikk

Sosialistisk Venstreparti har fem hovedmål for sin økonomiske politikk:

- Arbeid til alle.
- Solidaritets-Norge istedenfor Forskjells-Norge.
- En mindre oljeavhengig økonomi og et mer allsidig næringsliv.
- En bærekraftig økonomi der skattesystemet stimulerer til miljøriktig adferd.
- Kommuner som er økonomisk i stand til å gi gode tjenester til sine innbyggere.

Disse målene kan bare nås ved aktiv politisk styring. Mulighetene for å nå disse målene er store. Det kan blant annet pekes på følgende:

- Landet har Europas mest solide statsfinanser.

- Over flere år har det vært en utvikling med solide overskudd i de fleste bedrifter og et flertall av husholdningene har fått en kraftig heving i sin disponible inntekt.
- Seks års sammenhengende økonomisk oppgang har gitt et økonomisk grunnlag for å kunne sette i gang nye, store reformer.
- Oljeprisen ser nå ut til å ha stabilisert seg på minst det nivå som ble forutsatt i statsbudsjettet for 1999.
- Kronekursen har steget og det er ikke sannsynlig at den skal synke under utgangsløpet igjen.
- Finanspolitikken ligger an til å bli mindre stram, og dermed mindre arbeidsløshetsskapende enn det som ble lagt opp til ved budsjettbehandlingen i fjor.
- Investeringsstrømmen til Nordsjøen har stoppet opp og gir større muligheter for investeringer i Fastlands-Norge.

Norge har en regjering og et stortingsflertall som ikke utnytter disse mulighetene. Regjeringen legger opp til en politikk som fjerner oss lenger fra de mål Sosialistisk Venstreparti har for sin økonomiske politikk.

Den sterke økonomiske oppgangen de siste årene har skapt et økonomisk grunnlag for samfunnsreformer som det ikke er politisk vilje hos Regjeringen og stortingsflertallet til å utnytte.

Det er likevel en del faresignaler i den økonomiske utviklingen:

- Økt ledighet kan komme til å binde opp de offentlige budsjetter og svekke deler av arbeidsstyrkens produktivitet.
- Økningen i privat forbruk ser ut til å bli langt sterkere enn Regjeringen har antatt. Tall fra Statistisk sentralbyrå som kom etter at Revidert nasjonalbudsjett ble lagt frem viser at fra 1. kvartal i 1998 til 1. kvartal i 1999 økte konsumet i husholdningene med 4,5 pst.; bare varekonsumet økte med 5,5 pst. Veksten i detaljhandelomsætningen er nå like sterk som før renteøkningen.
- Svikten i oljeeksporten og andre råvarebaserte eksportnæringer kan ikke møtes med kortsiktige tiltaksplaner og skattetilpasninger. Stortingsflertallet bør erkjenne at det aktivitetsnivå petroleumsvirksomheten hadde i 1997/98 er det verken mulig eller ønskelig å vende tilbake til. Fallet i aktivitetsnivå må dempes, men hovedfokuset må være rettet mot å utvikle nye næringer i et mer allsidig næringsliv.

6.5.1.1 Finanspolitikken

Den finanspolitiske innstramming som Regjeringen og stortingsflertallet brukte høstmånedene på å finne inndekning til er nå i ferd med å dunste bort. Som kjent skulle det strammes inn med 9,5 mrd. kroner og det endte opp med 7,8 mrd. kroner. Da revidert budsjett ble lagt frem la Regjeringen opp til å redusere det sam-

lede overskuddet ved at det oljekorrigerte underskuddet øker fra 6,5 mrd. kroner til 11 mrd. kroner. Det samme beløp som Sosialistisk Venstreparti foreslo som balanse i sitt alternative statsbudsjett.

Det ligger også an til at de øvrige partier vil akseptere en betydelig reduksjonen i statsbudsjettets og Petroleumsfondets samlede overskudd i forhold til vedtatt budsjett. Det er også grunn til å merke seg at mens Regjeringen legger opp til å finne inndekning ved å benytte seg av engangsinntekter som salg av eiendom, tapping av fond og ved å forskyve inndekninger til 2000-budsjettet, la Sosialistisk Venstreparti opp til en reell innstramming i privat forbruk.

Selv om den finanspolitiske innstrammingen er halvert på 5 måneder så har det ikke ført til en svekket kronekurs og høyere rente. Det bidrag som finanspolitikken er i stand til å gi for å styrke kronekurs og redusere renta er begrenset og en forskjell på 4-5 mrd. kroner ser ikke ut til å spille noen rolle, slik vi også la til grunn i vårt budsjettalternativ. Oljeprisen er en langt viktigere faktor for utviklingen i kronekurs, og Sosialistisk Venstreparti støtter derfor Regjeringens oppfølging av OPEC sine begrensninger i oljeutvinningen.

Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at finanspolitikken blir mindre stram. Det vil gjøre det lettere å unngå en så sterk økning av ledigheten i år som for eksempel Statistisk sentralbyrå antok i ØA 1/99, der ledigheten ble anslått å øke 0,6 prosentpoeng som årsgjennomsnitt. I ØA 5/99 som kom etter at nasjonalbudsjettet ble lagt frem, var prognosen for økningen nedjustert til 0,3 prosentpoeng.

Sosialistisk Venstreparti vil i revidert budsjett holde fast på den balanse og det innstrammingsnivå som partiet la opp til i sitt alternative statsbudsjett for 1999. Med den betydelige forskjell at innstrammingseffekten flyttes fra offentlig til privat forbruk.

6.5.1.2 Pengepolitikken

Sosialistisk Venstreparti har i hele stortingsperioden bedt om en mer fleksibel utøvelse av pengepolitikken. Norges Bank var for raskt ute med å sette opp renta på forsommeren i fjor. Den ble satt opp første gang uten at kronekursen så langt i 1998 hadde vært utenfor utgangsløpet en eneste dag. Norges Bank sine renteøkninger på forsommeren hadde, i beste fall, ingen effekt for å motvirke kronekursfallet på ettersommeren.

Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at den nye sentralbanksjefen tolker valutaforordningen mer fleksibelt. For det første ved at Norges Bank startet rentereduksjonen uten at kronekursen var tilbake i utgangsløpet. For det andre ved at bankens nye ledelse ved flere anledninger har sagt at de pengepolitiske virkemidler også må ta hensyn til konjunkturutviklingen.

Vi finner imidlertid grunn til å minne om at inflasjonsmål ikke er innført. Når kronekursen nå er tilbake til utgangsløpet er det grunnlag for raskere rentereduksjoner enn det sentralbanken legger opp til. Når alle prognoser peker på at ledigheten er på vei opp mens inflasjonen er på vei ned, vil nye rentereduksjoner også

være et riktig svar når det skal tas hensyn til konjunktursituasjonen. Sterkere kronekurs kombinert med høye renter svekker konkurranseutsatt industri i en slik grad at det kan gi store utslag på ledigheten neste år. Vi må unngå en utvikling som i Storbritannia, der inflasjonsmål er innført. Det har gitt som resultat at i høykonjunkturen fikk landet både høye renter og sterk valutakurs. Det ga et dramatisk fall i den britiske eksporten fra slutten av 1998.

Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med Regjeringens håndtering av stortingsvedtaket om pengepolitikken som Arbeiderpartiet og Høyre fikk igjennom ved behandlingen av Nasjonalbudsjettet i fjor. Regjeringens undersøkelser har vist at det ikke er mulig å innføre en tettere tilknytning til euro uten å oppgi valutaforskriften og innføre et ufleksibelt kursmål for krona. Det er heller ikke mulig å la norsk økonomisk politikk bli underlagt formelle overvåkingsprosedyrer knyttet til EUs stabilitetspakt uten å komme i konflikt med folkeavstemmingsresultatet om EU i 1994. Vi konstaterer at Arbeiderpartiet og Høyre må ta dette til etterretning.

6.5.2 Barn og unge først

Det er barn og unge som mest har fått merke konsekvensene av det borgerlige budsjettsamarbeidet de to siste årene. Barnehageutbyggingen har stoppet opp, skolefritidsordningen er svekket og ungdomstiltak er redusert. Innstrammingene overfor kommunene har svekket kommunenes evne til å vedlikeholde skoler og opprettholde ungdomstilbud.

Å snu denne utviklingen er framtidsretta politikk. En god politikk for barn og unge kan forebygge problemer i framtida.

6.5.2.1 En reform for ungdomsskolen

På 1990-tallet har barneskolen og videregående skole gjennomgått reformer, mens ungdomsskoletrinnet ikke har blitt viet mye oppmerksomhet. Både bygnings-, utstyrs- og innholdsmessig trenger skolen opprustning. I dag er det alt for mange elever og lærere som mistrives.

I en reform 2001 for ungdomsskolen vil Sosialistisk Venstreparti særlig satse på følgende:

- En bit av IT-Fornebu til alle landets klasserom. Alle skoleklasser må ha PC med internettilknytning.
- Sats på pedagogisk mangfold. Øk bevilgningene som skoler kan søke på til forsøksarbeid og gi større plass i læreplanene for lokale prioriteringer.
- Det trengs et krafttak for å pusse opp mange av landets ungdomsskoler og vedlikeholdet må bedres.
- Åpen skole. La skolene være åpne om kveldene for aktiviteter i nærmiljøet.
- Økt elevinnflytelse. Elevene må få mer å si enn i dag, også når det gjelder valg av undervisningsformer.
- Forpliktende etter- og videreutdanningsplaner. Det ambisjonsnivået vi har for ungdomsskolens inn-

hold krever en langt sterkere satsing på lærernes kompetanse.

- Alle barn skal ha like muligheter til å delta i skolens aktiviteter. Utviklingen i retning av at foreldrene må betale stadig mer egenandeler må snus. Leirskoleopphold må bli gratis.

Som et første steg foreslår Sosialistisk Venstreparti i Revidert nasjonalbudsjett å sette av 250 mill. kroner til utviklingstiltak for ungdomsskolen. Pengene skal tildeles skoler som ønsker å iverksette ulike forsøk med alternativ organisering av undervisningen og skoledagen. Forsøkene må omfatte den praktiske organisering som skoledagens lengde og inndeling i timer og økter med ulike fag og pedagogiske alternativer der praktiske arbeidsmåter inngår som arbeidsform også i de tradisjonelle teoretiske fag.

Sosialistisk Venstreparti vil i forbindelse med budsjettet for 2000 foreslå midler til en ungdomsskolereform år 2001.

- 10 mill. kroner til investeringer i utstyr innen IT i grunnskolen. Dette må ses i sammenheng med en samlet plan for IT i grunnskolen.
- 10 mill. kroner til etter- og videreutdanningsmidler innen IT for lærere i grunnskolen.
- 1 mill. kroner til et stimuleringsstilsudd øremerket fylkeskommunen til kjøp av skoleplasser for elever som ønsker å ta videregående opplæring ved tekniske fagskoler.
- 50 mill. kroner til en utlånsordning for skolebøker i videregående skole. I løpet av perioden bør skolebøker og annet obligatorisk undervisningsmaterie (yrkesfaglige studieretninger) bli gratis.
- 56 mill. kroner til å styrke skolefritidsordningen. Det samme beløp som de borgerlige partiene kuttet med i budsjettet for i år.

6.5.2.2 Full barnehagedekning til en pris alle kan leve med

Tall fra Husbanken viser at det så langt i år er søkt om lån til 822 nye barnehageplasser. I 1998 ble det opprettet 300 nye plasser og i 1997 var antallet 1600 plasser. Stortinget har vedtatt at man skal ha full barnehagedekning innen utgangen av år 2000. Pr. i dag er det et udekket behov på mellom 1000 og 3000 barnehageplasser, og Regjeringen har erkjent at med det tempo som den legger opp til er målet om full barnehagedekning umulig å oppfylle. De som har fått barnehageplass har fått oppleve at prisen på en plass øker mye sterkere enn prisen på andre varer og tjenester. Dermed gis ikke alle småbarnsforeldre noen reell valgfrihet til å velge barnehage som barnepassform.

Tilbudet om deltidsplasser i barnehager har blitt betydelig redusert i mange kommuner i løpet av de siste årene. Mange foreldre ønsker barnehageplass for sine barn noen timer pr. dag, og har ikke mulighet til å

velge dette - hvis de ikke er villige til å betale for full barnehagedekning.

Det er viktig å gi mulighet for mer fleksible oppholdstider i barnehager, samt større mulighet for at foreldre kan redusere sin egen arbeidstid. Høye oppholdsutgifter i barnehagene er med på å gjøre dette teoretisk og ikke praktisk mulig.

Barnehagesatsing må være variert og også åpne for økt bruk av og satsing på naturbarnehager. I tillegg er det fremdeles viktig å integrere barn med innvandrerbakgrunn i barnehagene. Betydningen av at barn med innvandrerbakgrunn tilegner seg det norske språket tidligst mulig bør ikke undervurderes. Det er viktig å videreføre gratis korttidsbarnehage tilbud for 5-åringer i bydel 6 i Oslo indre øst. Tilbudet kan markedsføres bedre enn det man til nå har gjort, det viser en ny undersøkelse som er gjort blant småbarnsfamilier med innvandrerbakgrunn i Oslo indre øst.

Det er et helt feil signal i forhold til mål om full barnehagedekning innen utgangen av år 2000 å kutte 160 mill. kroner i bevilgningen driftstilskudd til barnehager. Det har ikke vært opprettet så få nye barnehageplasser siden 1974 som det som er tilfelle i 1998 og til nå i 1999. Hvis småbarnsforeldre skal ha reelle valg i forhold til valg av barnepass, er det av stor viktighet at opptrapping av opprettelse av nye barnehageplasser både for aldersgruppen under 3 år og aldersgruppen 3-5 år prioriteres og oppmuntres med statlige midler.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- 70 mill. kroner i statlige midler til å igangsette bygging av 10000 ekstra barnehageplasser i 2. halvår 1999.
- 50 mill. kroner til en ordning hvor kommunene får et ekstra tilskudd for hver nye barnehageplass de klarer å åpne innen 10. januar 2000.
- 780 mill. kroner til å redusere barnehagetakstene. Barnehagene skal kunne være tilgjengelige for barn uten at foreldrene opplever oppholdsbetalingen i barnehagene som en økonomisk byrde.

6.5.2.3 Andre satsinger for barn og unge

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- Gå imot 9 mill. kroner til ungdomstiltak i større bysamfunn. Fritidsaktiviteter og kultur er avgjørende for barn og unges livskvalitet.
- 2 mill. kroner til ungdomstiltak i distriktene.
- 15 mill. kroner til styrking av barnevernet. Barnevernet rapporterer om manglende ressurser til å kunne følge opp barn i krise.

6.5.3 Sosialistisk Venstrepartis tiltakspakke for sysselsetting og kompetanseoppbygging

I Budsjett-innst. S. I (1998-99) Tillegg nr. 1 uttalte Sosialistisk Venstreparti følgende:

"Dette medlem mener at faren for økt inflasjon neste år er overdrevet. Det er større fare for økt arbeidsledighet."

Utviklingen har gitt dette utsagnet rett. I anslaget for den økonomiske utvikling har Regjeringen måtte oppjustere anslaget for ledigheten fra 3,3ppst. til 3,5ppst., mens anslaget for konsumprisindeksen er nedjustert fra 3,2ppst. til 2,4ppst. Regjeringen erkjenner nå omsider at ledigheten kommer til å øke. Dette er en innrømmelse som partiet har bedt om siden Sosialistisk Venstreparti i en egen rapport i begynnelsen av desember la frem prognoser som viste at alle andre økonomiske institusjoner regnet med høyere ledighet. Men vår hensikt med å få til innrømmelsen var å få Regjeringen til å legge om politikken slik at en kan unngå at ledighetsprognosene slår til. Det gjør Regjeringen foreløpig ikke. Den forholder seg ikke til ledigheten på noen annen måte enn å oppjustere posten for dagpengeutbetalinger med 4000 mill. kroner.

Svikten i oljeeksporten og andre råvarebaserte eksportnæringer kan ikke møtes med kortsiktige tiltaksplaner og skattetilpasninger. Stortingsflertallet bør erkjenne at det aktivitetsnivå petroleumsvirksomheten hadde i 1997/98 er det verken mulig eller ønskelig å vende tilbake til. Fallet i aktivitetsnivå må dempes, men hovedfokus må være rettet mot å utvikle nye næringer i et mer allsidig næringsliv.

I revidert budsjett foreslår Sosialistisk Venstreparti en tiltakspakke for sysselsetting- og kompetanseoppbygging. Den inneholder både strakstiltak for verftsindustrien og bygg- og anleggssektoren og langsiktige tiltak for omstilling og kompetanse for å utvikle nye næringsvirksomhet. Sosialistisk Venstreparti foreslår følgende 7 hovedpunkter:

- Økt satsing på forskning- og utvikling. Flere IT-studieplasser, kjøp av utstyr og etterutdanning innen IT i ungdomsskolen, økt satsing på alternativ energi og videreføring av alle bevilgninger til FOU som Regjeringen har foreslått å kutte.
- 3000 nye tiltaksplasser og en ekstra satsing for å bringe yrkeshemmede inn i arbeidsmarkedet. Ungdomsgarantien gjeninnføres og kapasiteten i arbeidsmarkedsetaten opprettholdes for å kunne være i stand til å omskolere nye ledige til andre jobber.
- 50 mill. kroner i tilskudd til igangsetting av opprustning og effektivisering av eksisterende vannkraftverk og ledningsnett.
- Et program for boligbygging. 100 mill. kroner i ekstra statlig tilskudd til 400 ekstra studentboliger og bygging av andre utleieboliger i år. Husbankens lånerammer øker med 5000 mrd. kroner.
- En fordobling av investeringene i fornyelse av ferjeflåten i år.
- 20 mill. kroner til i økt tilskudd til utbygging av fiskerihavner.
- 8,5 mill. kroner til en startbevilgning til fornyelse av havforskningsfartøyet G.O. Sars og bevilgning

ger til å fullføre arbeidet med krigsskipet "Hestmanden".

Det er også nødvendig at sentralbanken straks setter ned renta. Kombinasjonen av meget sterk kronekurs og langt høyere rentenivå enn OECD-snittet svekker konkurranseutsatt sektor. Av hensyn til ledigheten vil det være mer alvorlig om kronekursen fortsetter å bevege seg i overkant av utgangsleiet enn om den skulle bevege seg tilbake til underkanten.

Sosialistisk Venstreparti ønsker et allsidig næringsliv, blant annet for at den økonomiske utvikling skal bli mindre avhengig av utviklingen innenfor en enkeltnæring. Derfor har vi i flere år foreslått å snu investeringsstrømmen fra Nordsjøen til fastlandet. Utviklingen har i stedet gått i motsatt retning. Det utbyggingstempo som Stortinget har lagt opp til har i stedet sprengt alle tidligere prognoser for investeringer og utvinning. Meget verdifulle ressurser i form av menneskelig kompetanse og produksjonsmaterieell er nå bundet opp i petroleumsvirksomheten. Etter en sterk økning i oljeinvesteringene i 1997 på 16ppst., økte investeringene med ytterligere en fjerdedel i 1998. Den sterke oppbyggingen av oljesektoren i disse årene står som et monument over uansvarlig politikk.

Sosialistisk Venstreparti har ønsket en forsiktig, politisk styrt nedtrapping av investeringsnivået i Nordsjøen. Den nedtrapping som markedet selv nå foretar skjer raskere på et kortere tidsrom og på en mer brutal måte enn det Sosialistisk Venstreparti har ønsket i sine alternative budsjetter.

Det må nå gjøres tre ting samtidig:

- Bidra til en myk landing i nedtrappingen av aktivitetsnivå ved å redusere kostnader og fremskaffe nye oppdrag for verftsindustrien.
- Øke offentlige investeringer innen kompetanse, forskning og annen næringsvirksomhet.
- Sterkere innsats for å omstille menneskelig arbeidskraft, der styrking av Arbeidsdirektoratet og Etter- og videreutdanningsreformen er viktige elementer.

6.5.4 Fra grått til grønt

Sentrumsregjeringens miljøpolitikk er uten retning og er preget av handlingslammelse overfor et miljøoverkjørende stortingsflertall. Revidert nasjonalbudsjett er ikke noe unntak. Derfor blir miljøpolitikken grå.

Den største oppgaven i miljøpolitikken er intet mindre enn å utvikle en bærekraftig økonomi. Utfordringene er både store og meningsfylte. De siste 50 årene har menneskets virksomhet redusert størrelsen på verdens livsviktige skoger, fjernet regnskog i rekordartet hastighet, forurenset vann, luft og hav, redusert det biologiske mangfoldet, fylt havet med gift og radioaktivt avfall og fisket det stadig tommere for fisk. Mer og mer viktig jordsmonn har måttet gi tapt for industriell virksomhet, byer og veier, og atmosfæren fylles stadig med økende mengde gasser som vil føre til oppvarming av klimaet. Ørkenen sprer seg over store deler av verden, og grunnvannsnivået synker i stadig flere land.

Menneskets levevilkår og utviklingsmuligheter er avhengig av at uttaket av jordas ressurser ikke overstiger naturens bæreevne og at forurensingen ikke overstiger økosystemets tåleevne. Grensene er presset og på noen områder allerede overskredet. Ikke minst skjer dette i fattige land der befolkningen øker kraftig og presset på naturressursene er stort.

Norge har som et lite rikt land med politisk stabilitet store muligheter og dermed et stort ansvar for å gå foran i arbeidet med å bygge opp en bærekraftig økonomi. Dette er viktig av flere grunner, blant annet fordi det er viktig å demonstrere hvordan fremtidens økonomi kan gå hånd i hånd med kravet til et sunt miljø. Vi kan vanskelig kreve at de store befolkningene i fattige land skal legge om kursen i en bærekraftig retning hvis vi ikke er villige til å vise at vi, et av verdens rikeste land, er i stand til å klare det samme.

Et av de viktigste virkemidlene vi har er skattesystemet. Gjennom skatter og avgifter kan vi redusere bruken av miljøskadelige aktiviteter og fremme bruken av andre. Sosialistisk Venstreparti vil derfor øke skatten på energibruk, transport, uttak og bruk av naturressurser, og utslipp av gasser som bidrar til klimaforandringer, som CO₂, og redusere skatten på arbeid og gradvis fjerne avgifter som bare har en fiskal begrunnelse. Omleggingen av skattesystemet må inneholde elementer av både oppmuntring og straff. Det skal lønne seg å satse på ENØK, samtidig som overforbruk må koste både for produsenten og forbrukeren. En progressiv elavgift vil oppmuntre til både effektivisering og sparing, og straffe unødig sløsing av en verdifull ressurs.

Et slikt prinsipp i skattesystemet er ikke innrettet på fordeling, da blir det desto mer viktig at resten av skattesystemet virker til fordel for lavinntektsgrupper.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- 4 mill. kroner ekstra til miljøtiltak i landbruket. Dette vil blant annet bidra til å bedre forholdene for økologisk landbruk
- Å gå imot å fjerne miljøavgiften på kunstgjødsel. Denne avgiften har til hensikt å redusere bruken av kunstgjødsel, som har store miljømessige konsekvenser.
- 54 mill. kroner ekstra til kollektivtrafikk. Norge ligger på bunn i Europa når det gjelder tilskudd til offentlig kommunikasjon, og denne summen vil bidra til å bedre situasjonen.
- Å gå imot kuttet på 10 mill. kroner i tilskudd til utvikling av rasjonell og miljøvennlig transport. Disse midlene trenges blant annet for å få kunnskap om kollektivtrafikk i storbyområdene, bl.a. knyttet til integrering av funksjonshemmede i deler av transportpolitikken.
- 5 mill. kroner ekstra til kalking. Sur nedbør er fremdeles et stort og alvorlig problem i mange vassdrag.
- Å gå imot kuttet på 2,5 mill. kroner til sikring av friluftsområder for allmennheten.

- 1 mill. kroner til miljøtiltak i forbindelse med opprydding av Sulitjelma gruver. Staten var siste eier, og har et spesielt ansvar for dette oppryddingsarbeidet.
- 15 mill. kroner ekstra til energiforskning. Forskning på ny og effektiv energiteknologi er et viktig tiltak for å få ned energibruken i fremtiden.
- 30 øre ekstra CO₂-avgift pr. liter/kg på mineralolje, kull, koks og bensin. Denne avgiften er nødvendig for å stanse veksten i CO₂-utslippene.
- Økning på 1,8 øre pr. kWh i forbruksavgift på elektrisk kraft. Økingen i forbruksavgiften vil bidra til å dempe den kraftige veksten i elektrisitetsbruken.
- Innføring av grunnavgift på fyringsolje med 13,4 øre pr. liter. Fyringsolje er en alvorlig forurensningskilde, og denne grunnavgiften vil bidra til å flytte bruken over på mer miljøvennlige alternativer.

6.5.5 Kamp mot økte forskjeller

Sosialistisk Venstreparti vil bedre fordelingen av inntekt og levekår mellom sosiale grupper og generasjoner. Det er grunn til å advare mot den utvikling vi nå ser i retning av økende forskjeller i levekår. Økende forskjeller truer stabiliteten i den norske politiske og økonomiske modellen. Statistisk sentralbyrås siste undersøkelse av fordelingen av disponibel inntekt for husholdningene viser at forskjellene fortsetter å øke:

Prosentvis fordeling av all disponibel inntekt for husholdninger

År	Fattigste tidel 1. desil	Mellomgruppe 6. desil	Rikeste tidel 10. desil
1986	4,1	9,9	18,6
1991	4,0	9,9	19,0
1996	3,7	9,7	21,7

Kilde: SSB-Rapport 98/17

Mens den fattigste tidel har redusert sin andel av all disponibel inntekt de siste 10 år har altså den rikeste tidelen økt sin andel kraftig. Den samme Statistisk sentralbyrå-rapporten viser også at:

- Bare den rikeste tidelen av oss har økt sin andel av "inntektskaka" de siste 10 år.
- Den fattigste tidelen har ikke bare fått redusert sin andel, men har også som eneste gruppe fått en nedgang i disponibel inntekt siste 10 år.

Enda skjevere fordelt er fordelingen av finansformue. Siste oppdaterte tall gjelder 1997 og i Ukens statistikk nr. 18/1998 fremkommer følgende tall:

Prosentvis fordeling av all brutto finanskapital for husholdninger

År	Fattigste tidel 1. desil	Mellomgruppe 6. desil	Rikeste tidel 10. desil
----	-----------------------------	--------------------------	----------------------------

1986	0	5,2	50,6
1991	0	4,1	57,2
1997	0	3,3	62,4

Kilde: SSB, Inntekts- og formuesundersøkinga for hushald, 1997

Vi ser at den tidelen av befolkningen med høyest finansformue disponerer godt over halvparten av all finansformue, og at deres andel er økende på bekostning av andre grupper. Finansformue er her definert som bankinnskudd, aksjer og andre verdipapirer.

Det er også slik at det er en klar sammenheng mellom høy formue og høy inntekt. Det går fram av Statistisk sentralbyrås Selvmeldingsstatistikk 1997, offentliggjort i Ukens statistikk 12/1999. Der går det blant annet frem at den firedelen personer her i landet med høyest bruttoinntekt eier over 80 ppst. av den totale aksjeformuen. Videre eier bare den rikeste 5-prosenten av oss hele 63 ppst. av aksjeformuen.

Under den sittende Regjering har utviklingen blitt forsterket i gal retning. I budsjettet for i høst ble de borgerlige enige om en rekke usosiale nedskjæringer samtidig som toppskatten ble redusert for høytlønte. Folk med inntekter under 250 000 kroner får i år mellom 200 og 400 kroner i skattelette. Dette vil på ingen måte kompensere for de økningene i egenbetalinger som budsjettforliket la opp til. Heller ikke vil det kompensere for den skatteøkning som forliket la opp til overfor alle fagorganiserte når de reduserer verdien av fagforeningsfradraget. Grupper som har mindre behov for det får derimot større skattelette: Folk med inntekter over 350 000 kroner får fra 500 kroner og oppover i lettelser, mens folk med inntekter over 750 000 kroner får fra 1 300 kroner og oppover i skattelettelser.

I revidert budsjett tas ingen skritt for å snu utviklingen. Tvert imot inneholder Regjeringens opplegg tiltak som vil forsterke forskjellene i levekår.

Ulikheten i fordeling av arv er en vesentlig årsak til skjev fordeling mellom generasjoner og grupper. I arveavgiftstatistikken presentert i US 50/98 går det frem at gjennomsnittsalderen for dem som mottar arv er 51 år. Altså i den alderen hvor de fleste befinner seg på toppunktet i sin disponible inntekt i løpet av livet. Videre er arv også skjevt fordelt mellom inntektsgrupper, slik at de som allerede har høy inntekt har høyest arv. Den omtalte statistikken viser at arvemottakere med bruttoinntekt over 500 000 kroner gikk gjennomsnittlig 464 000 kroner i arv, mens de med bruttoinntekt lavere enn 150 000 kroner arvet 283 000 kroner i gjennomsnitt.

Sosialistisk Venstreparti støttet Regjeringens forslag i statsbudsjettbehandlingen i fjor om å heve minstegrensene for betaling av arv, slik at arvebeløp under 200 000 kroner ikke er avgiftspliktig. Vi ønsker imidlertid å øke arveavgiften på de høyeste arveoverføringene.

Skjevheten i fordeling av aksjeutbytte er den viktigste enkeltårsak til økte inntektsforskjeller. Derfor fore-

slår Sosialistisk Venstreparti det enkeltgrep som mest effektivt kan rette opp skjevhetene som har oppstått de siste årene: Å gjeninnføre beskatning av aksjeutbytte på mottakers hånd med den faste satsen for alminnelig inntekt.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- 28ppst. skatt på aksjeutbytte på mottakers hånd.
- Økt arveavgift for arv over 200 000 kroner.
- Bedre kommuneøkonomi
- 43 mill. kroner for å redusere skatten på sykdom.
- Retten til å kunne motta sykepenger utvides til å omfatte de lave inntektsgrupper som mistet retten 1. januar 1999.

6.5.6 Bedre kommuneøkonomi

Kommunesektoren har ansvaret for de viktigste områdene som angår folks hverdag, skole, barnehage, helse, omsorg, kultur, samferdsel og stønad til livsopphold. Disse tjenestene er avgjørende for folks levekår og er en uunnværlig infrastruktur for næringslivet. Dette er derfor et område som Sosialistisk Venstreparti vil prioritere høyt.

De siste års statsbudsjett har betydd kutt i frie inntekter, mer øremerking og et stadig større gap mellom oppgaver og økonomi. Forslaget til statsbudsjett for 1999 betød et reelt kutt i forhold til 1998 med ca. 4,5pmrd. kroner på grunn av økte kostnader for kommunesektoren. Mange kommuner må selge unna eiendom og annen formue, tappe fond og skjærer ned standarden på tjenestene. Dette er en finansieringsstrategi som ikke kan fungere særlig lenge. Forskjellene øker mellom den standard innbyggerne finner på de kommunale tjenester og i kommunale bygninger, og den standard som forventes i næringslivet og i private hjem.

Situasjonen er dramatisk mange steder. Tilbudene reduseres, kommunale avgifter øker og egenandeler innføres på barnehager, skolefritidsordninger, musikk-skoler, omsorgstjenester osv.

Regnskapstallene for 1998 viser nå et underskudd for kommunesektoren på 5pmrd. kroner. Det største siden 1989 som var en spesiell kriseperiode for norsk økonomi. Det blir enda større i 1999. Når det nå beregnes at bare 15ppst. av kommunene vil klare å budsjettere med overskudd, burde Regjeringen ta alvor et inn over seg; å styrke kommuneøkonomien. Det er særlig behov for økte frie midler for å kunne utløse de øremerkede midler Stortinget har bevilget til eldre og psykiatri, uten at kommunene må kutte i tilbudet til barn og unge. Men også på dette området viser Regjeringen en skuffende passivitet, og prioriterer å opprettholde et godt forhold til høyrepartiene.

Fortsatt er det Regjeringens politikk at kommunene skal ta ansvaret for det erklærte behovet for innstramminger, mens de rikeste skal skjermes og endog få nye lettelsener på enkelte områder.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- Økning på 1 000 mill. kroner i kommunenes frie inntekter.
- En total økning i overføringer til kommunesektoren på om lag 2 200 mill. kroner.

6.5.7 Andre satsinger i budsjettet

6.5.7.1 Kosovo

Konfliktene har rast på Balkan i mange år, og har kuliminert med krigen i Kosovo. Det er behov for humanitær hjelp, både av kort og langsiktig karakter. Slik humanitær bistand må inkludere akutt nødhjelp, hjelp til tilbakevending, administrativ hjelp i forbindelse med institusjoner og viktige registre, fysisk gjenoppbygging av hus, fabrikker, sykehus, skoler, broer og annen viktig infrastruktur, trygging og sikring av omgivelser for trusler av militær og miljømessig karakter, samt konfliktløsende arbeid på tvers av etniske grenser. Slikt arbeid vil koste penger, og Sosialistisk Venstreparti vil fremme forslag om bevilgning av 1 milliard kroner til dette formålet under behandlingen av St.prp. nr. 88 (1998-99) Om humanitær bistand i forbindelse med krisen i Kosovo.

6.5.7.2 Bistand

Før fremleggelsen av Revidert nasjonalbudsjett ble det fra statsministeren sagt at det ikke er de fattige i andre deler av verden som skal betale Norges økte utgifter med Kosovo-krisen. Regjeringen legger likevel opp til dette. Sett i lys av disse uttalelsene er det uforståelig at bistandsbudsjettet er belastet 180 000 mill. kroner til Kosovo-relaterte utgifter. Dette gjør at viktig bistandsarbeid i Afrika, menneskerettsarbeid og gjeldslettetiltak for fattige land må betale for krigen i Kosovo.

Den felles målsetting Sosialistisk Venstreparti og Regjeringen har om en reell økning i Norges bistandsmidler har fjernet seg enda et skritt.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- Å gå imot kuttet i bistandsmidler på 180 mill. kroner.

6.5.7.3 Kunst og kultur

Sosialistisk Venstreparti mener at det satses for lite på kunst og kultur i Norge. Kunst og kultur gjør samfunnet rikere på opplevelser, og gir oss muligheter til å utvikle skapende evner og identitet. For oss er det viktig at barn og unge får muligheter til å være aktive deltakere i og til å oppleve kunst- og kulturytringer. Det er viktig å gi rom for nyskaping, nytenking og å sikre et kulturelt mangfold. Gjennom å støtte opp om flerkulturelle møter, vil vår kultur få nye og verdifulle impulser, og det vil motvirke fremmedfrykt og rasisme. I dag er kulturlivet utsatt for et kommersielt press, et lønnsomhetskrav, som truer mangfoldet, nytenkingen og tilgjengeligheten for alle. Markedet kan ikke sikre kvalitet og et utfordrende kulturliv med stort mangfold. Sosialistisk Venstreparti mener derfor at staten, sammen med Kommune-Norge, har et ansvar for å sikre bedre økonomi i kulturlivet og dermed sikre at kunst- og kulturlivet kan ivareta sin samfunnsrolle. I sitt alternative statsbudsjett for 1999 foreslo Sosialistisk Venstreparti å styrke kulturkapitlet med 270 000 mill.

kroner mer enn det stortingsflertallet gjorde. Sosialistisk Venstreparti foreslår i Revidert nasjonalbudsjett midler til en rekke kulturprosjekter som er i akutt behov for midler. Midlene som trengs er ofte små i en budsjettssammenheng, men har en stor positiv effekt.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- 12,1 mill. kroner ekstra til ulike kulturtiltak.

6.5.7.4 Høyere utdanning

Det trengs omstillingsmidler i forbindelse med blant annet tilpasning til etter- og videreutdanningsreformen (kompetansereformen). Gjennomføring av kompetansereformen forutsetter at det finnes tilbydere av utdanning. Universitetene og høyskolene må utvikle nye utdanningstilbud faglig og pedagogisk rettet inn mot en ny gruppe utdanningssøkere.

Gjennom Norgesnett må de ulike institusjonene i sterke grad samordne utdanningstilbudene for blant annet å møte konkurransen fra private tilbydere.

Bevilgningen fordeles til de ulike institusjonene på grunnlag av søknader.

Det er et stort behov for ekstra utdanningsplasser innen IT. Sosialistisk Venstreparti vil særlig legge vekt på det økte behovet for IT som integrert del i andre utdanninger. Sosialistisk Venstreparti foreslår økte midler, der særlig utdanningsinstitusjoner med spesiell kompetanse på høyere utdanning innen IT bør prioriteres.

Sosialistisk Venstreparti foreslår:

- 10 mill. kroner ekstra til universiteter og høyskoler øremerket kompetansereformen.
- 25 mill. kroner til ekstra IT-studieplasser.

6.5.7.5 Annet

- 13 mill. kroner til forsøk med 6-timers dag.
- 400 000 kroner i ekstra tilskudd til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring.
- 10 000 pst. kutt i produktavgiften på brennevin som et ledd i tiltak mot grensehandel.
- 20 mill. kroner ekstra til behandling av rusmisbrukere.
- 25 mill. kroner ekstra til pressestøtte.

6.5.8 Strukturelle tiltak

6.5.8.1 Tiltak mot valutaspekulasjon

Omtalen i Revidert nasjonalbudsjett kan vanskelig sies å "utrede og vurdere på bred basis betydningen av frie kapitalbevegelser og muligheten og ønskeligheten av å regulere og begrense disse", slik Regjeringen sa den ville gjøre i brev til finanskomiteen i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:124 (1997-98) fra Kristin Halvorsen og Øystein Djupedal. Regjeringen har nøydt seg med å referere kjente argumenter for, og særlig mot, kapitalbevegelser generelt og valuta-transaksjoner spesielt.

Norge bør støtte aktivt opp om det arbeid som foregår i regi av OECD og IMF for å utvikle internasjonale standarder for regelverk og tilsyn med kapitalbevegelser. Men etter Sosialistisk Venstreparti oppfatning er slike tiltak ikke tilstrekkelige. Det er nødvendig å komme med tiltak mot det som er drivkraften bak spekulative, kortsiktige kapitalbevegelser, nemlig muligheten for stor avkastning.

Regjeringen skriver at en Tobin-avgift kan virke stabiliserende om den gjennomføres på global basis, men at det også er stor usikkerhet knyttet til hvordan en slik avgift vil virke. Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen på den mest hensiktsmessige måte å ta opp spørsmålet om en Tobin-avgift i OECD med tanke på å få gjennomført en utredning i regi av organisasjonen."

Sosialistisk Venstreparti vil vise til at bakgrunnen for finanskomiteens behandling av Dokument nr. 8:124 (1997-98) var valutakurssjokket som rammet Norge i august 1998, slik også andre land har blitt rammet med enda større negative konsekvenser. Regjeringens omtale referer ulike tiltak og forslag internasjonalt som gjøres av land for å beskytte seg mot uheldige virkninger av store kortsiktige kapitalbevegelser. Disse tiltakene og forslagene kan også være aktuelt for Norge. Som et lite land med en åpen økonomi som fortsatt i lang tid framover vil ha sin valutakurs nært knyttet til prisen på en råvare, må vi regne med å fortsatt kunne bli utsatt for svingninger og press mot den norske krona. Slike svingninger har vi i dag få muligheter til å hindre at utvikler seg til valutakurssjokk fordi valuta-spekulasjon i slike situasjoner forsterker svingningene.

Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å nedsette et utvalg for å utrede hvordan Norge kan forebygge og håndtere valutakurssjokk."

6.5.8.2 Etiske og miljømessige kriterier for Petroleumsfondet

Sentrumsregjeringen har både i sitt eget grunnlagsdokument, Voksenåserklæringa og også i ulike budsjettinnstillinger understreket at de ønsker at menneskeretter og miljø skal legges til grunn for de investeringsvalg Petroleumsfondet skal foreta seg. Etter to års arbeid har Regjeringen klart å komme opp med et lite miljøfond på 1bmrd. kroner (uten retningslinjer så langt), at fondet som helhet ikke skal investere i tobakksselskaper og at man skal kunne bruke stemmeretten i selskap fondet har investert i, hvis andre foreslår noe som kan peke i retning av miljø og menneskerettigheter. I sannhet berget som fødte en mus.

Sosialistisk Venstreparti viser til at det er mulig hvis man ønsker det å utarbeide retningslinjer både for

miljø og menneskerettigheter for oljefondet, som er praktikable og ubyråkratiske, hvis man ønsker. Sannheten er imidlertid den at man ikke ønsker det, og at troen på at grønne og etiske kriterier vil begrense avkastninga er det som tillegges vekt. Nå er det ingen grunn til å tro at slike retningslinjer vil begrense avkastning, tvert imot viser det seg at bedrifter som tar denne type hensyn gjennomgående har vel så stor avkastning som de som ikke har det.

Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utforme retningslinjer for Statens Petroleumsfond som sikrer at investeringene i fondet ikke investeres i selskaper som bryter med elementære menneskerettslige, miljømessige og faglige rettigheter."

Å knytte kriterier til miljø- og menneskerettigheter for investeringsvalg vil ikke innebære ekstreme eller uoppnåelige krav - poenget er å sende helt klare signaler til bedrifter om at det lønner seg å drive miljøvennlig og å ta vare på helt grunnleggende menneskerettigheter. I realiteten er det et krav til bedriftene om å oppføre seg etisk forsvarlig, og å vise at Norge som nasjon ønsker å belønne slik oppførsel. Kriteriene bør dessuten i høyest mulig grad knytte seg til etablerte, internasjonale standarder, slik at det blir mulig for en uavhengig instans å kontrollere bedriftene på like fot.

Dette er noe vanskeligere når det gjelder miljø enn når det gjelder menneskerettigheter. Det eksisterer en standard som dokumenterer et etisk grunnlag for produksjon av varer og tjenester (SA 8000), men at en tilsvarende standard ikke finnes for miljøproblemer, særlig ikke av global karakter (drivhuseffekten for eksempel). Imidlertid finnes det en standard som stiller krav til miljøriktig produksjon, ISO 14000. I tillegg til at sertifisering i henhold til denne standarden gir et viktig signal om bedriften tenker miljø i sin virksomhet, gir det også en mulighet til å evaluere bedriftens virksomhet.

a) Miljøkriterier

Miljøkriteriene bør ha tre elementer ved seg:

1. Bedriften skal ha en miljøstrategi, og at denne skal være tilgjengelig.
2. Bedriften skal være sertifisert i henhold til den internasjonale miljøstandarden ISO 14000.
3. Bedriften eller noen av dets datterselskaper skal ikke være involvert i noen av de følgende fem aktiviteter:
 - Produksjon, distribusjon og salg av landminer.
 - Kjernekraftindustrien.
 - Produksjon av genmanipulerte produkter som er i strid med genteknologiloven, samt produksjon av kjøtt med bruk av vekst-

hormoner.

- Tobakkselskaper.
- Rydding av tropisk regnskog.

Man må også kunne kreve at bedriften heller ikke produserer varer som er i konflikt med internasjonale miljøavtaler (som for eksempel karbonfluorkarboner eller KFK). Alternativt kan man kreve at den retter seg etter internasjonale miljøavtaler. Man kan også vurdere om man skal kreve at bedriften ikke er involvert i paraplyorganisasjoner som aktivt arbeider mot Kyoto-protokollen og tiltak for å redusere utslipp av CO₂ (som Global Climate Coalition).

b) Menneskerettigheter

Bedriften må forplikte seg til å holde seg innenfor kravene til den internasjonale standarden SA8000. Det må kreves at bedriften ikke har vært dømt for grove overgrep på menneskerettigheter verken på sine ansatte eller andre, og at den ikke befinner seg i konflikt med urbefolkninger i forbindelse med sin

virksomhet. Det må videre kreves at bedriften kan erklære at den ikke er involvert i overgrep på menneskerettigheter i henhold til menneskerettighetskonvensjonen, og at den heller ikke driver virksomhet i konflikt med internasjonale menneskerettighetsavtaler.

Elementer av kriteriene fra SA8000:

- Forbud mot barnearbeid
- Forbud mot tvangsarbeid
- Standarder for helse og sikkerhet
- Rett til fri organisering
- Ingen diskriminering på bakgrunn av rase, kaste, nasjonal tilhørighet, religion, handicap, kjønn, seksuell legning, fagforeningstilhørighet eller politisk tilknytning
- Forbud mot fysisk avstraffelse og annen mishandling
- Begrensninger i arbeidstid
- Krav om minimumslønn
- Prosedyrer for effektiv ledelse

6.5.9 Hovedtall

Sosialistisk Venstrepartis alternative reviderte budsjett 1999

Sett i forhold til Regjeringens opplegg (Tall i millioner kroner, budsjettvirkning for 1999)

Barn og unge først

Flere barnehageplasser og lavere foreldrebetaling	900,0
Utvikling av ungdomsskolen	25,0
Ungdomstiltak	11,0
Barnevernet	15,0
Økt tilskudd til skolefritidsordning	56,0
Skolebøker i videregående, tekniske fagskoler	51,0
Frie midler til kommunene og mot trekk i hovedstadstilskudd	1150,0
<u>Sum</u>	2208,0

Syssetsetting- og kompetansepakke

IT-studieplasser og IT-utvikling i ungdomsskolen	45,0
Tilpasning til kompetansereformen på universitetene	10,0
Bygging av 400 ekstra studentboliger og andre utleieboliger	100,0
Fornyelse av G.O. Sars og fullføring av krigsseilerskipet Hestmanden	8,5
Økt tilskudd til fiskerihavner	20,0
Tilskudd til opprusting og effektivisering av eksisterende vannkraftverk	50,0
Dobling av fornyelsestakten av ferjeflåten	40,0
Økt støtte til forskning og utvikling	33,0
300 ekstra tiltaksplasser og tiltak overfor yrkeshemmede	199,1
<u>Sum</u>	505,6

Styrking av budsjettets miljøprofil

Miljøtiltak i landbruket	4,0
Tilskudd kollektivtrafikk for ikke oppnådd gevinst ved anbud	54,0
Tilskudd til rasjonell og miljøvennlig transport	10,0
Kalking	5,0
Båndlegging friluftsområder, opprydding Sulitjema gruver	3,5
Energiforskning	15,0
<u>Sum</u>	91,5

Grønne skatter (CO ₂ -avgift, avgift el og fyringsolje	1190,0
Andre satsinger	
Bistand	180,0
Kunst og kultur	12,1
Pressestøtte	25,5
Kriminalitetsforebyggende tiltak	16,0
A-etaten, Brønnøysundregistrene, Oljedirektoratet, næringsstøtte Svalbard	15,5
HIV-tiltak, behandling av rusmisbrukere	20,3
Redusert skatt på sykdom	43,0
Forsøk 6-timers dag, tilskudd Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring	13,4
Ikke salg av Villa Stenersen og Villa Grande	80,0
Tiltak mot grensehandel (10% kutt i avgift på brennevin)	25,0
Minsteinntekt for rett til sykepenges reduseres til ordning før 1.1.99	132,0
Diverse	5,0
<u>Sum</u>	567,8
Inndekninger	
Tilskudd private skoler og private høyskoler	137,0
Kontantstøtten avvikles fra 1.8.99	900,0
Tilskudd sysselsetting av sjøfolk	100,0
Tilskudd undersøkelse av ny gruvedrift på Svalbard	27,0
Dagpenger	50,0
Større utstyrsanskaffelser i Forsvaret	400,0
Røde skatter (28% skatt på aksjeutbytte, arveavgift)	848,0
Administrering av K-støtten i trygdeetaten	19,0
<u>Sum</u>	2481,0
Balanse	
Sum alle satsinger (Barn og unge, sysselsetting, miljø og andre)	3372,9
Sum inndekninger og skatter	3671,0
<u>Balanse</u>	298,1

7. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen viser til at forslag sett fram i denne innstillinga er samla under Tilråding frå komiteen (avsnitt 21) eller Forslag frå mindretal (avsnitt 20) i Innst. S. nr. 236 (1998-99), jf. St.prp. nr. 67 (1998-99).

Komiteen viser til St.meld. nr. 2 (1998-99) og til det som står i denne innstillinga og rår Stortinget til å gjere slikt

vedtak:

St.meld. nr. 2 (1998-99) - Revidert nasjonalbudsjett 1999 - vert å leggje ved protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 11. juni 1999.

Lars Gunnar Lie,
leiar og ordførar.

Siv Jensen,
sekretær.